şubat 1971 10

ant

SOSYALİST TEORİ VE EYLEM DERGİSİ

saldırılarınız ant'ı yıldıramıyacaktır

doğu anadolu'da geri bırakılmışlığın oluşumu

"devrim için eğitim", işçi-köylü iktidarı için eğitimdir

SOYGUNCULAR İKTİDARININ TERTİPLERİ İFLAS EDECEKTİR

ortadoğu'da sosyalist mücadele ve komünist partiler

şili'de "devrim" ve "halk iktidarı"

"Bilimsel Sosyalist Teorinin Rehberliğinde İdeoloji ve Örgüt Birliği İçin„

ant

SOSYALİST TEORİ VE EYLEM DERGİSİ

Soyguncular İktidarının Tertipleri İflas Edecektir 2

Deniz Gezmiş ve Arkadaşları Soygun Düzenine Karşı Savaşan Halk Çocuklarıdır 3

Ant'a Karşı Yeni Mahkumiyet, Dava ve Jurnallemeler 14

Mihri Belli, «Halklar» Meselesinde Kimlerin Paraleline Düşüyor 15

«Emek»çiler Burjuva Devletini Kurtarırken Partiyi Parçalıyor 19

Büyük Dünya Krizi Ve Dünya Halklarının Mücadelesi 21

«Devrim İçin Eğitim», İşçi - Köylü İktidarı İçin Eğitimdir 27

Ortadoğu'da Komünist Partiler *(F. Pekin)* 37

Mücadele Ve Komünist Doğu Anadolu'da Geri Bırakılmışlığın Oluşumu *(I. Beşikçi)* 46

Sili'de «Devrim» Ve «Halk İktidarı» *(H. Dilli)* 74

Kurtuluş'un «İlk Adım»ı *(A. Cerrahoğlu)* 82

Aylık Sosyalist Teori ve Eylem Dergisi ★ S: 183/10 ★ Sahibi ve Genel Yönetmeni: **DOĞAN ÖZGÜDEN** Sorumlu Yönetmeni: **DOĞAN ÖZGÜDEN** ★ Teknik Sekreter **İNCİ ÖZGÜDEN** ★ Yönetim Yeri: Cağaloğlu Başmuhasıp Sokak, Tan Apt. 10/2 - İstanbul ★ P.K. 934 - Sirkeci - İstanbul ★ Tel.: 27 81 09 ★ Dizgi: Yüksel MATBAASI ★ Baskı: Osmanbey MATBAASI ★ Kapak Baskı: ALPAY MATBAASI ★ Abone Şartları: Yıllık 40, altı aylık 20, üç aylık 10 Lira ★ Yurt dışı abone: Avrupa 70, Amerika 100 Lira ★ İlan Tarifesi: Tam sayfa 1000, yarım sayfa 500, çeyrek sayfa 250 Lira.

soyguncular iktidarının

İŞÇİ sınıfının ve müttefiklerinin devrimci mücadelesinin güçlenmesi karşısında emperyalizmin ve işbirlikçi hakim sınıfların çıkarlarını koruyabilmek ve burjuva devletini kurtarabilmek için bütün imkanlarıyla seferber olan burjuva partileri, sosyal demokratlar, oportunistler, dönekler, ileri sürdükleri her tertip en başta kendi iç çelişkileri yüzünden fiyasko verince, geçen ay bir «banka soygunu» senaryosunu sahneye koyarak etrafında tepinmeğe başlamışlardır.

Günlerce gazetelerin manşetlerini, televizyon ekranlarını ve radyo hoparlörlerini birinci derecede işgal eden *«banka soygunu»* tertibinin ardındaki gerçekleri açıklamadan önce, maddi bir kıyaslama için şu tesbiti yapmak gerektir:

Soyulan banka İş Bankası'dır. Ama, Türkiye'nin bu en büyük finans-kapital kumpanyası geçtiğimiz ay bir kez değil, iki kez soyulmuştur.

İlk soyulan yer, İş Bankası'nın İstanbul'daki Gaziosmanpaşa Şubesi'dir; tam 572.000 lira para, 10.000 liralık pul ve bir tabanca çalınmıştır. Yarım milyon lirayı aşan bu soygunun haberi gazetelerde tek, en fazla çift sütun büyüklüğünde yeralmış, Menteşeoğlu'nun polisleri bu konuda hiç gürültü kopartmamış, failler günlerce yakalanamamış ve daha sonra mesele unutulup gitmiştir.

Bu soygundan tam 12 gün sonra yine İş Bankası'nın Ankara'daki Emek Şubesi soyulmuştur. Soyulduğu iddia edilen para miktarı 124.000 liradır, yani İstanbul'da çalınan paranın beşte biri kadardır. Daha önemsiz olan bu soygun da ilk gün gazetelerde yine tek yada çift sütunluk haber halinde geçiştirilmiştir.

Bunların ikisi de polisiye anlamında soygundur... Ama bir soygun daha vardır ki, tek imza ile, iktidar mekanizmasının en üst kademesindeki amerikan mutemedinin kardeşlerine 10 milyonlarca lira haraç verilmiş, usulsüzlüğü ispatlandığı halde haracı alanlardan hesap sorulmamış, mutemed yine Amerika'nın kendisine uygun gördüğü koltukta kalmış, üstelik devletin yüksek komutanlarının himayesinde olduğu geçen ay açık seçik ortaya çıkmıştır.

Bu üç somut banka soygunundan, miktarca en küçük olanı, neden birdenbire diğer ikisinin arasından sıyrılmıştır? Bütün Türkiye polisi ve jandarması ve MİT'i, ve basını, yarım milyon çalanları, on milyonlarca lira vuranları bırakmış da, 100 bin liralık soygunun peşine düşmüştür.

Çünkü, milyonlar çalanların yerlerinde kalabilmeleri için 100 bin liralık soygun olayının kullanılması gerekmektedir.

Bu 100 bin soyanları yakalama operasyonu değil, aslında milyonlar, on milyonlar, yüz milyonlar çalanları, yani emperyalizmi ve yerli işbirlikçilerini kurtarma operasyonudur. *«Burjuva devleti»*ni kurtarma operasyonunun en spektaküler uygulamasıdır...

YORUM

tertipleri iflas edecektir

Her şeyden önce şunu belirtmek gerekir ki, banka soygunu, öyle burjuva ahlak ölçüleri içinde yapılan ikiyüzlü değerlendirmelere göre değil, gerçekçi olarak yerine konmak lazımdır. Bir kurtuluş mücadelesinde yada devrimci kavgada, çeşitli yöntemler kullanılabilir. Bu mücadele biçimleri, ne Carlos Marighella ile, ne de Tupamaros ile icad edilmiş değildir. Üstelik, karşı-devrimci kadrolarda ve silahlı kuvvetlerde, «komando eğitimi» adı altında bunların eğitimi yaptırılmaktadır. Özellikle oportünistlerin ve de döneklerin bunu kafalarına iyice yerleştirmeleri gerektir. 1900,-lerde posta arabası soyan sadece Stalin değildi, Türkiye kurtuluş mücadelesinin birinci döneminde tek vurucu gücü teşkil eden ve ulusal hareketin Ankara'da tutunmasını sağlayan Çerkez Ethem ve kardeşleri de, o çok seçkin milislerini, İzmir Valisi Rahmi Bey'in oğlunu kaçırarak aldıkları yarım milyonluk fidyei necat ile donatmışlardır. Harekete katılan diğer halk kuvvetleri sanki başka yerlerden mi kaynaklanmışlardır? Ethem kuvvetleri Anadolu'nun dört bir yanında Ankara Hükümeti'ne rahat çalışma olanağı sağlarken, ne Mustafa Kemal, ne de İsmet Bey, bunun hesabını sorabilmişlerdir. Sıcak mücadelenin kanunları serttir ve günü gelince kimseden icazet almadan uygulanır.

Eğer devrimciler bu sert mücadele yöntemlerinden birini uygulamışlarsa, o mücadele biçiminden dolayı değil, olsa olsa o mücadele biçimini yerinde ve zamanında uygulayıp uygulamadıklarından, taktik olarak olumlu sonuca gidip gitmediklerinden dolayı ve ancak devrimciler tarafından eleştirilebilirler. Ki o eleştiri de, ancak devrimci kavgaya en keskin noktalarına kadar katılmış, devrimci yürekliliğini hayatı bahasına ispat etmiş olanların hakkıdır; yoksa masa başında *«icazetli»* ahkam kesenlerin değil!

Kaldı ki, *«soygun»*un Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve arkadaşları tarafından yapıldığı da ispatlanmış değildir.

deniz ve arkadaşları, soygun düzenine karşı savaşan halk çocuklarıdır

İçişleri Bakanlığı'nın ve polisin, kendi burjuva hukuk kurallarını çiğneyerek, en küçük bir delil bile elde etmeden *«banka soyguncusu»* ilan ettikleri Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve arkadaşları, genç yaşlarında devrimciliklerini ispatlamış sosyalistlerdir. İstanbul'da son yılların bütün devrimci eylemlerinin ön safında görünmüş olan ve üç yılının iki yılını polis komplolarıyla hapisanelerde geçirmiş bulunan Deniz Gezmiş ve ezilen Arap halklarının kurtuluşuna bir nefer olarak katılmak için El Fetih'e giderek Ortadoğu Devrimci Çemberi içinde devrimci sorumluluk taşıdığını ispatlayan Yusuf Aslan ve arkadaşları, kişisel çıkarları için soygun yapacak insanlar değillerdir. Onlar *«soyguncular iktidarı»*na ve *«soygun düzeni»*ne karşı savaşan halk çocuklarıdır.

Her ayrıntısında polisiye filmlerden özentiler ve düzmecilik sırıtan «*takip*», «*baskın*», «*Ortadoğu Teknik Üniversitesi'nin basılması*», «*yüzlerce devrimcinin evlerinin aranması*», «*ipucu ele geçirme*», «*tesadüfi icra takibi*», oyuna getirilen babaların «*teslim ol*» çağrıları, «*estetik ameliyatı*», «*Karadeniz'in MİT tarafından avcı botlarıyla taranması*», «*sınırların tutulması*», «*yüzleştirme*» konuları üzerinde durmak gereksizdir; çünkü bu ayrıntılar burjuva basınında en traji-komik haliyle ve burjuva devlet aygıtının zavallılığını ispatlayacak biçimde günlerce fotoğraflarla tefrika edilmiştir.

Önemli olan nokta şudur:

Dürbünlü tüfeklerle, tabancalarla, zırhlı yeleklerle, helikopterlerle «av»a çıkan polisin, jandarmanın kurşunları Deniz'in ve Yusuf'un konuşmasına, imkan verecek midir? Çünkü daha ortada hiçbir kesin delil yokken «*vur*» emri verilmiş, polis şefleri açıktan açığa can kaybı olacağından sözetmiştir. Öyle görünmektedir ki, Dev-Genç'in de açıkladığı gibi, bankayı soymuş olsalar da, olmasalar da, polis Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve arkadaşlarını «temizlemek» kararındadır. Esasen üç yıldır Deniz üzerinde yoğunlaştırılan baskı onun göz göre göre en keskin noktaya itilmesi, bu tertibi açık seçik ortaya koymaktadır.

ANT'ın, üç yıl önce, Vedat Demircioğlu'nun öldürülmesi üzerine açıkladığı «*Kanlı İmha Planı*» hunharca uygulanmaktadır. Vedat'tan bu yana, Atalay Savaş, Ali Turgut Aytaç, Duran Erdoğan, Mehmet Doğan Kılan, Mehmet Cantekin, Taylan Özgür, Fehmi Kafa, Mehmet Büyüksevinç, Battal Mehetoğlu, Şerif Aygül, Dr. Necdet Güçlü, Mustafa Kuseyri, Mahmut Özdaş, Abdurrahman Bozkurt, Yaşar Yıldırım, Mehmet Gıdık, Mustafa Baylan, Zeki Erdoğan, Yalçın Ergönül, Necmettin Giritlioğlu, Hüseyin Çapkan, Hüseyin Arslantaş, İlker Mansuroğlu, Nail Karaçam ya polis kurşunuyla, yada polisin himayesindeki faşistler tarafından şehit edilmişlerdir.

Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve arkadaşlarının hayatı üzerine korkunç bir tertibe girişilmiştir. Artık önemli olan yirminci dereceden bir «*banka soygunu*» değil, bu soygun bahane edilerek devrimcilerin hayatına devlet eliyle kastedilmesi ve daha da önemlisi, bu konuda sürekli spekülasyon yaratılarak, emperyalizm ve «*soyguncular iktidarı*»nca hazırlanan faşist terör tedbirlerinin parlamentodan geçirtilmesinin sağlanmasıdır.

bu, faşist terör peşindeki soyguncular iktidarının tertibidir.

Önceki ay başlayan «*burjuva devletini kurtarma*» operasyonu «*Türkiye halkları*»na, devrimci gençliğe yoğun saldırılarla gelişmiş, geçen ay içinde gerek ana muhalefet lideri İnönü, gerek başbakan Demirel, gerek İçişleri Bakanı, gerek yüksek komutanlar, gerekse üniversite rektörleri en sert tedbirlerin alınması için fetva vermişlerdir. Hatta İnönü, çok değil, üç ay içinde bütün «*aşırı uç*»ların temizlenebileceğini müjdelemiştir. Bu ortam içinde ilk olarak Doğu Anadolu'da Kürt halkına karşı komando harekatı yeniden başlatılmıştır. Terörü şehirlere indirmek için de, gizli kuvvetler, çeşitli yerlerde bombalar patlatmış, Türk İş de oyunun içine girerek iki saatlik genel boykotla «tedbir» isterisini kamçılamış ve nihayet Milli Güvenlik Kurulu'nda olağanüstü tedbirler alınması kararlaştırılmıştır. Hemen ardından da Cumhurbaşkanı Sunay, olağanüstü durum(!)a çare bulmak için parti liderleriyle görüşmelere başlamıştır. Bu atmosfer içerisinde hükümet, üniversiteler, ceza, toplantı ve gösteri yürüyüşleri, cemiyetler kanunlarında değişiklik yapan, cezaları ağırlaştıran, üniversiteyi tam anlamıyla egemen sınıfların kontrolüna alan tedbir tasarılarını açıklamıştır.

Ancak elbirliğiyle faşist terör hazırlanırken son anda bir aksilik çıkmıştır. Muhalefet partileri, bu faşist tedbirlerin uygulanması için kendilerinin de iktidarda yeralmalarını şart koşmuşlar, Demirel Hükümeti'ne olağanüstü yetkiler verilmesine razı olmayacaklarını açıklamışlardır. Bunun açık ifadesi şudur: Faşist tedbirler mi? Yetki verin, biz daha âlâsını yaparız... Ne var ki,

«Yahya Han formülü» alternatifini elde tutmak isteyen Sunay, zirve görüşmelerinde bu öneriye yanaşmamış, muhalefet partilerini, Demirel Hükümeti başta kalmak şartıyla getirilecek tedbirleri desteklemeye davet etmiştir. Muhalefetin koalisyonda ısrar etmesi, hiç değilse *«erken seçim»* istemesi üzerine Demirel hükümeti, başta kalabilmek ve olağanüstü tedbirleri parlamentodan geçirtebilmek için yeni bir komplo hazırlamış ve *«banka soygunu»* senaryosu böylece sahneye konmuştur. Yüksek generallere bu oyun yutturulmuş olmalı ki, Milli Güvenlik Kurulu'nun son toplantısında «Demirel Hükümeti'nin tedbirleri»nin geçirilmesi yolunda karar alınmıştır. Nitekim bu icazet verilir verilmez, iktidarın polisleri faşist komandolarla birlikte, SBF Yurdu'na baskın yaparak 500'e yakın devrimci öğrenciye saldırmış, kan dökmüştür.

Ancak iktidara ortak olmak şansı ellerinden kaçtığı için infial içinde bulunan burjuva partileri ve sosyal demokratlar, derhal anti-faşist kesilerek *«faşizm geliyor»* yaygarasını basmışlardır. Ama bunun bir iç çekişmenin göstermelik yaygarası olduğu hemen sırıtmaktadır. Zira *«faşizm tehlikesi»*nden dem vuran CHP, *«faşizme karşı sosyalistlerle güçbirliği»*ne ise hayır diyerek sosyal-demokrat ihanetini bir kez daha belgelemiştir. 12 Ocak 1971 tarihli Ulus'ta aynen *«Demirel tasarılarına karşı olmakla birlikte, CHP ve CHP'liler faşizme karşı güçbirliğine katılmayacaklardır.»* diye yazmıştır. Elbette CHP faşizme karşı güçbirliğine girmeyecektir, çünkü Türkiye'de faşizmin yıllar yılı uygulayıcısı kendisi olmuştur ve bugün de faşizme karşı çıkmamakta, faşist uygulamada kendisine yetki tanınmamasına karşı feryat etmektedir.

türkiye proletaryası, faşist teröre karşı eyleme geçiyor

Emperyalizmin ve yerli işbirlikçilerinin düzenledikleri yeni faşist tertiplere karşı başta Türkiye proletaryası olmak üzere tüm devrimci güçler kesin bir kararlılıkla direnişe geçmişlerdir.

Türkiye proletaryasının en bilinçli kesimini temsil eden Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu, bine yakın işçi temsilcisinin iştirakiyle Beyaz Sarayda bir toplantı düzenlemiştir. DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler, *«İktidar işçi sınıfının hayat pahalılığının, anayasal haklarını yokedici uygulamalarından şikayet edememesi için yeni baskı tedbirleri getirmektedir. Üniversiteler için, gençlik için özgürlükleri ve hakları yokedici yasalar yanında, işçi sınıfını da amaç bilen şiddet tasarılarının getirilmesine çalışılmaktadır. Bu faşist doğrultudaki tedbirlerin kanunlaşmasına müsaade edecek miyiz?»* diye sormuştur.

Bunun üzerine 22 sendika temsilcisi konuşarak, baskı tedbirlerine karşı, anayasal hakları yokedici tasarılara karşı, çeşitli direniş önerilerinde bulunmuşlardır.

Yapılan teklifleri özetleyen Kemal Türkler, işçilere son olarak şunu sormuştur : *«Anayasada yer alan haklarımızı elimizden alacaklara karşı mücadeleye hazır mıyız?»*

İşyerleri sendika temsilcileri hep bir ağızdan haykırmıştır: *«Ölünceye kadar beraberiz.»*

Esasen, Türkiye'de son aylarda ağırlığını adamakıllı hissettiren ekonomik bunalım, işçi sınıfının devrimci gerilimini kendiliğinden artırmaktadır. Bir yandan iktidar kömüre, ilaca, suya, giyim eşyasına, radyo, pikap, teyp gibi haberleşme araçlarına, sinemaya zam üstüne zam yaparken, vergileri sürekli olarak artırırken, yeni yeni vergi tasarıları hazırlanırken, özellikle oto sanayiinde kriz had safhasına ulaşmış, stoklar eritilemez hale gelmiştir. 1971 yılında Türkiye'de işsiz sayısının 3 milyonu bulacağı basında açıklanmıştır. Bu bunalım, işçi sınıfı ile burjuvazi arasındaki çelişkiyi daha da şiddetlendirmektedir.

Nitekim, işçi sınıfının eylemleri, geçtiğimiz ay gerek nicel olarak, gerekse nitel olarak daha büyük boyutlara ulaşmıştır.

Tekstil sanayiinde 22 işyerinde 10.000'e yakın işçi greve gitmiş, daha 64 işyerinde greve gidileceği açıklanmıştır. Petrol işkolunda Mobil, Shell, BP gibi yabancı şirketlerin işyerlerinde Petrol İş Sendikası greve gitmeğe hazırlanmaktadır.

Tarsus Basma Fabrikası'nın 656 işçisi, Gemlik Sümerbank Viskoz fabrikasının işçileri, Öğretmen Çorapları ve Öz Sümbül Kumaş fabrikası işçileri, Gebze'de Bayer Tarım İlaçları Fabrika'sının 120 işçisi, Levent'teki Doğan Lastik Fabrikası'nın 167 işçisi önceki ay başladıkları grev hareketini sürdürürlerken, Yarımca'da Sümerbank'a ait seramik fabrikasında 1200 işçi, İstanbul'da PTT şoförleri, Kağıthane'deki Kristal ve Cam Fabrikası'nda 90 işçinin işten çıkartılmasını protesto etmek üzere 200 işçi, Bomonti kablo fabrikasında Maden İş Sendikası'nı tercih eden maden işçileri, Kent Akümülatör Fabrikası'nın 15 işçisi, Pertriks Pil Fabrikası'nın ve Grundig radyo fabrikalarının 600 işçisi, Zonguldak EKİ işletmesinin 6.000 işçisi, Kimaş Asfalt Fabrikası'nın 20 işçisi, YSE'nin Saruhanlı'da 28, Diyarbakır'da 700, Çorum'da 130 Mardin'de 400, Siirt'te 200 işçisi, İstanbul Belediyesi fen ve temizlik işlerinde çalışan 8.000 işçi, Adana Mezbahası'nda 80 işçi, Eskişehir Entil Döküm Fabrikası'nda 125 işçi, Adana otobüs işletmesinin 300 personeli, İncirlik Hava Üssü'nde 150 şoför, Berec Fabrikası'nın 1142 işçisi, Etimesgut'ta Kızılay Deposu işçileri, Frintaş'ın İstanbul, Urfa, Mardin, Zahekapı işyerleri işçileri, Aliağa Rafinerisi'nde 600 işçinin işten çıkartılacağının ihbar edilmesi üzerine 4000 işçi, Bioforma İlaç Fabrikası işçileri, Sakarya'da Uni Royal Fabrikası'nın 638 işçisi, Bandırma liman inşaatının 200 işçisi geçen ay grev, oturma grevi ve başka biçimlerde direnişe geçmişlerdir.

İstanbul'da binlerce kapıcı ve kaloriferci, mağara devri hayatı yaşadıkları için yürüyüş yapmışlar, gerekirse genel greve gideceklerini açıklamışlar, Türkiye Sağlık İşçileri Sendikası, işçilerin sendikaya yazılmaları engellendiği için Sosyal Sigortalar Kurumu'nun tedavi kurumlarının işgal edileceğini bildirmiş, Tüm Gıda İş, İstanbul'da 437 ekmek fabrikası ve fırında 6000'i aşkın işçi için grev kararı almış, Devlet Hava Yolları personeli yan ödemeleri verilmediği takdirde hava ulaşmını tamamen aksatacaklarını duyurmuştur.

Türkiye Eğitim İşçileri Sendikası, yasa dışı uygulamalara son verilmesi için girişilecek direniş biçimlerini saptamak üzere bir forum düzenlemiş ve Devrimci Halk Cephesi'nde yeralacağını bildirmiştir.

Gen Oto Fabrikası'nda 320 işçinin oturma grevi yapmaları üzerine patron fabrikayı kapatmış, bunun üzerine Otomobil İş Sendikası 30 işyerinde uyarma boykotu düzenlemiş, 8000 işçi bir gün için oturma grevi yapmıştır. Daha sonra Gen Oto Fabrikası'nda 175 işçinin, Çelik Montaj'da ise 125 işçinin işlerine son verimiş, Çelik Montaj'da 400 işçi, bu tasfiyeyi protesto etmek üzere iş bırakmıştır. Otomobil İş Sendikası, ayrıca her iki fabrikada lokavtı protesto etmek üzere Gebze'den Kadıköy'e kadar 4000 işçinin katıldığı bir yürüyüş düzenlemiştir.

Maden işkolunda ise, DİSK her geçen gün yeni kaleler kazanmaktadır. Karadeniz Ereğlisi'nde sarı Metal İş'ten koparak Maden İş saflarına katılan maden işçilerine DİSK sürekli eğitim seminerleri uygulamaktadır. Bu seminerlerde arkadaşlarımızdan Çetin Özek, Süleyman Üstün ve Faruk Pekin, faşizm, sınıf bilinci, Türkiye'de sınıflar, artık-değer ve sömürü konularında çeşitli konuşmalar yapmışlardır. (Çetin Özek, Ankara'da ODTÜ'de, Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nde, İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'nde, İstanbul'da İktisat Fakültesi'nde ve Eğitim Enstitüsü'nde de «*faşizm*» konusunda konferanslar vermiştir.) Süleyman Üstün, ayrıca İstanbul'da Türk Demir Döküm işçilerine, Grundig'de grev yapan işçilere, genel kurula giden Hür Mensucat Sendikası işçilerine birer konuşma yapmıştır.

yoksul köylü, demokratik kavgasında iki şehit verdi

Yoksul köylünün demokratik ve ekonomik mücadelesi ise, geçen ay içinde iki şehit vererek binlerce dönüm toprağın işgali, protesto yürüyüşleri ve çeşitli direniş hareketleri ile sürdürülmüştür.

Polatlı'nın *Sarıoba* köyünde 25 No.'lu toprak tevzi komisyonunun 2.000 dönüm sulu toprağı haksız olarak ve ağaların çıkarına uygun şekilde dağıtması üzerine yoksul köylünün liderlerinden 25 yaşında üniversite öğrencisi *Şerafettin Ersoy* Danıştay'a başvurarak kararı iptal ettirmiştir. Ancak sömürüyü sürdürmek hırsındaki ağa ve silahlı yedi adamı genç köylü liderini pusuya düşürerek hunharca öldürmüşlerdir.

Aynı şekilde *Siverek*'te de hazine arazisinin yıllardan beri ağanın işgali altında tutulmasına karşı çıkan *Ali Rıza Keskin* adındaki bir yoksul köylü de, ağanın adamları tarafından katledilmiştir. Bunun üzerine Siverek köylüleri bir sessiz yürüyüş düzenleyerek ağanın zulmünü ve iktidarı protesto etmişlerdir.

Diyarbakır'da ağaların köylerinden kovduğu *Habercin* köylüleri de, bir sessiz yürüyüş düzenleyerek «Jandarma dipçiği değil, toprak istiyoruz», «Kahrolsun ağalar» sloganlarıyla direnişe geçmişlerdir.

Ege bölgesinde ise 70 bin dönüm hazine arazisinin ağalar tarafından haksız şekilde ve tapusuz olarak gaspedildiği geçen ay basında açıklanmıştır. Bu haksız toprak gaspına karşı iki yıldan beri beşinci köylü hareketi de geçen ay *Germencik*'te patlak vermiş, 3.000 nüfuslu *Turanlar* Köyü halkı, 35 yıldır davalı olan, tapu durumu sonuçlandırılmayan 20 bin dönümlük toprağı kazma, kürek ve 50'yi aşkın traktörle işgal etmişlerdir. Köy ağaların tahrikiyle derhal jandarma kordonu altına alınmışsa da, herşeyi göze alan köylüler Turanlar'a kimseyi sokmamışlardır.

Samsun'un *Çarşamba* ilçesinde 150 bin metrekarelik orta malı yeşil sahanın belediyece iki kişiye satılmasını protesto etmek üzere kasaba halkı kadın erkek direnişe geçmiş, traktörlerin önüne yatarak arazinin sürülmesini engellemişlerdir. Köylüler daha sonra kazma, kürek, tırpan ve sopayla yeşil sahayı işgal etmişler, sahaya sahip çıkan ağayı ve adamlarını içeri sokmamışlardır.

Tütün piyasasının açılması nedeniyle Ege köylülerinin ekonomik mücadeleleri de yeni mesafeler almıştır. Akhisar'da Tütün Üreticileri Sendikası ile Dev Genç'in birlikte düzenlediği «Tüccarı ve Tekel'i Protesto» Mitingi'nde köylüler, «*tüccar yazıhanelerini ve Tekel'i işgal edelim*» andı içmişlerdir.

Diyarbakır ve çevresinde Ziraat Bankası'nın tohumluk dağıtımında ağaları gözeterek büyük haksızlıklar yapmasını ve yoksul köylüyü gırtlağa kadar borca sokmasını Bismil Çiftçi Birliği protesto etmiş ve direnişe geçileceğini bildirmiştir.

Adana'da Çiftçi Birliği, «*gübre fiyatlarının yüksek olması, piyasada kompoze gübre bulunmaması üreticiyi zor duruma düşürmüştür, bu yüzden üretim geniş ölçüde aksayacaktır*» diyerek iktidarın tarım politikasını protesto etmiştir.

Türkiye köylülüğünün sömürüye, ezilmişliğe karşı direnişinde en önemli adım geçen ay İzmir'de atılmış, 1924 İktisat Kongresi'nden sonra ilk defa Birinci Üreticiler Kurultayı, 5 bin delegenin katılmasıyla toplanmıştır. Kurultay'da köylüler «bozuk düzenin Türkiye köylüsünü ezdi-

ğini» çeşitli örneklerle açıklamışlar ve «Türkiye köylülerinin yurt çapında eyleme geçmesi»ni kararlaştırmışlardır.

küçük burjuvazinin direnişi devlet çarklarını felce uğratıyor

Önceki ay toplum polislerinin ve gece bekçilerinin fiili direnişine varan küçük burjuvazi saflarındaki başkaldırı, geçen ay da müsteşarların, valilerin, emekli generallerin de direnişe geçmeleriyle, bürokratik mekanizmanın dişlilerini işlemez hale getiren bir etkinliğe ulaşmıştır.

Türkiye Kamu Personeli Sendikaları Konfederasyonu'nun düzenlediği Birinci Memur Kurultayı'nda, «Türkiye'de bugün Osmanlı tipi memurun soyu tükenmek üzeredir. Devrimci ve yurt sorunlarına dönük yeni ve çağdaş bir memur tipi doğmaktadır» açıklamasıyla memurların yeni yönelişi resmen ortaya konmuş, ayrıca memurların devrimci gelişimine daha fazla olanak kazanmak için memurlara grev hakkının tanınması, memur sendikalarının yurt sorunlarıyla ilgilenmesinin «politika ile uğraşmak» şeklinde kabul edilmemesi istenmiş, bu isteklerin gerçekleştirilmesi Personel Kanunu'ndan doğan aksaklıkların giderilmesi için Türkiye çapında iki günlük greve gidilmesi kararı alınmıştır.

Bundan sonra bürokrasinin üst katmanlarından ilk direniş, Manisa'da üç vali muavini ve 12 kaymakamın «mülki amirlerin büyük haksızlıklarla karşı karşıya bırakıldıkları» yolunda yayınladıkları bir bildiri ile kendini göstermiş, hemen ardından aralarında 40 emekli generalin de bulunduğu 500'e yakın emekli subay, vali, müsteşar ve yüksek memur ordüevinde yaptıkları toplantıda mağdur olmaları önlenmezse tüm emekli, malul, dul ve yetim ailelerinin eyleme geçmesini kararlaştırmışlardır.

Bu arada Yargıtay'ın verdiği «*memurların boykot yapamayacakları ve yaptıkları takdirde mazeretsiz işe devam etmemiş sayılacakları*» yolundaki karara rağmen direniş daha da genişlemiş, 500'ü aşkın vali, vali muavini, kaymakam, bucak müdürü, merkez valisi ve çeşitli yönetici ortak bir toplantı yaparak Merkezi Direniş Komitesi kurmuşlardır. Komite, yüksek memurların direnişleri için «Komisyon çalışmalarına katılmama, ödeme emirlerini imzalamama, parlamenterlerle ilişkileri kesme, devlet büyüklerini karşılamama, bütün işleri boykot» gibi biçimler saptamıştır.

Bunun üzerine Başbakan Demirel «*direnişe geçen memurlar suç işlemektedir*» tehdidini savurmuş, ardından da direniş hareketini organize edenlerden Mülki İdare Amirleri Derneği Başkanı Kırşehir Valisi Ertuğrul Süer ile İçişleri Bakanlığı Müsteşar Muavini Ethem Recep Boysan'a Bakanlar Kurulu Kararıyla işten el çektirilmiştir. Bu karara Danıştay'da itiraz edilmiş, Danıştay da Başbakanlık'tan bu baskının gerekçesini izah etmesini istemiştir.

Geçen ay küçük burjuvazinin direnişi, sağlık, adliye, eğitim, maliye, belediye görevlileri ve teknisiyenlerin direnişleriyle yurt düzeyine yayılmıştır.

Türkiye Sağlık Hizmetleri Güçbirliği, mevcut hakların ortadan kaldırılmasını ve bu yüzden asistan hekimlerin, koruyucu ve tedavi edici hizmetlerde çalışan çok sayıda doktorun uğradığı haksızlıkları protesto etmek üzere Ankara ve İstanbul hastanelerinde iki günlük boykot düzenlemiştir. Aynı şekilde veteriner hekimler de, dört günlük bir pasif direniş düzenlemişler, hakları yine verilmezse görevlerinden istifa edeceklerini açıklamışlardır.

Türkiye'deki bütün demokratik kuruluşlar zaman zaman çeşitli olaylar karşısında tepki gösterirken şimdiye kadar daima susmayı tercih eden barolarda da nihayet bir kıpırdanma başlamıştır. İstanbul Barosu'nun yıllık kongresinde başkan adaylarından biri, baroların sosyalleştirilmesini, avukatlığın bir takım menfaatler peşinde koşan değil, halkın hizmetine giren bir meslek haline getirilmesini istemiştir. Türkiye Barolar Birliği Genel Kuru-

lu'nda ise genel başkan Faruk Erem, gelişen sosyal ve ekonomik şartların türk hukukunu toplumun dışına ittiğini, fosil fikirlerin ansiklopedisi haline getirdiğini belirterek, «*ekonomik ve toplumsal yurttaş haklarının bir an önce gerçekleştirilmesi kaçınılmaz görev olmuştur,*» demiştir.

Teknik personel ise, bir süredir giriştiği direniş hareketlerine, geçen ay iki hafta iş başında boş oturma boykotu yaparak daha etkinlik kazandırmış, ayrıca mühendis Süleyman Demirel'i «teknik elemanın baş düşmanı» ilan etmiştir.

İstanbul Elektrik Teknisyenleri Derneği, İstanbul Belediyesi tarafından fenni sorumluluklarının ellerinden alınmasını protesto için 1 Mart-1Nisan arasında genel boykot düzenlemişler ve bu süre içinde İstanbul'un elektriğini zaman zaman keseceklerini açıklamışlardır.

Teknik personel saflarındaki bu direniş hareketleri, mevcut düzenin teknik alanda nasıl bir çıkmaza sürüklendiğini de açığa vurmuştur. Devlet Planlama Teşkilatı'nın yaptığı açıklamalara göre, gelecek yıl kadrolarda 16.000 mühendis, 34.000 teknisiyen, 7.000 tarım teknisiyeni, 520.000 sanatkar ve 13.500 doktor açığı meydana gelecektir. Direnişlerde açıklanan istekler karşılanmadığı takdirde beyin göç'ü yüzünden bu açığın daha da büyümesi önlenemeyecektir. Nitekim geçen ay mecliste açıklandığına göre, sadece Kanada'ya gitmek için 1.100 teknik eleman müracaatta bulunmuştur.

İstanbul Belediyesi'nde görevli 14.000 memur, Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü Sendikası üyeleri, Devlet Operası ve Balesi sanatçıları, 14 bin vekil imam hatip, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nin işten çıkartılan 15 çıplak modeli, Ankara Emniyet Müdürlüğü'nün 900 bekçisi de geçen ay çeşitli biçimlerde protesto hareketlerine girişmişler yada direnişe geçeceklerini açıklamışlardır.

Bu arada yürekli bir yargıç, büyük sermayeye ve işbirlikçilerine karşı aylardan beri tek başına sürdürdüğü bir mücadeleyi başarıya ulaştırmıştır. İtalya'ya karışık zeytinyağı satan Gomel ve Zikna firmalarının yahudi patronları aleyhine açılan dava geçen yıl beraatle sonuçlanmış, savcı da bu kararı temyiz etmemişti : Ancak davayı açan İzmir sorgu yargıcı Vedat Altuna mücadeleyi tek başına sürdürmüş ve nihayet geçen ay Yargıtay, beraat kararının esastan bozulması gerektiğine karar vermiştir. Ne var ki, eski bir içtihada göre, savcılık kararı zamanında temyiz etmediği için beraat müktesep hale gelmektedir, yani yahudi tüccarların sahtekarlığı mahkumiyete bağlanamayacaktır. Bu durum karşısında Altuna, «*sanıkları beraat ettiren yargıçlarla kararı zamanında temyiz etmeyen savcılar hakkında ne gibi işlem yapılacağını bekliyorum,*» demiştir.

«devrim için eğitim» ilkesi gerçek yerine oturtulmalıdır

Küçük burjuvazi saflarında demokratik mücadeleyi en etkin biçimde yürüten örgütlerden biri hiç şüphesiz Türkiye Öğretmenler Sendikası'dır. TÖS Genel Başkanı Fakir Baykurt, geçen ay verdiği bir demeçle, tüm kamu görevlilerini, memurları ve bunların kuruluşlarını «genel memur boykotu»na davet etmiş, TÖS Genel Yönetim Kurulu da şu bildiriyi yayınlamıştır: «*Devlet yönetimi, halkın gerçekten egemen olduğu yeni bir hale kavuşturulmalı, halkın örgütlenmesine, seçilmesine ve seçmesine engel olan bütün maddi ve sosyal engeller kaldırılmalıdır.*»

TÖS'ün içinde bulunduğumuz dönemde en önemli girişimi ise, hiç şüphesiz, İkinci Devrimci Eğitim Şûrasıdır. Birinci şûra 1968 Eylülünde Ankara'da toplanmış ve «Devrim İçin Eğitim» ilkesini ilan etmişti. II. DEŞ, 9 Şubat 1971 tarihinde Ankara'da toplanacak ve beş gün sürecektir.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın bilinçli bir şekilde toplamaktan kaçındığı şûra, aslında yasa hukmu olarak, belli aralıklarla, üç yılda bir toplanmak zorundadır. Fakat, yasanın yururluğe girdiği 1933 yılından 1962 yılına kadar yedi şûra toplantısı yapılmış, ondan sonra altı yıl suresyle şûra toplanmamıştır. Ancak TÖS'ün 1968'de Devrimci Eğitim Şûrası toplaması uzerine bakanlık da 1970'de, o da sadece orta öğretimle ılgılı bır şûrayı toplayabılmıştır. «Orta öğretimde reform» çağrısıyla son bulan şûra, aslında millı eğıtım bakanlığının bu öğretım kesımi ıçın hazırladığı bazı tasarıları aynen onaylamaktan oteye gıdememıştır.

Bakanlığın tutumu doğal olarak bu olunca, eğıtımimiz her geçen gün bıraz daha çıkmaza gırınce, en onemlısı ulkemız bır devrım sancısı ıçınde kıvranır olunca, bu işe el atmak, devrimci eğıtım kadrolarına yol gostermek, elbette TÖS'un kaçınılmaz görevi olacaktı. TÖS bu gorevını yapmaktadır.

II. DEŞ, I. DEŞ'in uzantısıdır. I. DEŞ'ten bu yana geçen zamanda meydana gelen yeni gelişmeler, girişilen bazı eylemlerin sonuçları ve bugun içinde bulunduğumuz ortamın eleştirisi, çözümyollarının araştırılması, II. DEŞ'in gündemine ayrıca alınmıştır. II. DEŞ'te, birinci şûranın sonuçları üzerine bir özeleştiri de getirilecektir. Bilindiği gibi TÖS, I. DEŞ'te «Devrim İçin Eğitim» ilkesini benimsemiştir. Ne var ki, bu ilkeye uygun biçimde bir eğitim uygulanmasına TÖS içi eğitimde bile girişememiştir. Her şeyden önce, TÖS Genel Merkezi'nce ilkeye uygun bir eğitim planlaması yapılmamıştır. Bu yüzden TÖS içi eğitim uygulamaları, şube yöneticilerinin anlayışları ve olanaklarıyla sınırlı kalmış, yapılan eğitimde amaç birliği sağlanamamış ve yer yer de birbirleriyle çelişen, saptanan ilkeye yaklaşmayan uygulamalar yapılmıştır. Sayıları azımsanmayacak şubelerde ise bir eğitim çalışmasına gerek bile duyulmamıştır. «Devrim İçin Eğitim» ilkesine uygun bir eğitim planlaması, genel merkezce en kısa zamanda yapılmalı ve uygulamaya konulmalıdır.

Aslında öncelikle işaret edilmesi gerekli olan nokta, «Devrim İçin Eğitim» ilkesinin tam açıklığa kavuşturulmamış olmasıdır. Eğitimde reformı, eğitimde devrim sloganlarından kalkınılmış, sonra «Devrim İçin Eğitim» ilkesi benimsenmiştir. Ancak, bu kavram üzerinde ortak bir anlayışa varıldığı da söylenemez. Kavram tartışmalıdır. Özellikle, «Devrim İçin Eğitim» ile «Devrimci Eğitim» eş anlamda bilinmektedir. Böyle bir kavram karışıklığı ve yanılgısı, uygulamada da yanlışlıklara sebep olmaktadır. Çünku, pratiği teori yönlendirmektedir. (Bu konuda dört arkadaşımızın II. DEŞ'e sunduğu bir raporun konuya ilişkin bölümleri diğer sayfalarımızda yeralmaktadır.)

II. Devrimci Eğitim Şûrası, bu konuda tartışma ortamı yaratmalı, «devrim», «eğitim», «devrim için eğitim», «eğitim-devlet», «altyapı-üstyapı ilişkileri» konularına açıklık kazandırmalı ve içeriği tam anlamıyla ortaya konulduktan sonra «Devrim İçin Eğitim» yolunda devrim-

ci öğretmenlere ve onların devrimci örgütü TÖS'e düşen görevleri açıkseçik saptamalıdır.

devrimci öğretici ve öğrenciler demokratik üniversite için direniyor

Halklarımıza karşı faşist tedbir ve yönelişlerin somut bir denemesi, geçen ay üniversitelerle ilgili olarak hazırlanan «*Yüksek Öğretim Kurumlarında Çalışma Güveni ve Özgürlüğü Hakkında Kanun*» tasarısı ve «*Üniversiteler-arası Ortak İlkeler Kanunu*» tasarısı ile kendisini göstermiştir.

Kamuoyunda «Tedbirler Tasarısı» diye isimlendirilen birinci tasarı, toplumdaki bütün olayarın nedeni ve kaynağı olarak üniversiteleri ve devrimci gençleri göstermek, onları suçlama aldatmacası ardına gizlenerek «üniversitelere öğretim güvenliğini getirmek, anarşiye son vermek» iddiasını taşımaktadır. Bu iddia ardında, üniversiteye resmi ve silahlı polis sokulması ve görevlendirilmesi, öğretici ve öğrencilerin her tur düşünce, bilim özgurluklerini yokedecek bir sistemin getirilmesi, üniversitelerin en ufak bir olay karşısında dahi kapatılması olanaklarının sağlanması, öğrenci derneklerinin kapatılması, gerçekleştirilmesi olanağı bulunmayan bir «öğrenci temsilciliği» sisteminin kurulması planlanmaktadır.

Yıllardır mucadelesi yapılan «üniversite reformu»nu gerçekleştireceği iddiası ile hazırlanan «Ortak İlkeler Kanunu» tasarısı ise, gerçekte, universitelerin şimdiki duzeninden dahi geride kalan bir sistemi gerçekleştirmek amacındadır; bir irtica tasarısıdır. Reform mucadelesinin temelini teşkil eden «tek tip üniversite», «tam gun çalışma», «demokratik üniversite», «yönetime katılma» ilkelerini hiçbir şekilde gerçekleştirmeyen tasarı, üniversite kavramı ile bağdaşmayan bir yapı kurmağa kalkışmıştır. Butun onemli konuların duzenlenmesini «tuzuk» ve «yonetmelikler»e bırakan, fakultelerin ve oğretim uyelerinin bilimsel ozerkliklerini yokeden, Milli Eğitim Bakanlığı'nın universiteler uzerindeki yetkilerini artıran, tutucu senatoları ustun yetkilerle donatan tasarının devrimci gençliğe ve oğretecilere karşı olduğu ve universiteleri busbütün duzenle kaynaşmış bir çizgiye getirmeğe yoneldiği açıkça belli olmaktadır. Universite öğretim uyeleri ve yardımcılarının gorevlerinden atılmaları olanaklarını sağlayan ve bunun için mahkeme kararına bile gereklilik gormeyen tasarının, devrimci, antiemperyalist ve antifaşist mucadelede goruş birliğine varan oğretici ve öğrencilere karşı işletilmek istendiği açıktır.

Anayasaya aykırılığı ve faşist nitelik taşıdığı açık olan bu tasarılar, ozellikle Ankara Universitesi'nin birçok fakultelerinde tepkiyle karşılanmış, bu tasarılarla oynanmak istenen oyun açığa çıkartılmıştır. İstanbul Universitesi ve fakulteleri ise bu konuda suskunluğunu ve siyasi iktidarla olan işbirliğini bir kez daha ortaya koyan bir tavır almıştır. Devrimci oğretim uyelerinin ve yardımcılarının butun çabaları boşa gitmiş, organların toplantıya çağrılması talepleri reddedilmiş, universite ve fakultelerin resmi gorusleri açıklanamamıştır. Bu durum karşısında tepki, «Universite Öğretim Uyeleri Sendikası» ve «Universite Asistanları Sendikası -ÜNAS»tan gelmiş, duzenlenen forumlarda tasarılar eleştirilmiş, bu tasarıların kanunlaştırılmaması için tepki gosterilmesi, direnişe geçilmesi istenmiştir. Devrimci çevrelerden gelen bu tepkiler, duzenle kaynaşan ve devrimci akımdan tedirginleşen öğretim uyelerinin çoğunluğu tarafından ilgisizlikle karşılanmıştır. Bu tutum, öğretim uyelerinin çoğunlukla faşist gelişime olanak hazırlama ve butun huzursuzluğun universitenin «anarşist öğrencileri»nden geldiği aldatmacasıyla kamuoyunu kandırarak universiteleri kapatma oyunu içinde bulunduklarını kanıtlamaktadır.

Universitelerle ilgili faşist tasarılar, gerçekte, sadece univer-

sitelerin yapılarıyla da ilgili değildir. Türkiye'de işçi sınıfının ve devrimci güçlerin her gun yeni yeni kaleler kazanması, işbirlikçi sınıf ve tabakaların iktidarını zorlaması karşısında uygulanmak istenen genel komplonun bir parçasıdır. Bu tedbirlerle, devrimci gençliğin ve devrimci öğretıcılerin işçi sınıfı ve koylülerle ilişkıleri kopartılmak istenmektedir. Kaba bır faşızmın çırkın suratı bu tasarıların ardında sırıtmaktadır.

Elbette bu tasarılar, sorumluluğunun bilincine varmış öğretici ve öğrencilerin sert tepkisiyle karşılaşacaktır. Üniversite öğretım üyesi olarak, aydın olarak, halkına karşı sorumlu insanlar olarak gorevlerini yerine getırmeyen oğretim üyelerının ise, öğretım guvenlığı istemeğe hakları da yoktur. Bu gıbı oğretım üyelerımın, güvenlik getireceğini umarak bu tasarıları desteklemeleri, yeni bır ıhanetten, karşı-devrimcilikten, faşızme yardakçılık etmekten başka bır anlam taşımamaktadır.

«silah bırak» ihaneti sırasında gençlik üç şehit daha verdi

Egemen güçlerın örtulü faşizmden açık faşızme geçme çabalarının ağırlık kazandığı bir donemde tarihsel sosyal demokrat ihaneti, sadece *«tedbir tasarıları»* karşısında değil, sağcı zorbalığın devrimci gençliğe saldırıları karşısında da kendını gostermiştir. Bütun gerıcı güçlerın devrımcılere saldırdığı sıralarda, bılınçsiz halk kıtlelerının ıyi nıyetlı duygularını, gençlerın oldurulmesınden duyulan uzuntuyu kendıne polıtık çıkar kaynağı olarak degerlendıren ortanın solundakı CHP'nın kuklası Sosyal Demokrası Dernekleri Federasyonu (SDDF), İnonu'den ve Ecevit'ten aldıkları ıcazetle ve Abdı İpekçı'nın Mılliyet'ınden aldıkları teşvikle *«silahları bırak»* kampanyası açmıştır.

Daha kampanyanın açıldığı gun İstanbul Üniversitesi İktisat Fakultesi'nde öğrenci cemıyetı seçımlerı ıçın alış asan devrımcı gençler Ülku Ocakları'na mensup komandolar tarafından kurşun yagmuruna tutulmuştur. Bunun uzerıne Dev Genç Genel Başkanı E tuğrul Kurkçu, *«Dev Genç olarak bu kampanyayı, halkın güçlenen mucadelesini kusurlaştırma kampanyası olarak nıteliyoruz, katılmıyoruz»* demıştır.

Bu arada İstanbul Üniversitesi öğretım üyelerınden Doçent Çetın Özek, Üniversıte Asıstanları Sendıkası da yaptıkları açıklamalarda *«silah bırak»* kampanyasının devrımcı gençliğe karşı bır komplo olduğunu açıklamışlardır.

Nıtekım burjuva gazetelerının hararetlı desteğiyle *«silahlara veda»* kampanyası sürdurülurken ve Ülkü Ocakları da kampanyaya katıldığını açıksarken, aynı ocağa mensup faşist komandolar Ankara Üniversıtesı Fen Fakültesı onunde İlker Mansuroğlu ve Naıl Karaçam adındakı devrımcı gençleri bırbırı ardına kurşunlayarak şehıt etmişlerdır.

Sılah bırak kampanyası sırasında komandoların saldırıları devam etmiş, İstanbul Üniversitesi Edebıyat Fakultesi basılmış, daha sonra dinamıtlenmiş, Tokat Öğrencı Yurdu kurşun yağmuruna tutulmuş, TMGT Merkezi basılarak eşyası parçalanmış, ıçerıdekı dort devrımcı dovulmuş, İzmir'de sağcı kız oğrencıler, devrımcı kız öğrencılere saldırmıştır. 50 komando İstanbul'da Edirnekapı Öğrencı Yurdu'nu basmış, devrımcı öğrencileri zorla dışarı çıkartmış, duvarlardakı afışleri parçalamış, daha sonra kışısel eşyasını almak ıçın ıçerı gıren devrımcı öğrencılere de gunlerce ışkence yapmışlardır; Elazığ'da Devlet Munendislik ve Mımarlık Akademısı oğrencı cemıyetının seçımlerınde sağcı komandolar solcu oğrencılere saldırmıştır. İlker Mansuroğlu'nun olümu dolayısıyla Karadenız Teknik Üniversitesi'nde rektörlüğün bayrağını yarıya ındıren devrimcı gençlere komandolar saldırmış, çıkan olaylar yüzunden universıte tatıl edılmıştır. Komandolar bundan sonra, Esnaf ve Zanaatkarlar Derneği'nın camılerde duzenledığı cıhad namazlarıyla da tahrık edilerek devrimcı öğrencilerin bulunduğu yurdu basmışlardır. Çıkan çatışmaya jandarma müdahale ederek devrımcı gençlere ateş açmış, jandarma kurşunlarından bırı Ümıt Çavdar adında bir ortaokul öğrencisini öldürmüştür.

Komandoların yanısıra kolluk kuvvetlerının de devrimcı öğ-

rencilere baskısı ve zulmü, «*silah bırak*» kampanyası sırasında sürmüştür. Adana'nın kurtuluş yıldönümü dolayısıyla şehrin muhtelif yerlerine «*5 Ocak emperyalizme karşı zafer bayramı*», «*halkın kurtuluş savaşı, zafer bizim*» yazılı afişler asmak isteyen Dev Genç üyelerine polisler müdahale etmiş, Ali Şamşek adındaki bir genci tabanca ile yaralamış, 11 öğrenciyi de gözaltına almışlardır. Artvin'de boykot yapan Kâzım Karabekir Lisesi öğrencileri sessiz yürüyüşe geçtikleri sırada polislerin saldırısına uğramışlardır. Polisler birçok genci yaralamışlar, 7'sini de gözaltına almışlardır. Ankara'da Zafer Mühendislik ve Mimarlık Yüksek Okulu'ndaki boykot sırasında federasyon başkanı Metin Kaya ve 12 arkadaşı polis tarafından ağır şekilde dövülmüş, üçü hastanelik edilmiştir.

Ve bu ortam içinde Sosyal Demokrasi Dernekleri Federasyonu, 21 Ocak günü yayınladığı bildiride «*silah bırak*» kampanyasının amacına ulaştığını, bu yüzden kampanyaya artık son verildiğini ilan etmiştir!

Emperyalizmin ve işbirlikçilerinin baskı ve tertipleri sadece Türkiye'li devrimci gençliği değil, aynı zamanda Türkiye'de okuyan Ortadoğu'lu gençliği de hedef almaya devam etmektedir.

Geçen ay, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi üçüncü sınıfında okuyan İran uyruklu Fıruz Mamedi adındaki devrimci genç, ensesinden tabanca ile vurularak öldürülmüştür. Resmi çevreler olayı «*kişisel nedenler*»e bağlamak istemişlerse de, Dev Genç, Fıruz Mamedi'nin «*şah yönetimine karşı olduğu*» için Savak ajanları tarafından tasfiye edildiğini açıklamıştır.

Fıruz Mamedi'nin cenazesini, bütün tedbirlere rağmen, Türkiye'li devrimci kardeşleri resmi makamların elinden kaçırarak Numune Hastanesi'ne götürmüşler, orada bir tören yaptıktan sonra toprağa vermişlerdir.

Hakim sınıfların tertip ve baskılarına, sosyal demokratların tarihsel ihanetlerine rağmen, devrimci gençliğin mücadelesi geçen ay da yeni gelişmeler kaydetmiştir.

Devrimcilerin iki yeni şehidi Nail Karaçam ve İlker Mansuroğlu'nun cenazeleri, polisin bütün önleme gayretlerine rağmen devrimci gençler tarafından mücadelelerine layık bir devrimci heyecan içinde törenle kaldırılmış, «Ya istiklal, ya ölüm» andı içilmiştir. İstanbul Üniversitesi'nde de forum düzenleyen devrimci gençler, daha sonra Turan Emeksiz Anıtı'nda «*Bağımsızlık ve silahlanma*» andı içmişlerdir.

Dev Genç yöneticileri, cenaze törenleri sırasında yeni bir provakasyonla karşı karşıya kalmışlardır. Mustafa Kemal'e ait olduğu iddia edilen, fakat düzmece olduğu daha sonra ispatlanan «Şurası unutulmamalıdır ki, Türk âleminin en büyük düşmanı komünistliktir» yazılı ve üzerinde Atatürk resmi de bulunan bir pano tören sırasında taşlanmıştır. Babıâlî gazeteleri, bu olayı, tam bir tahrikçi tutumla ve «*Atatürk'e ait bir pano taşlandı*» başlığıyla vermişlerdir. (Oysa, aynı çevrelerin muteber kalemi Metin Toker, birkaç hafta sonra aynı gazetede, söz konusu panoyu kendisinin de taşlamak istediğini söylemek paradoksunu yapacaktır.) Dev Genç Genel Başkanı Ertuğrul Kurkçu, parçalanan panonun yerine yine Atatürk'e ait «*Ya istiklal ya ölüm*» panosunu takarken polis olay çıkartmış ve Kurkçü ile altı arkadaşını tutuklattırmıştır.

Geçtiğimiz ay eğitim düzeninin bozukluğu yada öğrencileri ezen yönetmelikler uygulanması nedeniyle Hacettepe Temel Bilimler Okulu'nda, İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Enstitüsünde, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Laborant Okulu'nda, İstanbul Teknik Üniversitesinde, İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi'nde, Ankara Devlet Konservatuvarı'nda, Karadeniz Teknik Üniversitesi'nde, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nde, Tatbiki Güzel Sanatlar Okulu'nda boykot hareketlerine girişilmiştir. Robert Koleji'de yüksek kısımdan sonra lise kısmı da, okul yöneticilerinin amerikan aleyhtarı gelişmeleri önlemek için başvurdukları tedbirler karşısında eylem geçmişlerdir.

Devrimci gençliğin en güçlü direniş hareketlerinden biri geçen ay Anayasa Mahkemesi'nde olumlu sonuca ulaşmış ve özel sektörün «*özel yüksek okul*» ticaretinin anayasaya aykırı olduğu hükme bağlanmıştır.

Devrimci gençlik, şimdi de, bu okullarda okuyan binlerce gencin devlet garantisine kavuşturulması için, özel yüksek okulların devletleştirilmesi kampanyası açmıştır.

ant'a yeni mahkumiyet, davalar ve jurnallemeler

Bilimsel sosyalist teorinin rehberliğinde ideoloji ve örgüt birliği için mücadele eden ANT'a karşı baskılar, saldırılar her geçen gun biraz daha yoğunlaşmaktadır.

Mensupları hakkında açılan davaların sayısı 120'ye yaklaşan ve istenen hapis cezası toplam olarak 600 yılı bulan (Bkz: *ANT*, Ağustos, Sayı: 4, s. 30) ANT'ın geçen ay bir davası beraatle sonuçlanırken, bir başka davası mahkumiyete bağlanmış, bir beraat kararı ise Yargıtay'dan bozulmuştur.

ANT'ın yönetmeni Doğan Özguden, 6. Filo'nun ziyareti sırasında Vedat Demircioğlu'nun toplum polisleri tarafından oldürulmesi uzerine yazdığı «*Faşizmin Ayak Sesleri*» başlıklı yazıdan dolayı ikinci defa 1 yıl hapse ve 6 ay Balıkesir'de ikamet cezasına mahkum olmuştur. Yargıtay'ın ilk mahkumiyet kararını usulden bozması uzerine Beşinci Ağır Ceza Mahkemesi'nde yapılan duruşmasında Ozguden, toplum polisinin Amerikan bahriyelileri için muhabbet tellallığı yapar duruma düşurulduğu goruşunde ısrar etmiş, daha sonra toplum polislerinin de bu duruma karşı tepkilerini gosterdiklerini hatırlatmıştır. Mahkeme Başkanı Talip Guran'ın «*Amerikan bahriyelilerinin Turkiye'de kadınlarla yatmasından size ne? Bırakın adamların yakasını*» diye sozunu kesmesi uzerine Özguden, devrimci gençliğin direnişinin anti emperyalist mucadelenin bir parçası olduğunu soylemiş, Amerikan bahriyelilerinin Turkiye sularına ve topraklarına girmelerine karşı çıkmayı devrimci gorev saydığını belirtmiştir. Uç kişilik mahkeme heyeti, savunmaya rağmen, Doğan Ozguden'in T.C.K.'nun 159. maddesine gore «*devletin emniyet ve muhafaza kuvvetlerini tahkir ettiği*» gerekçesiyle tekrar mahkum edilmesine oybirliğiyle karar vermiştir.

Cumhurbaşkanı Sunay'ın TİP aleyhindeki bir konuşmasını «*sosyalizme karşı bir komplonun habercisi*» şeklinde niteledigi için «*cumhurbaşkanına hakaret*»ten yargılanan ve İstanbul Toplu Basın Mahkemesi'nde beraat eturilen Doğan Özguden'in bu beraat kararı ise, Yargıtay Birinci Ceza Dairesince bozulmuştur. Bu davaya İstanbul Toplu Basın Mahkemesi'nde yeniden bakılacaktır.

Doğan Özguden'in Yeni Gun Gazetesi'nde «*Komünist Manifestosu*» ile ilgili olarak yazdığı «*Sınırları Zorlamak*» başlıklı makaleden dolayı da Ankara Basın Savcılığı, «*kesinleşmemiş mahkeme kararını ovmek*» iddiasıyla yeni bir dava açmıştır.

Sıkıyönetim sırasında yayınlanan «*Kapitalistleşen Subaylar İşçileri Yargılayamaz*» başlıklı yorumdan dolayı ANT'ın 5. sayısının sorumlu muduru İnci Ozguden hakkında da «*sınıfları tehlikeli surette kin ve adavete tahrik*», «*halkı isyana ve orduyu kanunlara karşı itaatsizliğe teşvik*» iddiasıyla dava açılmıştır.

ANT tarafından yayınlanan Douglas Bravo'nun Milli Kurtuluş Cephesi adlı eserini turkçeye çevirdiği için «*komünizm propagandası*» iddiasıyla yargılanan Cemal Sureya ise geçen ay ağır ceza mahkemesinde beraat etmiştir.

Buna karşılık, ANT tarafından yayınlanan Carlos Marighella'nın «*Şehir Gerillası*» isimli kitabından dolayı, kapak kompozisyonunu yapan İnci Özgüden'den sonra, Doğan Özgüden de savcılıkça sorguya çekilmiştir. Toplatılmış bulunan «*Şehir Gerillası*»nda komunizm propagandası yapıldığı iddia edilmektedir.

Özellikle gerilla konusundaki yayınları ve «*halklar meselesi*»ndeki devrimci tutumu dolayısıyla ANT'a, sağcı çevrelerden yada «*devrimci*» bilinen kişilerden de yoğun saldırılar gelmektedir. Mücadele Gazetesi'nden Yeni İstanbul'a, Barış Dunyası'ndan Demokrat İzmir'e kadar birok gazetede cevap vermege değer bulmadığımız bu yayınların hakim vasfı jurnalciliktir.

Çeşitli sağcı yayın, hakim sınıflar iktidarını temsil edenler, «sol» görünüşlü politikacılar ve şoven küçük burjuva milliyetçileri, *ANT*'a saldırırlarken, Türkiye'de devrimciliği kendi tekelinde sanan Mihri Belli de, *ANT*'ı suçlayarak Ocak 1971 tarihli *Aydınlık Dergisi*'nde şöyle demektedir :

«'Millet Gerçeği' yazısının Aydınlık'ta yayınlanmasından bu yana (Aydınlık, Sayı 7), o güne kadar etnik meselede sessizliği tercih eden oportünist çevreler, gide gide yüreklenmişler ve son zamanlarda bu konuda bir açık artırma tezgahlamışlardır. Burada bir azan provakasyonu kokusu almamak imkansızdır. Bilerek yada bilmeyerek bu provakasyonlara katılma durumları vardır.

«Ant Dergisi'nde geçen yıl, ilk olarak kullanılan 'Türkiye halkları' ifadesi, birçoklarınca benimsenmiştir. Oysa marksist terminolojide 'halk' terimi, belli sınıflar topluluğu anlamına gelir ve etnik bir kavram değildir. Bir kapitalist toplumda halk, (feodallerin sınıf olarak tarihe karıştığını varsayarsak) ulus, eksi, burjuvazi denklemiyle ifade edilebilir. Feodal ilişkileri barındıran, hatta bu ilişkilerin egemen olduğu bir toplulukta 'halk' terimi, ancak devrimci sınıflarla karşı devrimci sınıflar arasındaki savaşta devrimci kuvvetler cephesindeki mevzilenmeyi ifade etmek için kullanılabilir, etnik bir kavram olarak kullanılmaz. Onun için marksist terminoloji bakımından 'Türkiye halkı' demek doğrudur.

«Sovyetler Birliği kaynaklı literatürde 'Sovyet halkları' ifadesinin kullanılması şundan ötürüdür : Rusların azınlıkta bulunduğu Sovyetler Birliği toplumu, sosyalist kuruluşta önemli mesafeler aşmış bir ülkedir. Bu ülkede burjuvazi tarihe karışmıştır. Hatta bu ülke yöneticileri toplumlarının komünizm aşamasına yaklaştığı görüşündedirler. Böyle bir görüş, bütün uluslar gibi tarihi bir kategori olan Sovyetler Birliği'ndeki ulusların, ulusal gelişme olanaklarını tam olarak kullandıktan sonra, öteki uluslarla ve öncelikle Sovyetler Birliği içindeki uluslarla kaynaşıp birleşmeleri fikrini de içerir. 'Sovyet halkları' ifadesi bu anlamda doğru sayılabilir. Ama biz, bu ifadeyi, gelişme aşaması ve tarihi şartlar bakımından çok değişik durumda olan Türkiye için kullanmaya kalkarsak yanılırız.

«Çin Halk Cumhuriyeti'nde kırk milyonun üstünde Çinli olmayan kavimler yaşamaktadır. Oysa (Mao Çe-tung dahil) Çin proleter devrimcileri 'Çin halkı'ndan, hatta 'Çin ulusu'ndan söz ederler. Ve bu yüzden de devrimciliklerinden bir şey yitirmiyor değillerdir.»(1)

Belli, aynı suçlamayı daha kaba ifadelerle Dev Genç'in bir toplantısında da tekrarlamıştır.

Mihri Belli, Türkiye'deki sosyalist mücadelede belli yeri olan bir kişidir. Ve birçok bakımlardan eleştirilmesi gereken «Millet Gerçeği» adlı bir yazıyı yazmış olması önemlidir. Ama bütün bunlar, M. Belli'nin bugün kendisini sorumsuzca «tek sosyalist otorite» olarak kabul etmesine, küçük burjuva mülkiyetçisi edasıyla geçmiş sosyalist mücadelenin tek mirasçısı imiş gibi konuşmasına, bilimsel sosyalist doğruların genel dağıtımcısı gibi davranmasına yetmez.

M. Belli «halklar meselesi»nde yazdıklarımızı okumamışa benziyor. *ANT*'ın bu konudaki genel görüşlerini şöyle sıralamıştık :

«Hemen belirtelim ki, HALK demekle, işçi sınıfını ve onun yukarıda saydığımız dostlarını anlamaktayız. Yani, proletarya ile

(1) Mihri Belli, «29-30 Ekim Kurultay Konuşması», *Aydınlık Sosyalist Dergi*, Ocak 1971, Sayı : 27, s. 228, dipnot.

birlikte, başta yarı işçiler ve yoksul köylüler olmak üzere, Türkiye'de emperyalizme ve ona bağlı unsurlara karşı çıkan sınıf ve tabakalar 'halk' kategorisine girer. Doğal olarak halk kavramı da, **KESİNTİSİZ DEVRİM** *süreci içinde değişikliklere uğrayacaktır.»(2)*

«DEVRİMCİ HALK CEPHESİ'nin zafere ulaşabilmesi, içinde en geniş yığınları toparlayabilmesi, Doğu meselesindeki doğru devrimci tutumumuza bağlıdır. Sosyalistler, her yerde ve her zaman Marx'ın Başka bir ulusu ezen bir ulusun özgür olamayacağı görüşüne ve Lenin'in Ulusların kendi kaderlerini tayin etme hakkı ilkesine sadıklardır.

«Sosyalistler, Doğu Sorunu'nu türk-kürt çelişmesi olarak değil, türk-kürt emekçi halklarıyla doğulu ve batılı egemen sınıflar arasındaki çelişmede görürler. Türkiye'de halklar arasında çelişme olduğundan sözeden, Türkiye'nin doğusunda türk-kürt çelişmesinin varlığını göstermek isteyen bütün antimarksist görüşlerle mücadele ederler. Kürtlerin demokratik haklarını elde etmelerinde bütün güçleriyle mücadele ederler. Her türlü ırkçı, faşist harekette halkların haklarını savunurlar.

«Halkların gerçek kardeşliği ve eşitliği, ancak her türlü ırkçı, şoven, asimilasyonist, sömürücü sınıf çıkarına dayanan dar milliyetçi görüşlerle mücadele edilerek, halkların dillerine, öz benliklerine, kültürlerine gelişme olanağı tanıyarak yerine getirilir.

«Proleter sosyalist mücadele sürecinde halklar meselesi, devrimci meseleler dışında düşünülemez. Halklar meselesindeki yanlış görüşler, yanlış politik uygulamalar, her zaman saflarımızda dağınıklık yaratacak ve DEVRİMCİ HALK CEPHESİ'ni zayıflatacaktır. Ortadoğu'da ve özellikle Türkiye'de halklar arasında, halkların devrimci kümeleri arasında yanlış görüşlere karşı mücadele etmemek, devrimcileri yanlışlara itmek, halkları birbirine düşürücü 'böl ve yönet' politikasını gerçekleştirmek isteyen emperyalizmin işine yarayacaktır.

«Türkiye'de türk ve kürt halklarının gerçek kurtuluşu ancak emperyalizme ve ona bağlı bütün unsurlara karşı oluşturulan DEVRİMCİ HALK CEPHESİ ile gerçekleştirilecektir. Bu kavgada Türk ve Kürt sosyalistlerinin birliği esastır. Halkların kardeşliği ve eşitliği üzerinde türk ve kurt sosyalistleri, emperyalizme ve ona bağlı unsurlara karşı DEVRİMCİ HALK CEPHESİ'ni gerçekleştirip en geniş yığınları harekete sokmalıdırlar. Bu mücadele içinde türk ve kürt sosyalistleri, hangi taraftan gelirse gelsin, her türlü küçük burjuva milliyetçisi eğilimleriyle, türklerin yada kürtlerin yalnız başına kurtulabileceğini savunan yanlış iddialarla, şoven görüşlerle yada halklar nihilizmini ortaya süren görüşlerle kıyasıya mücadele etmelidirler, bu mücadelelerini ORTADOĞU DEVRİMCİ ÇEMBERİ içinde bütünleştirmelidirler.»(3)

Bir ülkede devrimi gerçekleştirebilecek sınıfsal güçlerin tümünü birden nitelemek için «halk» terimi, buna karşıt güçler olarak da «halk düşmanları» terimi kullanılır. Bu anlamda, şüphesiz ki, Türkiye proletaryası ile başta yoksul köylüler olmak üzere Türkiye'de çıkarları emperyalizmle ve ona bağlı unsurlarla çelişen bütün sınıf ve tabakalar bu «halk» bütünü içine girerler. *Ama emperyalistlerin çıkarlarına uygun bir şekilde çizilen devlet* sınırları çerçevesinde düşünüldüğünce, milli mesele de göz önünde tutularak, «halklar» terimi kullanılmak gerekir. Aksi takdirde, bugün emperyalizme ve ona bağlı unsurlara karşı temelde yekvücut olarak çapışan dünyanın ilerici sınıflar topluluğunu belirtirken «dünya halkları» değil, «dunya halkı» demek gerekirdi.

M. Belli, kendi konuşmasında da daha önce şunları söylüyor: «Ve Türkiye'nin toprak bütünlüğü, bu 1970 yılında bir tek şekilde savunulabilir: Kurt halkına eşit haklar tanımakla, onun varlığını tanımakla, bu halka ana dilini kullanma hakkını tanımakla ve bu halkın gonul rızasıyla Turkiye Cumhuriyeti içinde kardeş Türk halkıyla birlikte yaşamasını istemesini sağlamakla.» (4)

---

(2) «Kesintisiz Devrim», *ANT Sosyalist Teori ve Eylem Dergisi*, Temmuz 1970, Sayı: 3, s. 30

(3) *A. g. d.*, s. 34

(4) Mihri Belli, *A. g. m.*, s. 228

Yani, M. Belli'ye göre, bir türk halkı var, bir de kürt halkı var. Ama bu iki öge «Türkiye halkları» olarak değil de, «Türkiye halkı» olarak tanımlanır. Aksi, ajan provakatorlük olacak; bilerek yada bilmeyerek... Hem «Türkiye halkları» diyenleri şoven duyguları kışkırtmakla, bölücülükle suçlayacaksın, hem de kürt halkının ve turk halkının varlığından bahsedeceksin. Bu, kendi içinde çelişmeli bir görüştür. Halklar meselesinde bölücülük suçlamalarını daha iyi anlamak için Lenin'in *Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı*'ndaki «bozanma» uzerine goruşlerini M. Belli'nin yeniden okuması gerekmektedir.

sosyalistler, «halklar» meselesini korkmadan, cesaretle koyarlar

Bugun «halklar meselesi»nin devrimci bir biçimde ortaya konması, tüm kuçük burjuva milliyetçilerine, şoven ilericilere rağmen adım adım kazanılan bir mücadeledir, Sosyalistlerin Türkiye gibi kuçuk burjuva şartlandırılmışlığının hakım olduğu bir ortamda bu meseleyı yureklice savunmaları kolay değildir. Kurt halkının varlığını ya kabul edeceğız ve ona göre davranacağız; yada reddedeceğız. Bu meselenın en ufak bir gevelemeye tahammulü yoktur. «Emperyalizmin işine gelir» gerekçeleri artık eskimiştir. Soz konusu olan, devrimci tedbirlilik ve devrımcı sorumluluktur.

«Halklar meselesi» Türkiye'li devrimciler için hayati meselelerden bırıdır. Çın'in o dönemdeki objektif ve subjektif şartlarının yanında ulusal azınlıklar Çın'de çok onemli bır yer tutmadıklarından, devrimın başarılmasında «halklar meselesi» hayati bir önem taşımamıştır. Ama Rusya'da devrımın başarısı ozellikle 1917'de ve onu ızleyen yıllarda Lenin'in ve Rusya'daki dığer proleter devrımcılerın «mıllı mesele»dekı gerçekçi tutumları sayesinde gerçekleşmiştir.

Çekoslovakya, Yugoslavya gibi Avrupa ülkelerinde devrim sırasında mıllı meselenın nasıl çozümlendığini bilmek gerekır. «Halklar meselesı»ndekı devrımcı tutumumuz, Turkıye'de emperyalistlerin ve ona bağlı unsurların alaşağı edılmesini son derece etkıleyecektır. Kurt halkının varlığını kabul ettıkten sonra, kurt halkının Turkiye çapındaki devrımcı mucadeleye kazanılması, devrimden sonra yapılacaklar, ince ince tartışılacaktır. (5) Ama bugün turk ve kürt sosyalıstlerının gorevi, *aynı politik örgut içinde*, hiçbir şoven duşunceye yer vermeden, hakim ulus şovenizmi ile savaşarak ortak bir devrimci mucadeleyi gerçekleştırmektır.

Bugun «halklar» terimi ıle «Kürt halkı»,«Türk halkı» sözleriyle kurt halkının demokratik mücadelesinde şoven kuçuk burjuva mıllıyetçılerine karşı mevzıler kazanıyoruz. Hem kurt halkının demokratık mucadelesınden bahsedeceksin, hem de kuçuk burjuva mıllıyetçiliğine teslım olacaksın. Boylesi bır kaypak tutumu, halklar affetmez.

Ama bu M. Belli'nin ilk teslimiyeti değildir. Nitekim, 1967 Kıbrıs Buhranı'nda M. Belli'nin başyazarı olduğu *Turk Solu*'nda da imzasız bir başyazıda kuçuk burjuva milliyetçiliğine teslım olunarak SOSYAL ŞOVEN bir tutum benimsenmiştir :

«Hazırız, kararlıyız cınsinden sözleri bırakıp harekete geçmek, dünyaya sozumuzun eri olduğumuzu ıspat etmek, adaya en az Yunan birliklerine eşit mıktarda kuvvet çıkartmak göreviyle karşı karşıyayız. Amerikan vesayeti şartlarına boyun eğmek durumuna düşürulmüş olan Türk ulusunun kaderinde bir donüm noktası olacaktır. Bundan sonra her gerçek Turk yurtseverlerinin özlediği tam bağımsız ve gerçekten demokratık Türkiye'nın gerçeklesmesi, tarihi olayların akışının doğal bir sonucu olacaktır.»(6)

«Turkiye halkları», *ANT*'ın uzun dönemdır kullandığı bir terimdir. Surekli olarak devrımcı sorumluluktan söz eden Belli, neden o gunlerde bunu eleştirmemıştir? *Aydınlık* Dergisi'nde,

(5) Halklar Meselesında görüşlerimizı daha geniş bır şekılde gelecek sayılarda yayınlayacağız.

(6) «Tarıhi Fırsat», *Turk Solu*, 1 Aralık 1967, Sayı : 3, s. 1

henüz bolunmelerin olmadığı bir dönemde, Ağustos 1969'da, kendisinin de imzasının yeraldığı bir sayıda, Kemal Badıllı'nın bir mektubuna verilen cevapta «Türkiye halkları» terimının kullanılmasına (7) neden karşı çıkmamıştır da, şimdi bütun burokratların, şoven kuçük burjuva milliyetçilerinin «halklar» sozüne saldırdığı bir sırada karşı çıkmaktadır? Ve bütün bunlar «icazetsiz sosyalizm» adına yapılmaktadır!

Ayrıca, «Misakı Milli» demagojilerinde de dikkatli olmak gerek. «Misakı Milli,» Türkiye'de ozel konumu olan tarihi bir terimdir. Devrimci tartışmalarda «Misakı Milli» yerine «Türkiye sınırları» demek daha doğru olacaktır. Çunku «Misakı Milli»nin ilk kabul edildiği biçimi gerçekleşmemiştir. O dönemde misakı milli içinde gosterilen bazı bolgeler bugun başka sınırlar içindedir. Üstelik, emperyalizm ve işbirlikçi hakım sınıflar, Kerkuk ve Musul meselesini turk, kürt ve arap halkları arasında yeni bir çatışmanın tahrik unsuru olarak kullanmak istemektedirler. «Misakı Milli» sözünü dillerinden duşurmeyenler, bu konuda herhalde çok dikkatli olmak zorundadırlar!

Bugün egemen sınıflar «halklar» sozünden 142/3'ü işletmek yarışındadırlar. Daha son günlerde Yeşilçam sineması üzerine yazı yazan bir arkadaş yazı içinde «halklar» sözü geçtiği için bu maddeden mahkemeye verilmiştir. Devrimci mücadelede dikkatli olmak gerekiyor. «Ajan provokatorluk» suçlaması yaparken kişiler pek rahat «muhbir» durumuna da düşebilirler!

M. Belli'nin «Sovyet halkları sözü, devrimden sonra, yani sosyalist kuruluşla birlikte soylenmiştir» demesi de bir başka tahriftir. Lenin, devrimden once, 1914'te yazdığı bir yazıda şöyle diyordu :

«Biz Büyük-Rus Sosyal-Demokratlar da, bu ideolojik eğilim karşısında tutumumuzu tanımlamaya çalışalım. Avrupa'nın uzak doğusunda ve Asya'nın oldukça büyük bir kısmında hakım bir ülkenin temsilcileri olarak, milli meselenin muazzam önemini unutmak bize yakışmaz; Özellikle, adının 'halklar hapishanesi'ne çıkmasını hakketmiş bir ülkede...»(8)

M. Belli, canı isteyince devrimci alıntılar yapmakta, işine gelmeyince marksizm-leninizmi Turkiye şartlarına yaratıcı bir ruhla uygulamaktan soz edebilmektedir. Biz, milliyetçilik akımlarına karşı elbette dikkatli olacağız. Stalin şöyle der :

«Şüphesiz ki, bu milliyetçilik, pek o kadar açık seçik olarak göze çarpmamaktadır. Çünkü sosyalist cümleler arkasında ustaca gizlenmiştir: ama işte ozellikle onun için proletaryaya zararı dokunabilir. Açıkça ifade edilen burjuva milliyetçiliğinin hakkından gelmek kolaydır, onun niteliğini anlamak zor değildir Zor olan, maskelenmiş ve maskesinin altında tanınamayan burjuva milliyetçiliğidir. Sosyalizm zırhına bürununce milliyetçiliği yaralamak zor olur. Boyle bir milliyetçilik, işçiler arasında yaşıyarak, ayrı ayrı milliyetten işçilerin tecridini, karşılıklı guvensizliğini amaç edinen zararlı fikirler yayarak havayı zehirleyebilir»(9)

Daha önceleri «turk sosyalistleri», «turk halkı», «turk toplumunun kurtarılması» sozlerini ağzından duşurmeyen ve «kurt halkı»nı mayıs 1969'da 2,5 milyon, ocak 1971'de ise 4 milyon olarak gosteren M. Belli Mayıs 1969'da kürt halkına özde sadece dil serbestisi tanıyan bir yazı yazmıştır. Ve sonra, ona göre, bazı oportunist çevreler, o yazıdan yureklenmişlerdir. Doğu Anadolu üzerine marksist-leninist bir yaklaşım olmasa bile, M. Belli'nin o yazısından evvel Turkiye'de çok yürekli yazılar çıkmıştır. Kürt sosyalistleri bu konuda çok eziyetler çekmişlerdir. Ama kimse M. Belli'nin küçuk burjuva milliyetçiliğine goz yuman yazısıyla yüreklenmemiştir. Bilimsel sosyalist doğrular okunur ve hazmedilir hale geldikçe, gelişim doğaldır. Ayrıca uluslaşmanın objektif ve subjektif gelişimini de çok iyi değerlendirmek gerekir.

---

(7) *Aydınlık Sosyalist Dergi*, Ağustos 1969, Sayı : 10, s. 327-328

(8) V. I. Lenin, *Doğu'da Ulusal Kurtuluş Hareketleri*, Çev. T. Ağaoğlu Ant Yayınları, İstanbul 1970, s. 118 (İngilizce baskısında : «Prison of the peoples»

(9) J. Stalin, *Marksizm ve Milli Mesele*, Çev. M. Kabagil, Sol Yayınları, Ankara 1967, s. 48

«Halklar meselesi»nin ortaya konulmasında çok dikkatli olmak gerektiğini defalarca belirttik Türkiye'de egemen sınıflar, gelişen sosyalist mücadeleyi bütün yönleriyle engelleyemez hale gelince, çeşitli suçlamalar arasında, pek tabii ki, kurtçuluk suçlamasını da ihmal etmeyecektir. Her devrimci, bu tip suçlamalara, özellikle sahte «milli bütünlüğü bozma» suçlamalarına yılmadan göğüs gerecektir Devrimciler bu konuda gerçekten çok dikkatli olmalıdırlar. Ama, proleter enternasyonalizmine, «halklar» gerçeğine ihanet etmeden ..

M. Belli, «örgüt», «devrim anlayışı», «geniş cephe», «asker - sivil aydın zümre», «milliyetçilik» gibi konularda işlediği vahim hataların ve bu hatalar yüzünden Türkiye sosyalist mücadelesinde yarattığı parçalanmaların ve sapmaların özeleştirisini yapmadan tam bir sorumsuzluk içerisinde devrimcilere eleştiri yöneltemez. Hele hele «halklar meselesi»nde...

Biz proleter sosyalistleri, elbette proleter enternasyonalizmi ilkelerine sadık kalacağız. Küçük burjuva milliyetçisi olarak değil de, proleter yurtseveri olarak. her türlü baskılara, saptırmalara rağmen, türk ve kürt sosyalistleri olarak, aynı politik örgüt içinde, Türkiye işçi sınıfının ideolojik, politik, örgütsel ve donanmış gücünün önderliğinde, «ulusların kaderlerini tayin hakkı» çizgisinde davranarak, bütün milliyetçi, şoven görüşleri bertaraf edecek, devrimci mücadelede omuz omuza savaşacağız.

emek'çiler, «burjuva devleti»ni kurtarırken, partiyi parçalıyor

Geçtiğimiz ay Türkiye'deki anti-emperyalist ve anti-faşist güçler teror tedbirlerine ve ülkenin kaba bir faşizme itilenmesine karşı çıkarken, TİP Genel Başkanı Behice Boran da, 27 Aralık 1970 tarihli basın toplantısı ile altı gün sürecek bir *«faşizme hayır»* kampanyası ilan etmiştir. Bu kampanya süresince TİP faşizme karşı bildiriler yayınlayarak bildirisel mücadelenin en yeni örneklerini vermiş, bu arada afiş yapıştırmakla görevlendirilen TİP üyelerinden bazıları tutuklanmış, üzerlerine ateş açılmıştır.

«İşçi sınıfını temsil ettiğini», *«sosyalist olduğunu»* iddia eden TİP'in, faşizme karşı kampanya açması ve eyleme girişmesi, elbetteki zorunludur. Faşizmin en bilinçli, en içten düşmanının işçi sınıfı olması da doğaldır. Ancak, *«işçi sınıfı»*nı temsil ettiğini, sosyalist düzeni gerçekleştirmeye yöneldiğini iddia eden bir kuruluşun, faşizme karşı mücadelesinin ve faşizm anlayışının da, işçi sınıfı ideolojisine uygun, bu ideoloji açısından doğrulara oturtulmuş bulunması zorunluluğu vardır. Oysa TİP'in pasifist, parlamentarist, revizyonist yöneticileri, faşizme karşı mücadeleyi de, kendi anlayışları içinde çeşitli örgütleri de kanalize etmeden ve parti üyelerini düşüncesizce harcayarak gerçekleştirmek yolunu seçmişlerdir. ANT'ın geçen sayısında da belirtildiği gibi, burjuva partilerine özgü parlamentarist, reformist çizgisiyle Emek klığı, faşizm ve faşizme karşı mücadele kavramlarını da burjuvazinin yutturmağa çalıştığı devlet görüşü açısından ele almaktadır.

«Patronların kanlı bekçisi faşizme hayır» sloganı ile açılan kampanya, soyut bir *«sömürücü sınıf»* kavramına dayanıp, faşizmi salt bunların eseri saymak yanlışına düşmektedir. *«Faşizme hayır»* başlıklı bildirinin *«Türkiye'nin içinde bulunduğu buhran, sömürücü sınıfların benimsedikleri kapitalist gelişme yolunun olağan, zorunlu ve kaçınılmaz bir sonucudur»* cümlesi, faşizmin emperyalizmin geri bırakılmış ülkelere kabul ettirdiği siyasal biçim olduğu gerçeğini hiçe sayıp emperyalizm olgusundan soyut bir faşizm anlayışına varmaktadır. Emek klığının bütün bildirilerinde ve Behice Boran'ın basın toplantılarında yaratılan hava, şimdiye kadar gerçekten demokratik bir düzenin bulunduğu ve şimdiki gelişimin de demokrasi dışına düşmeğe yöneldiği inanç ve yanlışına oturmaktadır Bildiriler, Emek klığının *«demokrasi»* anlayışını açıklayan ifadelerle doludur. Örneklemek gerekirse, *«... Geçecek zamanın demokrasi adını taşıması, sömürücülerin işçi ve emekçi sınıflarını siyasal alanda örgütlenmelerini, seslerini duyurmalarını ve*

iktidar mücadelesi yapmalarını engellemeye kalkışmasına bağlıdır». «Demokrasi devam edecekse, bütün görüşlerin temsil edilmesi kadar, direnişlerin olması da doğaldır», «Demokrasi tehlikededir», «İktidar ve iktidar heveslisi öteki güç ve çevreler, elbirliğiyle demokrasiyi boğazlamak istiyorlar» cümleleri, Emek kliğinin yanlış, revizyonist ve asla işçi sınıfı ideolojisine dayanma şerefini taşıyamayacak olan tutumunu belirlemektedir. Bu görüşler, içinde bulunduğumuz biçimsel demokratik sistemi *«demokrasi»* olarak kabul etmek gibi bir yanlışı içinde barındırırken, emperyalizme bağımlı bir ülkede *«burjuva demokrasisi»* nin gerçekleşebileceği gibi bir yanlışı da içermektedir.

Ayrıca, faşizm ancak belirli biçimler ortadan kalkarsa gerçekleşebilirmiş gibi, bazı biçim değişimleri ve demokratik görünüşler ardında faşizm saklanamazmış gibi, bazı biçim değişmeleri faşizmin gelişimin kanıtı olarak gösterilmektedir. Emperyalizme bağımlı bir ülkede, hangi biçim ardında olursa olsun, *«faşizm»* in varolacağı gerçeğini görmemek, burjuvazinin oyununa gelmektir, burjuva devlet görüşünü kabul etmektir... Bu görüşü kabul eden Emek kliği, temelde burjuva devletini kurtarmak çabası içinde bulunduğunu da kesin biçimde ortaya koymuş olmaktadır.

Esasen *«faşizme karşı birlik»*ten söz eden Emek kliği, 4. Büyük Kongre'nin ucuza kazanılmış zafer sarhoşluğu içinde *«tepeden inme»* parti yıkıcılığını sürdürmektedir. Geçen sayıda da bildirdiğimiz gibi, Emek militanları, kendilerine muhalif partililerin hakim bulunduğu Eminönü İlçesi'ni basmışlar, ilçenin bütün evrakına ve eşyasına elkoymuşlar, mevcut yönetim kuruluna işten el çektirmişler, partilileri lokalsiz bırakmışlardır.

Ancak bu zorbalık karşılıksız kalmamış, İstanbul'da Kadıköy TİP İlçe Yönetim Kurulu, devrimci dayanışma göstererek EMEK yöneticilerinin tutumunu eleştiren bir muhtırayı il başkanlığına vermiş, Eminönü İlçesi'ni basanların haysiyet divanına verilmesini, Eminönü yönetim kurulunun görevine iadesini, elkonulan eşyanın ilçeye iadesini, partiyi parçalayan tasfiye hareketlerinin durdurulmasını istemiştir.

Ayrıca, Eminönü, Beyoğlu ve Kadıköy ilçeleri üyeleri TİP yöneticilerinin *«faşizme karşı mücadele»*deki yanlış tutumlarını açıkça eleştirmişlerdir.

İzmir'de ise Emek kliği, Karşıyaka İlçesi'nden dört *«proleter devrimci»*yi ihraç talebiyle haysiyet divanına sevketmiştir. Buna rağmen TİP Karşıyaka üyeleri, parti çalışmalarını, diğer ilçelerden gelen partililerin de katılmasıyla, Emek'çilerin fiili müdahalesine imkan vermeden sürdürmektedirler. Karşıyaka'lı devrimci TİP'liler, haysiyet divanına sevk işlemi karşısında TİP üyelerine bir bildiri yayınlamışlar, *«sahte sosyalistlerin aldıkları sahte kararları tanımadıklarını»* açıklamışlardır.

baskı ve ihanetlere rağmen devrimci cephe güçlenecektir

Emek kliği TİP içinde *«tepeden inme»* bölücülüğe devam ederken, partide *«revizyonizm»in* patentini tamamen Emek kliğine kaptırdıklarını gören Aybar'cılar, yeni yıla yeni parti kuracakları haberiyle girmişlerdir. *«Bağımsız Sosyalist Türkiye»* sloganını kullanan Aybar'cılar, *«organik olarak hiçbir dış sosyalist partiye bağlı olmayan bir parti kurmak»*tan söz ederek, kendilerinden olmayan herkesi *«organik olarak dış sosyalist partilere bağlı»* olmak tohmeti altına sokmuşlar ve revizyonizme has jurnalcılıklerini bir kez daha ispatlamışlardır.

Revizyonizmin destekçisi Milliyet Gazetesi ise, Aybar'cıların yeni partiyi DİSK ile birlikte kuracakları uydurmacasını yayınlayarak kafaları bir kez daha karıştırmıştır. Ancak, bu haberin yayınlanmasından hemen sonra DİSK Yürütme Kurulu bir bildiri yayınlayarak Aybar'cılarla birlikte hareket edeceklerini yalanlamıştır.

Aslında, Aybar'cıların yeni partileşme döneminde işbirliği yapacakları sendikacılar, DİSK saflarından çok, Türk-İş saflarında belirmiştir.

Türk-İş Genel Yönetim Kurulu'nun geçen ay Kızılcahamamda Ges İş'in lüks otelinde yaptığı toplantıya, dört sendika başkanı bir rapor sunarak, işçinin marksist proleter ihtilalinin aleti haline getirildiğini, Türk İş'in sırça köşkte bu duruma seyircilik ettiğini ileri sürmüşler ve «*Türk işçi hareketinin demokrasiye ve özgürlüğe bağlı sol bir çizgide ve sol bir karargahta yerini alması gerektiğini, demokratik sol ideolojiye sahip çıkması gerektiğini*» bildirmişlerdir.

Özellikle 16 Haziran olaylarından sonra DİSK'in olağanüstü gelişmesi ve işçilerin kitleler halinde DİSK'e bağlı sendikalara katılması karşısında tabanın ayaklarının altından kaydığını gören Türk İş'in AP'li olmayan sendikacıları, «demokratik sol» adı altında ve sosyal demokrat çizgide politikaya girerek DİSK saflarına akını kesmek hesabındadırlar. Ne var ki, «*ihanet belgelerini açıklayacağım*», «*Ben de senin işçiyi nasıl sattığını ispat edeceğim*», «*Türk işçilerine en büyük ihaneti yapanlardan biri de sensin*», «*Sen de Paşabahçe'de karanlık işler çevirmiştin*», «*Böyle kokuşmuş bir kurulda görev alamam, istifa ediyorum*» suçlamaları arasında yapılan toplantıda dörtlerin teklifi itibar görmemiş, «*fildişi kule politikası*»nın sürdürülmesi kararlaştırılmıştır. Başka türlü olması da esasen mümkün değildir. Çünkü Türk İş ağaları Amerikan dolarıyla beslenmektedir, Amerikan sendikacılığı ise, Türk İş'i «*partiler üstü politika*» gütmeğe zorlamaktadır.

Görünüş odur ki, DİSK'in işçi sınıfı saflarında her geçen gün daha güçlenmesi karşısında «*fildişi kuleden çıkamayan*» Türk İş saflarında bölünme kaçınılmaz hale gelecek, bir ihtimal, ayrı bir işçi konfederasyonu, sosyal demokrat çizgide bir konfederasyon doğacaktır. Eğer bu konfederasyonu CHP'ye kaptırmazlarsa, Aybar revizyonistleri için, yeni kuracakları partinin sendikacı kadrosu şimdiden sağlanmış sayılabilir.

Hakim sınıfların baskıları ve sosyalist mücadele içindeki sarsmaların ihanetleri ne derece yoğun olursa olsun, emperyalizme ve faşizme karşı Türkiye işçi sınıfı ile başta yoksul köylüler olmak üzere müttefiklerinin kavgası, her baskı ve ihanette daha bilenerek gelişecektir.

Soyguncular iktidarının tertipleri birer birer iflas ettirilecek, Türkiye proletaryasının mücadelesi, 1971 yılı gündeminde bulunan *GENEL GREV* silahıyla emperyalizme ve yerli işbirlikçilerine yeni yeni darbeler indirerek daha güçlü boyutlara ulaşacaktır.

Böylesi bir bunalım ve devrimci atılım döneminde, proleter sosyalistler, acil pratik görev «*örgütlenme*»yi bir an için dahi akıldan çıkarmadan, işçi sınıfının önderliğinde bütün anti-emperyalist ve anti-faşist güçleri en geniş yığınlar halinde işçi-köylü temel ittifakı üzerinde yükselen *DEVRİMCİ HALK CEPHESİ*'nde toplamak, işçi sınıfının ideolojik, politik, örgütsel ve donanmış gücünün önderliğinde *DEVRİMCİ İŞÇİ-KÖYLÜ İKTİDARI*'na yönelmek sorumluluğuyla karşı karşıyadırlar.

SOYGUNCULAR İKTİDARININ TERTİPLERİNİ BİRER BİRER AÇIĞA ÇIKARTALIM.

EMPERYALİZME VE FAŞİZME KARŞI DEVRİMCİ HALK CEPHESİ'NİN TEMELLERİNİ GÜÇLENDİRELİM.

KAHROLSUN HALK DÜŞMANLARI.

YAŞASIN TÜRKİYE PROLETARYASININ, TÜRKİYE HALKLARININ DEVRİMCİ MÜCADELESİ.

kapitalist dünyanın büyük krizi
vietnam halkının yaklaşan zaferi

Türkiye'de ekonomik alanda kendisini gösteren ve sosyal mücadele alanında etkinliğini misliyle hissettiren «*kriz*», aslında kapitalist dünyanın sürüklendiği «*büyük kriz*»den bağımsız değildir. Fiyat artışları dünya ölçüsünde bir numaralı ekonomik sorun haline gelmiştir. Fiyat artışı olayından, şimdilik Finlandiya hariç, hiçbir kapitalist ülke kendini kurtaramamıştır.

Kuramsal olarak, kapitalist dünyanın yıllık yüzde 5-6 oranında bir fiyat artışıyla şimdiki yaşamını sürdürmesi mümkün ol-

duğu halde, eldeki veriler, içine girdiğimiz yıl bütün kapitalist ülkelerde bu fiyat artışının daha yükseğe çıkacağını göstermektedir. Nitekim Japonya, İngiltere, Norveç şimdiden bu rakama ulaşmışlardır. Amerika'da bu yükseliş oranının gelecek yaz yüzde 6'ya ulaşması dahi söz konusudur.

Bu bunalım karşısında kapitalist ülkeler için iki ihtimal vardır. Ya, birinci dünya savaşı ertesinde Almanya'da görüldüğü gibi bir para panığına gidilecektir. Böylece kapitalist dünya, «*Hitler'i iktidara getiren ve dünyayı savaşa boğan 1929-32 büyük krizi*»ni yeniden yaşayacaktır. Yada, kapitalist ülkeler, «*madem ki fiyat artışları savaş dönemi ritmine eşittir. O halde tek silah, savaş dönemi tedbirleridir*» diyerek, «*gelirler politikası*» adı altında fiyatların ve ücretlerin kontrolüne gideceklerdir. İsveç, Danimarka ve Hollanda daha şimdiden fiyat kontrolünü uygulamakta, patronlar ise ücretlerin kontrolünü ısrarla talep etmektedirler. Aslında ikisi bütünsel bir tedbirin iki parçasıdır, sadece ikincisi birincisinden daha az popüler olarak kabul edilmektedir. «*Kemer sıkma tedbirleri*», kapitalist dünya için 1930'ların geçişini sağlayabilir mi?

Unutmamalı ki, aradan geçen 40 yıl zarfında dünya sosyalist ülkeleri daha güçlenmiş, dünya proletaryası daha ileri mevziler kazanmış ve daha önemlisi emperyalizmle ezilen halklar arasındaki baş çelişki daha keskin hale gelmiştir. 1970'lerde çelik korse içine alınacak kapitalist dünya, kendi mezar kazıcıları artık tam anlamıyla serpilip güçlendiği için, herhalde tekrar rahat nefes alma olanağı bulamayacak, 1980'lere sağ çıksa bile, herhalde can çekiştiği köşesinde debelenen bir iğrenç yaratık olmaktan öte gidemeyecektir.

Emperyalizmin çöküşünün bir başka göstergesi de, Amerikan silahlı kuvvetlerinin Vietnam'da giriştiği savaşın 10. yıldönümünde ortaya çıkan tablodur. Vietnam'da ilk Amerikan askerinin öldüğü 1 Ocak 1961'den tam on yıl sonra Pentagon'un verdiği rakamlara göre, on yılda 346.464 Amerikalı, Vietnam Demokratik Cumhuriyeti'nin verdiği rakamlara göre sadece 1970 yılı içinde 100 bin amerikalı, yiğit Vietnam halkının pençesinde can vermiştir. Hitlerin bile cesaret edemediği bir jenosid hareketi yürüten Amerikan emperyalizminin sivil halkı bombalamak, 20 yıl etkisini sürdürecek olan yaprak dökücü kimyasal silahları kullanmak, ormanları kurutmak, bitkileri zehirli gazla kurutmak suretiyle dünya kamuoyunda vediği damga, ölü ve yaralı olarak verdiği kayıplarla kıyaslanamayacak kadar daha ağırdır.

Sadece Vietnam'la yetinmeyerek savaşı Kamboçya'ya da sıçratmış olan Amerika, geçen ay burada da kahredici bir darbe yemiştir. Vietnam birlikleri ve ulusal kurtuluş gerillaları Pnom Penh yakınlarındaki Siem Reap uluslararası hava alanını basıp Kamboç hava kuvvetlerine ait bütün savaş uçaklarını tahrip etmişler, kukla Kamboç Hükümeti'nin belkemiğini kırmışlardır. Bu durum karşısında Amerikan emperyalizmi, Kamboç'ta da doğrudan doğruya kendi hava kuvvetlerini savaşa sokmuş ve adamakıllı bataklığa saplanmıştır. Amerikan emperyalizminin üstün silah gücüne rağmen, Vietnam ve Kamboç gerillaları her geçen gün düşmana yeni darbeler indirerek «*yıldırım harekatı*»nı genişletmektedirler.

Vietnam İşçi Partisi'nin kuruluşunun 20., Amerikalıya ilk kurşunun nasıl ettirilişinin 10 yıldönümünde General Nguyen Giap'ın söylediği şu cümle Vietnam Savaşı'nın kaçınılmaz sonucunu bir kez daha vurgulamaktadır:

«Vietnam ulusu ektir. Irmaklar kuruyabilir, dağlar çökebilir, ama bu gerçek değişmez.»

bask ve flaman halklarının dünyaca desteklenen mücadelesi

Türkiye halklarının devrimci mücadelesi karşısında panığe kapılarak özellikle «*halklar*» kelimesi üzerine gerek sağda, gerekse «*sol*» geçinen çevrelerde cadı kazanı kaynatılırken, dünyanın birçok ülkesinde halkların mücadelesi, kaba faşizmin ökçesi altında bulunan ülkeler de dahil, başarıyla yürütülmektedir.

İspanya'da bask halkının 16 yiğit devrimcisinin idama mahkum edilmesi, faşist Franco rejimine karşı dunya çapında tepki yaratmış, İspanya nın diğer halkları, katalanlar, kastilyenler ve galisiyenlerin devrimci unsurları da bask kardeşlerini desteklemişlerdir. İspanya'da binlerce işçi greve gitmiş, öğrenciler dersleri boykot etmiş, buyuk şehirlerde polis ve ordunun baskısına rağmen binlerce kişinin katıldığı buyük kitle gosterileri olmuş, bask halkının yiğit devrimcilerini savunma direnişleri derhal İspanya'daki anti-faşist mücadeleyi genişletmiştir. Avrupa'nın çeşitli ulkelerinde onbinlerin katıldığı, faşist Franco rejimini sarsan gosteriler duzenlenmiştir. İtalya'da rıhtım işçileri İspanya'ya giden gemileri yuklememiş, İspanya'dan gelen gemileri boşaltmamıştır. Tum dunya halkları, bask halkının haklı mucadelesini desteklemiştir. Olum cezalarının hapis cezasına çevrilmesine rağmen bu direnişler bugun de devam etmektedir.

Bask devrimcilerinin ulusal otonomi ve demokratik haklar için, her turlu somuruye karşı yaptıkları mücadele devrimci bir mucadeledir. Faşist Franco rejimi bu mücadele karşısında her geçen gun biraz daha gerilemektedir. Bask halkı ta Romalılar döneminden beri bugünkü Fransa-İspanya sınırlarının dolaylarında yaşayan bir halktır. İki yuzyıldır bağımsızlık mucadelesi vermektedirler. Bask halkı, İspanya'daki 1930-31 iç savaşında katalanlarla birlikte surekli olarak Cumhuriyetçiler safında yer almış, faşistlere karşı yiğitçe savaşmıştır.

Geçtiğimiz aralık ayı içinde Belçika'da 140 yıllık anayasa değiştirilmiş, ama bu olay Turkiye'de, özellikle şoven kuçük burjuva milliyetçileri arasında hiç yankı uyandırmamıştır.

Bilindiği gibi Belçika anayasası 1830 yılında yapılmıştır ve anayasada resmi dil olarak fransızca kabul edilmiştir. Fakat Belçika'da çeşitli dilleri konuşan halklar bu anayasadan surekli olarak şikayetçi olmuştur. Yıllardan beri Belçika'da valonlar ve flamanlar arasında bir çekişme vardır. Kuzeyde yaşayan flamanlarla güneyde yaşayan valonlar arasında ekonomik bakımdan eşitlik olmadığından, valonlar ekonomiye daha hakim olduklarından bu çatışma bugune dek surmuştur Bugün Belçika'da çeşitli lençelerde fransızca, flamanca ve almanca konuşulmaktadır. Anayasada yapılan yeni değişikliklerle her uç dile ozgürluk tanınmıştır. Her halk iktisadi ve kulturel meselelerde mahallı yetkilere sahip olmuş, parlamento seçimleri de bu esasa göre düzenlenmiştir.

Tekelci kapitalist ülkelerdeki iktidarlar halkların baskılarından kurtulma yolunda her yola başvurmaktadırlar. Halkların haklarını engelleyemez olunca çelişmeleri azaltmak amacıyla bu hakları tanımaktadırlar. Buna rağmen bu anayasa değişikliğinin ilerici bir karakteri vardır ve Belçika'da işçi sınıfı bu durumu çok iyi değerlendirecek ve devrimci mücadelesine daha güçlü olarak devam edecektir.

sosyalistler, polonya olaylarını doğru değerlendirmelidirler

14-15 Aralık'ta Polonya Halk Cumhuriyeti'nde başlayan olaylar çeşitli biçimlerde bugün de devam etmektedir. Bazı kesimlerde ücret düşürülmesi ve tüketim maddelerinde özellikle gıda maddelerindeki fiyat artışları bu olayların başlatılmasında itici nedenler olmuştur. Ette yüzde 18, unda yüzde 16, peynirde yüzde 25, sütte yüzde 8, balıkta yüzde 11,7, kahvede yüzde 92,1, komürde yüzde 10, ayakkabıda yüzde 23,8, yünlü ve pamuklu kumaşlarda yüzde 14,5 oranında artışlar yapıldığı ifade edilmektedir. Polonya'da başlayan olayları dünya emperyalist basını derhal istismar etmeye girişmiştir. Bu olaylar ile birlikte kitlelerin sosyalizme olan inancını sarsmak amacıyla, emperyalizmin emrindeki bütün kitle haberleşme araçları ha-

rekete geçirilmiş, kıtlelere «sosyalizmin ne denli kötü olduğu» öğretilmek istenmiştir. İşçi sınıfı sosyalistleri, meseleyi emperyalizmin kitle haberleşme araçlarından etkilenmeden, elbette farklı bir şekilde inceleyecektir.

Polonya'daki olayların ana nedeni muhakkak ki, fiyat artışları değildir. Bilindiği gibi Polonya Birleşik İşçi Partisi liderlerinden Gomulka ve arkadaşları, Stalin döneminde Polonya'da sosyalizmin kuruluşunu titocu bir anlayış ile gerçekleştirmeyi, gerekli kollektivizasyonu uzun bir dönemde başarmayı, batı ülkeleri ile ekonomik ilişkilere girmeyi önerince, görevinden alınmıştı. Ama SBKP'nin 20. Kongresi'nde Kruşçov'un SSCB'de de çeşitli sapmalar ve sosyalist kuruluşun geciktirilmesine yolaçan tedbirlerinin ışığında Gomulka ve arkadaşları yeniden Parti yönetimine getirilmişlerdi. Bugün Gomulka tekrar yönetimden alınmış, yerine Gierek getirilmiştir. Polonya'da işçi sınıfının rahatsızlığını Gomulka yönetimindeki planlamanın yanlışlarında aramak gerekir. Düşürulen Gomulka yönetiminde bürokrat-teknokrat tabakalar daha da serbest bir yapı kazanmışlar ve ayrıcalıklı bir duruma geçmişlerdir. Ama işçi sınıfının gerek nicel, gerekse nitel gelişimi böyle farklılaşmayı kabul etmez bir duruma gelmiştir. Tarım ile sanayi kesimi arasında yeterli bir uygunluk henüz gerçekleştirilememiş, başta kırsal kesim olmak üzere çeşitli sektörlerdeki küçük özel mülkiyet tam olarak ortadan kaldırılamamış, ve dolayısıyla küçük burjuva ideolojisinin objektif temelleri tam olarak mahkum edilememiştir. Bu anlamda ABD, Batı Almanya, İtalya, İngiltere kaynaklı burjuva ideolojisi ile yeterince mücadele edilmemiştir. Planlamalarda tüketim iyi düzenlenememiş, tüketim planlamasında küçük üreticiye taviz verilmiştir. En önemlisi devrimden sonra evlerine yollanan işçilerin politik hayata tam hakimiyeti sağlanamamıştır. Parti içinde işçilerin eğitimi ve onların politik meseleleri yönlendirmesi gerçekleştirilememiştir. Sosyalist kuruluşun objektif temellerinin yaratılmasındaki hataların yanında, sübjektif temellerinin de gerçekleştirilmesi, ideolojik ve politik çalışma yerine getirilememiştir ki, gerçekte son buhranın temelinde bunlar yatmaktadır.

Polonya konusundaki «*proletarya diktatörlüğü yıkılmış, yerine burjuva diktatörlüğü kurulmuş ve kapitalizm yeniden inşa edilmiştir.*» görüşlerine de katılmıyoruz. Öncelikle Polonya'daki üretim biçimiyle, Fransa'daki üretim biçimini eş saymak, yıkılması istenen kapitalizmin kalıntılarını bugünün yeşertilmek istenen yeni üretim ilişkileri olarak kabul etmek yanlıştır.

Bugün Polonya'nın yöneticileri sosyalist kuruluşu geciktirmektedirler. Ve son olayları da değerlendirip yeterince tedbir alamazlarsa, sosyalist ekonominin gerektirdiği tedbirleri gerçek anlamda uygulayamazlarsa, işçi sınıfı fiilen partiye hakim olamazsa, Polonya'da çok daha ciddi olaylar yetalacaktır. Ama bütün karışıklıklara, yeteneksiz yöneticilere ve hatalı uygulamalara rağmen, Polonya işçi sınıfı ağırlığını ortaya koyacak, kendi mutlak iktidarını kuracak ve kesintisiz devrim süreci içinde Polonya'da sosyalizmi gerçekleştirecektir.

EMPERYALİZM ve işbirlikçileri, Ortadoğu'da halk direniş hareketlerini çökertmek, monarşileri ve küçük burjuva rejimlerini kapalı kapılar ardında siyonistlerle uzlaştırmak için yeni tertiplere girişmişlerdir.

6 Eylül 1970'de kesilen Birleşik Arap Cumhuriyeti ve İsrail barış görüşmeleri geçen ay tekrar başlamıştır. Fakat İsrail'ın daha fazla zaman kazanmaktan, Birleşik Arap Cumhuriyeti'ni oyalamaktan başka amacı yoktur. Nitekim İsrail, arada geçen zaman zarfında boş durmamış, 1967 savaşında işgal ettiği toprakları fiilen ilhak etmeye başlamıştır. Ürdün Vadısı ve Şeria'nın kuzeyindeki bölgeye asker-çiftçi aileleri yerleştirmiştir. Bu yerleşme, bazen orada yaşayan Filistin'lilerin evleri dinamitlenerek gerçekleştirilmiştir. Bu yerler sürekli yerleşme bölgeleri haline getirilirken, Kudüs'te de yahudi nüfusun artırılmasına çalışılmaktadır.

Filistin Demokratik Devleti'nin kurulması isteklerinin bastırılamaz hale gelmesi karşısında, Amerikan emperyalizmi ve bölgedeki işbirlikçileri, İsrail ve Ürdün'ün dışında göstermelik bir «Filistin Devleti» kurma projesini ortaya atmışlardır. Gerici sıyonist ve monarşist rejimler ayakta dururken Filistin halkının devrimci mücadelesini iğdış etmekten başka bir anlam taşımayan bu tertip karşısında Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi şu siyasi bildiriyi yayınlamıştır:

«Uyanalım! . Uyanalım!..

«Kurulacak kukla Filistin Hükümeti dolapları zirvesine ulaştı...

«Emperyalistler, siyonistler ve iktidardaki Arap hükumetleri İsrail'in istilasına uğramış Filistin'de bir kukla hükümet kurmak için gizlice çalışıyorlar.

«Ürdun nehri'nin iki kıyısını birleştirmek için şiddetle mücadele edelim, kurulacak kukla Filistin Hukumeti'ni reddedelim, tüm tasfiyeci çözümleri yokedelim... Ve ulusal kurtuluş savaşını sürdürelim...

«Filistin Direniş Hareketi'nin içinde ve dışında olan tüm Arap ulusal-ilerici gruplar, 'Kukla Filistin Hukümeti' meselesine karşı görüşlerini açık seçik beyan etmelidirler.

«SAVAŞAN HALKIMIZA...

«Filistin meselesini tümüyle tasfiye etmeyi ve bölgedeki genel Arap kurtuluş hareketini kosteklemeyi hedef edinen Amerikan emperyalizmi ve sıyonizm şu anda kukla Filistin hükümetini kurma çabasını en son safhasına vardırmıştır. Emperyalizm, nufuzunu surdurmek için bugün Ürdun'ün batı kesiminde ve Gazze'de Filistin Kukla Hükumeti'ni kurma tasarısını gerçekleştirme yolundadır. Bunun yanında Ürdun'un doğu kesiminde Kral Huseyin'in tahtını garantilemekte ve kukla hukumet konusunda ona yetkiler vermektedir.

«Atılan bu tehlikeli adımlar konusunda bazı dost devletler, muhtelif tasarıları önermişlerdir, olumlu yada olumsuz . Bunlar, arap iktidarlarının sınıfsal yapısını teşkil eden askeri ve sıvasi örgütlerin kurtuluş savaşına önderlik edemiyeceklerini anlamışlardır. Buna karşılık emperyalist devletler Arap bolgesinin siyasi haritasını göz önüne alarak, Filistin ve Arap halklarının sesini duyurmaya çalışan az sayıdaki örgütlerin karara uymaları için baskılar yapmaktadırlar. Son zamanlarda Arap bölgesindeki yer yer kımıldanmalar tesadufen meydana gelmemişlerdir. Bu, emperyalizmin ve yerli işbirlikçilerinin eseridir. Bu hareketlerin ardında, bütun Arap iktidarlarını bir birlik altında toplamak isteyen,

Filistin meselesini tasfiye etmeye çalışan demagog ve şoven bir zihniyet vardır. Hele doğudaki Arap hukumetleri, Filistin direnişi ve bolgedeki ulusal kurtuluş savaşı konusunda, ulusal olmayan yontemlerle emperyalist bir tutum takınmışlardır. Örneğin Irak'ın, geçen Eylul'de meydana gelen Urdun'deki olaylarda, gerillalara karşı 12 000 kişilik kuvvetli kralı destekler bir tavır takınması bunu gosterir. Emperyalizmin uşağı tarihi işbirlikçi Kral Huseyin ve iktidarının Urdun ve İsrail sınırlarında yapukları goruşmelerde (Huseyin-Meir, Huseyin-Elon ve bir de geçen yıl Londra'da Huseyin-Elon-Ebban) uzerinde durdukları en onemli nokta, Filistin kukla hukumetini kurma ve bir de Filistin direniş hareketini tasfiye için ortaklaşa kararlar oluşturmaktı.

Bu buluşmalar işbirlikçi Urdun iktidarı için yeni şeyler değildir. 1948'den bu yana emperyalizm ve İsrail'le yapılan hamice alışverişler, işbirlikçi Urdun iktidarı var oldukça surecektir. Tezgahlanan son oyunlar karşısında, bolgedeki Arap hukumetlerinin sessiz durması dikkati çeken noktalardan biridir. Arap hukumetlerinin yayın organları bu konu karşısında susmayı yeterli bulmuşlardır. Çeşitli Arap hukumetleri değişik tutumlarıyla, tarihi hıyanet olayının gerçekleşmesine yardımcı olmuşlardır. Tıpkı, Filistin meselesinin siyasi tasfiyeti ve kukla Filistin hukumetinin kurulmasını destekledikleri gibi. El Ahram gazetesi başyazarı Muhammed Haseneyn Heykel, kukla 'Filistin hukumetinin kurulmasını, Ortadoğu meselesinin çozumu olarak' nitelemiştir. Oysa emperyalistlerin sunduğu tasarıların hiçbiri, Ortadoğu meselesinin çozumunü Filistin kukla hukumetinin kurulmasına bağlamamıştır.

«Resmi Arap tutumu şu iki düşunce arasında mekik dokuyor: a — Urdun'ün batı kesiminde, Gazze'de kukla Filistin hukumetinin kurulması ve Kral Huseyin iktidarının korunması... b — Urdun'ün batı ve doğu kesimleri ve Gazze'de kukla Filistin hukumetinin kurulması... Bu son dusunceyi emperyalist devletler ve Urdun hukumeti son zamanlarda reddetmektedir. Kral Huseyin bu konudaki bir açıklamasında: 'Filistin meselesinin çozumu için elimizden gelen butun imkanları harcadık. Fakat bu meselenin çozumunde Urdün'un sahip olduğu haklardan fedakarlık etmeyiz' demiş, bundan hemen sonra acele olarak 'Arap Zirve Toplantısı' çağrısında bulunmuştur. Filistin hukumeti meselesini çozumlemek için toplantıda alınacak kararlar, Arap halkları için hezimetten başka birşey ifade etmemektedirler.

«SAVAŞAN HALKIMIZA...

«Emperyalistler, siyonistler ve gericiler, Arap halklarına tasfiyeci çozumleri tatbik etmek ve Filistin-Urdun toprakları uzerinde İsrail'e bağımlı kukla Filistin Hukumeti'ni kurmak amacıyla bugunlerde şiddetli saldırılarda bulunmaktadırlar. (...) Gerici Arap hukumetlerinin Filistin direniş gruplarına yaptıkları baskıların yanında, yarı-ilerici Arap devletlerinin yaptıkları baskılar, yeni Filistin Hukumeti'nin kurulmasına yardımcı olmakta ve butun Filistin ulusal kurtuluş orgutlerinin birleştirilmesi amacını gutmektedir. Orgutleri birleştirme adımının amacı, meselenin çozumunde uçuncu tarafı temsil edecek olan tek Filistin cephesini yaratmaktır

«Direniş hareketi, hırsla ve ısrarla, 'Urdun'ün iki kesiminin birleştirilmesi'ni savunmakla beraber, kukla Filistin Hukumeti'nin Urdun'un bir veya iki kesiminde kurulması fikrini reddetmelidir

«Emperyalizmin ve siyonizmin 1967 savaşından sağladığı semereleri devam ettirtmemek için ve siyasi bağımsızlığımızı kazanmak için uzun savaşımızı surdurelim. Filistin meselesi uzerine tasfiyeci tum tasarı ve programları, başta Birleşmiş Milletler'in kararını, Rogers Planı'nı, kukla Filistin Hukumeti'ni kurma tasarılarını yokedelim, *Arap-Urdun-Filistin* ilerici ulusal cephesini kurmak için, gerici, siyonist, emperyalistleri kovmak için savaşalım.

«İşgal edilmiş tüm Arap topraklarının Filistin'i kapsayan tam kurtuluşu için ulusal savaşımızı surdurelim»

"devrim için eğitim" işçi - köylü iktidarı için eğitimdir

Türkiye Öğretmenler Sendikası tarafından düzenlenen II. Devrimci Eğitim Şûrası 7-11 Şubat 1971 tarihlerinde Ankara'da toplanacaktır. 1. Devrimci Eğitim Şûrası'nda kabul edilmiş bulunan «Devrim İçin Eğitim» ilkesinin açıklığa kavuşturulması bakımından büyük önem taşıyan toplantıya, arkadaşlarımızdan Dogan Erdoğan, Çetin Özek, Doğan Özgüden ve Faruk Pekin tarafından «Emperyalist ve Emperyalizme Bağımlı Ülkelerde ve Sosyalist Ülkelerde Eğitim» konusunda bir rapor sunulmuştur. Raporun, devrim, eğitim, devrim için eğitim kavramlarını bilimsel sosyalist açıdan izah eden bölümlerini ve Sonuç bölümünü aynen sunuyoruz.

ANT

●

Dünyanın çeşitli ülkelerinde eğitim sistemlerinin incelenmesi, her şeyden önce, bu ülkelerin ekonomik ve sosyal yapıları, temel yönelişleri ve ideolojik temelleriyle yakından ilgilidir. Eğitim kurumları, üst yapı kurumları olduğundan, değişik toplum tiplerindeki eğitim kurumlarının niteliğini saptayabilmek, sorunlarına çözümyolu bulabilmek için bu ülkelerin ekonomik ve sosyal yapılarını tarihsel süreç içinde ve bugünüyle ortaya koymak gerekir.

Bu esastan kalkınarak, Türkiye'nin eğitim sorunlarına «devrimci» bir açıdan yaklaşmak çabasında olan Devrimci Eğitim Şûrası'nın amaçlarının da doğru olarak saptanması ve görüşlerin bu temel amaçlar içinde yerine oturtulması gerekecektir. Bu bakımdan, işlenecek konuya yaklaşım ölçüsü olarak, «eğitim» ve «devrim» kavramları üzerinde durmak gerekir. «Devrimci İçin Eğitim» görüşü, I. DEŞ'nın temel görüşü olduğuna göre, II.

DEŞ'nda tartışılacak konuların da, bu ana çerçeve içinde düşünülmesi ve işlenilmesi zorunlu olacaktır. Günümüzde, özellikle «devrim» kavramının kargaşalığa uğratılmak istendiği bu dönemde, «devrim» kavramını bilimsel olarak yerine oturtmak ve bu açıdan «devrimci eğitim»in niteliklerini saptamak ve «devrim için eğitim» modelini belirlemek zorundayız.

devrim nedir ?

Basit bir nicelik artışına yada eksilişine nicel değişiklik, bir nitel durumdan başka bir nitel duruma geçişe ise, nitelik değişiklik denir. Nicel değişiklikler ile nitel nitel değişiklikler arasında zorunlu bir bağ vardır ve bütün bu gelişimlerin itici gücü, zıtların mücadelesidir. Bu diyalektik materyalist açıklamaya göre *devrim,* bir nitelik sıçramasıdır ve nicel değişiklik olan evrimin kaçınılmaz sonucudur. Yalnız nicel değişiklik olan evrim'le yetinmek reformizmdir, nitel sıçramanın nicel değişikliklerle hazırlandığı gerçeğini reddetmek de maceracılıktır.

Tarihi materyalist tanımına göre *devrim,* belli bir üretim biçimi içinde yeni üretim güçlerinin ortaya çıkışı ile mevcut üretim ilişkilerinin geri dönülmez biçimde yıkılması ve yeni üretim ilişkilerinin kurulması demek olan *üretim biçimi değişikliğidir.* «Devrim» sözcüğünü çeşitli aldatmacalara yol vermeyecek biçimde bu anlamda kullanmak zorundayız.

Devrimci kimdir? Çağımızın devrimcisi, genel anlamda, bilimsel sosyalizmi benimseyen, devrimci mücadele içinde işçi sınıfının ideolojik, politik, örgütsel ve donanmış gücünün önderliğini kabul eden, sosyalizmin mutlak zaferini amaçlayan ve bu yolda her türlü mücadeleyi veren kişidir. Türkiye'de devrimcinin *bugün önündeki somut görev,* başta işçi sınıfı ve yoksul köylüler olmak üzere, çıkarları emperyalizm ile çelişen bütün sınıf ve tabakaları, bütün anti-faşist güçleri en geniş yığınlar halinde DEVRİMCİ HALK CEPHESİ'nde toplamak, işçi sınıfının ideolojik, politik, örgütsel ve donanmış gücünün önderliğinde DEVRİMCİ İŞÇİ - KÖYLÜ İKTİDARI'nı kurmaktır.

DEVRİMCİNİN GÖREVİ DEVRİM YAPMAKTIR ve devrimci çalışma ancak devrimci düşünceye sahip kişiler tarafından yapılır.

eğitim nedir ?

Eğitimi okullarda yada benzeri kurumlarda gerçekleştirmeye çalışılan öğretimden ibaret saymamak gerekir. Eğitim yalnız öğretim olmak ile kalmaz, toplumların ve kişilerin bütün yaşamını kapsar. Eğitim genel anlamda, toplumun belirli bir kültür içinde oluşumunu, toplumun ortak amaçlar etrafında birleşmesini sağlayan bir araçtır.

Eğitimde uygulanan yöntemler, biçimler, aktarılan ideolojilere göre biçimlenirler. Toplumun içinde bulundu-

ğu aşamalara göre, çeşitli isimler alırlar. Eğitim alanı ve araçları da, değişiktir. Eğitim araçları, aile, okul, her türlü siyasi aydınlatmalar, bütün kitle haberleşme araçlarını kapsar.

Emperyalizmin ve yerli işbirlikçilerinin egemen bulunduğu bir toplumdaki resmi eğitimin amacı, egemen sınıfların temel değerlerini, yani egemen sınıfların ideolojisini, bu sınıfların çıkarlarına uygun hüner ve beceriyi, başta genç kuşaklar olmak üzere, toplumun bütün insanlarına aktarmak, egemen sınıf ideolojisine göre kişiler biçimlendirmektir.

doğru ilke: «devrim için eğitim»dir

«Devrim İçin Eğitim» kavramıyla «devrimci eğitim» kavramını birbirinden ayırmak ve bu iki eğitim kavramını toplumsal yapı türlerine göre ayrı ayrı yerine oturtmak gerekir. «Devrim İçin Eğitim», özellikle, toplumsal yapısı, üretim güçleri ve üretim ilişkilerinin çelişmesi yönünden, belirtilen anlamda «devrim» zorunluluğu içinde bulunan toplumlarda, başta işçi ve köylü kitleleri olmak üzere yığınları devrimci bir çizgide geliştirip demokratik halk iktidarlarını kuracak ve giderek işçi sınıfı iktidarlarına yöneltecek eğitim anlamına alınmak gerekir.

Hemen belirtelim ki, HALK demekle, işçi sınıfını ve onun *dostlarını* anlamaktayız. Yani işçi sınıfı ile birlikte başta yarı işçiler ve yoksul köylüler olmak üzere, toplumda emperyalistlere, işbirlikçi kapitalistlere, toprak ağalarına ve onlara bağlı unsurlara karşı çıkan bütün sınıf ve tabakalar «halk»tır. Halk kavramı kesintisiz devrim süreci içinde değişikliğe uğrayacaktır. İşçi sınıfı ve onun dostları dışında kalan bütün sınıf ve tabakalar HALK DÜŞMANLARI'dır.

Emperyalizme bağımlı geri bıraktırılmış ülkelerde devrimci EĞİTİMCİNİN GÖREVİ, halk düşmanlarını yoketmeye ve demokratik halk iktidarlarını kurmaya yönelik bir eğitim çabasında olmaktır. «Devrim İçin Eğitim» işçi ve köylülerin devrimci mücadelesi ile iç içe olacaktır. Unutmayalım ki, «son çözümlemede, devrimci aydınla devrimci olmayan yada karşı-devrimci olan aydını birbirinden ayıran çizgi, aydının işçilerle ve köylülerle kaynaşmak isteyip istemediği ve gerçekte bunu yapıp yapmadığıdır.»

Resmî eğitim sistemi, halk düşmanlarının elindeki devlet aygıtına bağlı olduğundan, ülke çapında «devrimci eğitim», ancak demokratık halk iktidarlarının gerçekleştirilmesi ile birlikte anlam kazanacak ve KESİNTİSİZ DEVRİM süreci içinde işlevi olacaktır. «Eğitimde devrim» kavramı da temeli olmayan eve tavan yapmayı düşleyenlerin ortaya atabileceği soyut, geçersiz bir kavramdır. Bütün bu nedenlerden ötürü biz, II. DEŞ boyunca tartışılacak olan kavramlardan en doğrusu olarak «DEVRİM İÇİN EĞİTİM» i kabul ediyoruz.

İki ayrı dünya görüşü

Eğitim, her şeyden önce, siyasal iktidardaki egemen sınıf yada sınıfların ideolojisi, onların dünya görüşü ile ilişkili olduğundan, çeşitli dünya görüşlerini açmak gerekir.

İnsanların bilgi edinme sürecinde şu iki dünya görüşü her zaman varlığını sürdürmüştür: 1. Metafizik-idealist görüş, 2. Diyalektik materyalist görüş.

Metafizik görüş, dünyayı hep hareketsiz, durağan, dondurulmuş olarak kabul etmiştir. Oysa dünyamızdaki her şey hareket halindedir. Diyalektik görüş ise, şeylerin gelişmelerini içten, bir şeyin diğer şeylerle ilişkileri açısından, bir hareket ve değişme süreci içinde inceler. Metafizik görüş dünyanın karmaşık yapısını anlatamaz, yetersizdir. Bunu ancak diyalektik başarabilir, çünkü diyalektik evrensel ilişkileri kapsar.

Metafizik yöntemi kullanıp doğa-üstü güçlerin dünyayı yarattığını kabul edenler, yani ruhun maddeyi yarattığını, düşüncelerin dışında bir dünya olmadığını ve şeyleri yaratanların düşünceler olduğunu iddia edenler, kaba, canlı maddeyi, düşünceyi, toplumsal olayları birbirinden ayırıp ele alanlar *idealizmi* savunur. Bu bilime aykırı, gerici bir görüştür. Diyalektik yöntemi kullanıp, tabiatın, maddenin esas olduğunu, bilincin ikinci planda kaldığını, dünyanın ve kanunların bilinebileceğini kabul edenler, *materyalizmi* savunur. Bu, bilimsel, ilerici ve devrimci bir görüştür.

Kapitalist ve geri bıraktırılmış toplumlara idealist, sosyalist toplumlara ise bilimsel sosyalist dünya görüşü hakimdir. Bilimsel sosyalizmin teorik temeli, diyalektik materyalizm ve tarihi materyalizmden oluşur.

«...Doğa olaylarına yaklaşışı, onları inceleme ve anlama yöntemleri d i y a l e k t i k, doğa olaylarını yorumlayışı, bu olayları kavrayışı ve teorisi m a t e r y a l i s t olduğundan, bu dünya görüşü, diyalektik materyalizm adını alır.»

«Tarihi materyalizm, diyalektik materyalizm ilkelerinin toplum hayatının incelenmesinde kullanılması, diyalektik materyalizm ilkelerinin de toplum hayatındaki olaylara, toplum ve toplum tarihi üzerindeki çalışmalara uygulanmasıdır.»

Yukarıdaki iki ayrı dünya görüşü en genel biçimde toplumların eğitimlerinde yansımaktadır. Eğitim sistemlerinin özünde bu iki ayrı dünya görüşü yatmaktadır. Bugün bu iki görüş arasında dünya çapında bir mücadele vardır. *Burjuva ideolojisi* ve *proletarya ideolojisi* arasındaki bu çatışma, her gün proletarya ideolojisinin lehine çözümlenmektedir.

bilimsel sosyalizmin bilgi teorisi

Bilgi meselesi, insanın toplumsal tabiatından ve tarihi gelişiminden ayrı incelenemez. *Bilgi sosyal pratiğe, üretim ve sınıf mücadelesine bağlıdır.*

Günlük yaşamımızda birçok uğraşlarımız vardır. Bu uğraşlarda birtakım olguları, nesneler arasındaki dış ilişkileri gözden kaçıramayız. İster istemez onların izlenimleri kalır kafamızda. Bu algılamaya biz, *bilginin algı aşaması*, deriz. Sonra algılama yoluyla kafamızda izlenim yaratan nesneleri düşünmeye, onların çelişmelerini, çeşitli süreçlerin iç çelişmelerini araştırmaya, bunların yasalarını aramaya başlarız. Böylelikle, rasyonel (aklî) bilgiye varır, soyutlama yapmaya çalışır, birtakım genel kavramlar ve teoriler ortaya atarız. Kavram ve algı, hem nicelik, hem de nitelik açılarından farklıdır. *Teori*, gerçekleştirmek isteğimiz şeyler hakkında genel bilgidir. Buna da, *bilginin usa vurma ve yargı aşaması* deriz.

Bundan sonra «rasyonel» bilginin pratik yoluyla doğrulanması, tanıtlanması gelir. *Pratik*, yaşadığımız günlük hayatta gerçekleştirme olayıdır. İnsan bilgisinin doğruluğu, sosyal pratikte (maddi üretim sürecinde, sınıfsal mücadelelerde, bilimsel deneylerde) ortaya çıkar.

«Pratik yoluyla gerçeği bulmak ve yine pratik yoluyla gerçeği doğrulamak ve geliştirmek. Algı bilgisinden başlamak ve onu aktif olarak rasyonel (aklî) bilgiye dönüştürmek; sonra rasyonel bilgiden başlamak ve öznel ve nesnel dünyayı değiştirmek için aktif olarak devrimci pratiği yönlendirmek. Pratik, bilgi, yine pratik ve yine bilgi. Bu biçim sonsuza kadar devri olarak tekrarlanır ve her devirde pratiğin ve bilginin içeriği daha yüksek bir düzeye yükselir. Diyalektik materyalist bilgi teorisinin esası, ve bilme ve yapmanın diyalektik-materyalist birliği teorisi işte budur.»

Pratik, gerçeğin tek ölçütüdür. Bilgi pratik ile başlar, pratik yoluyla teoriye ulaşır. Ve yine ardından pratiğe döner. Teorisiz pratiğin de sapmalara yolaçacağı ortadadır. Teoriye oturtulmamış eylemler yenilgiye mahkumdur. «Devrimci teori olmadan, devrimci hareket olmaz.» TEORİ-PRATİK BİRLİĞİ, bilimsel sosyalizmin en önemli temellerinden biridir.

Diyalektik-materyalist bilgi teorisinin karşısına metafizik-idealist bilgi teorisini çıkarırlar. Metafizik-idealist bilgi teorisi, burjuvazinin bilgi teorisidir ve kapitalist sistemin ve sömürünün devamını amaçlar.

Bilgi sınıflar üstü yada politika dışı değildir. Bilgi ile politikayı karşı karşıya koymak, burjuvazinin geliştirmeye çalıştığı bir düşüncedir. Bilgi ile politika arasında, sınıf mücadelesi, üretim ve sosyal pratik arasında kopmaz bir bağ vardır. Politika ile bilgi arasındaki ilişkide, politika önce gelir. «Tarafsızlık», «objektiflik» gibi kavramlar, burjuva objektivizmidir ve sosyal-demokratlar ve revizyonistler tarafından kitlelerin gerçekleri görmelerini engellemek için uydurulmuşlardır. *Gerçeğin de bir sınıfsal karakteri vardır.* Ve bu pratik içinde ortaya çıkar ve doğrulanır :

«...Bilgi kazanmak isteyen, gerçeği değiştirme pratiğine katılmalıdır. Armudun tadını bilmek isteyen, armudu yiyerek değiştirmelidir. Atomun yapısını ve özellikleri-

ni bilmek isteyen, atomun yapısını değiştirmek için fiziksel ve kimyasal deneyler yapmalıdır. Devrimin teorisini ve yöntemlerini öğrenmek isteyen, devrime katılmalıdır.»

Bilginin gerçek kaynağının bu biçimde ortaya konuşu, eğitim sistemlerini de etkileyecektir. Entellektüel eğitim yada kitap ve okulla eğitim yerine iş içinde eğitim, üretim içinde eğitim, sosyal pratik içinde eğitim sistemi ön kazanacaktır. İş içinde eğitim, üretim içinde, sınıf mücadelesi içinde eğitim, sosyal pratik içinde eğitim, bilimsel sosyalizmin bilgi teorisinin bir sonucudur.

alt yapı ve üst yapı

Eğtim meselesinde açıklığa kavuşabilmek için alt yapı ve üst yapıdan ne anladığımızı ortaya koymamız gerekir. Toplumsal üretim sırasında insanlar iradelerinden bağımsız olarak üretim ilişkileri kurarlar, bu üretim ilişkileri maddi üretim güçlerinin gelişmesinin belirli bir aşamasına tekabül eder. Bunlar bütün toplumun *ekonomik yapısını*, yani gerçek temelini meydana getirirler. Bu temel üstünde yükselen ve egemen üretim ilişkilerini yansıtan toplumsal düşünceler (siyasi, hukuki, felsefi, dini) kurumlar ve örgütler (devlet, dini kurumlar, siyasi partiler, eğitim kurumları...) toplumun *üst yapısını* oluştururlar.

«Toplumun maddi hayatı, yalnız tek tek bireylerin bilincinden değil, genel olarak, insan bilincinden ve iradesinden bağımsız olarak var olan objektif bir gerçektir... Toplumun manevi hayatı, toplumun objektif gerçeğinin bir yansısıdır.»

İktisadi yapı, her türlü toplumsal ilişkilerin, düşüncelerin ve kurumların temelidir. «Maddı hayatın üretim biçimi genel olarak, sosyal, politik ve entellektüel hayat sürecini belirler.» Bilimsel sosyalizm toplumsal düşüncelerin önemini ve özellıklerini inkar etmez, ama onların maddi hayatın ürünleri olduğu gerçeğini de ortaya koyar. Üst yapı maddi temel ile doğar, onunla birlikte gelişir ve onun ardından ortadan kalkar. Üst yapı aktiftir. Üst yapıdaki değişiklikler alt yapıdaki değişimleri hızlandırabilir veya yavaşlatabilir. Toplumsal düşüncelerın güçlü olmaları, onların maddi kökeninden gelir. Maddi hayat üst yapıyı belirlediği için «İnsanların varlıklarını belirleyen bilinçleri değil, tersine bilinçlerini belirleyen sosyal varlıklarıdır.»

Üretim güçleri üretim biçiminin en hareketli unsurudur ve sürekli olarak değişir. Üretim ilişkileri ise, belli ölçüde nicel değişiklıklere uğramalarına rağmen, nitel değişimlere uğramayınca sürekli olarak üretim güçlerini izleyemezler. Bu nedenle, mevcut üretim ilişkilerinin zamanla üretim güçlerinin gelişimlerine engel olmaları kaçınılmazdır. Örneğin, feodal toplumda, toprağın sahibi durumunda bulunan senyörün mülkiyet hakkı ve köylünün senyöre kisisel bağlılığına dayanan ilişkiler, o dönemin üretim güçlerıne uygun düşerken, endüstri büyük

bir hızla gelişmeye başlayınca üretim güçlerini engeller olmuştur. Çünkü endüstri hem kişi olarak özgür, hem de üretim araçlarından yoksun emekçilere gereksinme duymuştur.

Üretim güçleriyle üretim ilişkileri arasındaki çelişme ancak DEVRİM yoluyla kesin olarak çözümlenir. Böylece üretim güçlerinin geçmiş ve gelecek gelişimini yansıtan yeni üretim ilişkilerinin ortaya çıkmasıyla yeni bir üretim biçimi meydana gelir. Bu sonuç, toplumsal gelişmenin temel yasasını oluşturur.

Özetlersek, insanların kafalarında kendilerini yönlendiren düşünceler vardır. Bu düşünceler, insanların içinde yaşadıkları maddi hayat koşullarından doğarlar. Bu maddi hayat koşulları, insanların o toplumda işgal ettikleri yeri, yani ait oldukları sınıfları belirler. Tarihin güdücüsü, iktisadi kosulların belirlediği sınıflar arasındaki mücadelelerdir. *Toplumsal gelişmenin temelinde üretim güçleri ve üretim ilişkileri arasındaki çelişmenin keskinleştirdiği sınıf mücadeleleri yatar.*

Sınıflı toplumlarda gerçek bir kültürel birlik olamaz. İki ayrı dünya görüşü, burjuva ideolojisi ve proletarya ideolojisi varlığını sürdürmektedir. İdeoloji üst yapıya hakim olan inanç ve düşünceler bütündür. İdeolojiler maddi hayat temeli üzerinde yükselir ve durağan değillerdir. Yeni üretim güçlerinin yükselmesi ile birlikte oluşur, eski üretim biçimi yıkılırken gelişir. Belli bir üretim biçiminin kurulmasından sonra onun yerleşmesine ve korunmasına hizmet eder. Ama «tarafsız ideoloji» yada «halk ideolojisi» gibi sosyal-demokrat savları da gerçek değildir, yalandır. Siyasal iktidarı elinde tutan egemen sınıf, kendi ideolojisini, örneğin burjuva ideolojisini bütün sınıflara benimsetmek için elinden geleni yapar ve toplumu etkiler.

Eğitim sistemi de bir üst yapı kurumudur ve iktisadi yapı tarafından belirlenmektedir. Bu nedenle, mevcut üretim ilişkileri içinde «eğitimde devrim» gibi düşünceler ortaya atmak, özde mevcut eğitime teslim olmaktan başka bir şey değildir. Eğitim kurumları ve eğitim ile aktarılan düşünceler, iktisadi yapıdan ve toplumdaki sınıflar mücadelesinden ayrı ele alınamaz. Eğitimde *köklü değişiklikler,* ancak siyasi iktidarı elinde tutan sömürücü sınıfların alaşağı edilmesi ile mümkündür. EĞİTİM ve DEVRİM böylesine bir ilişki içindedirler.

eğitim ve devlet

Eğitim meselesinde önemli olan, eğitimin KİME hizmet edeceği ve NİÇİN eğitim yapılacağıdır. Bu iki sorunun karşılığını, eğitim sistemlerini oluşturan ve uygulayan DEVLET yapısını açıklayarak bulmak mümkündür.

Devlet, sınıf egemenliği örgütüdür. Hakim sınıfların baskı örgütüdür. Devletin özü, biçimden önce gelir ve onu belirler. Devlet sınıf çıkarlarını yansıtan ilkelere göre örgütlendirilmiştir. Son tahlilde devletin gücü, siyasi ideolojilerin

gücünden, yani iktisadi temelin yansıması olan kurumların gücünden başka bir şey değildir. Sınıflı toplumlarda devlet üst yapının örgütleyicisidir. Örneğin, sınıfsal eğitimi de devlet düzenler. Devleti «sınıflar üstü» gösteren, «halk devleti», «refah devleti» gibi görüşler ortaya atan bütün sosyal-demokrat ve revizyonist görüşler yutturmacadır, aslında bunlar burjuva görüşleridir.

Emperyalizm döneminde burjuva devletinin görevi, kapitalizmin çökmesini geciktirmektir. Bunu gerçekleştirmede burjuva ideolojisi geniş bir şekilde kullanılır. Devlet bütün *militer* ve *bürokrat* güçleriyle sömürünün devamını sağlamaya çalışır.

Eğitim, devlet mekanizmasına sahip iktidarlarca sistemleştirilir ve uygulanır. Sınıflı toplumlarda eğitim bir sınıf mücadelesi olayıdır. Eğitim «insani» isteklerden değil, sınıf mücadelesinin gereksinmelerinden doğar. Eğitimin sınıfsal karakterinin inkar edilmesi yalnızca aldatmacadır. Her sınıf kendi egemenliğinin sürdürülmesini sağlamak için eğitim yapılmasını ister.

Demek ki, eğitim devlet mekanizmasını elinde tutan egemen sınıflara hizmet eder ve onların egemenliğini sürdürmek için yapılır. Sınıflı toplumlarda egemen sınıflar bilgi tekelini ellerinde tutmuşlar, egemen sınıf çocuklarına hükmetme ve sömürme öğretilmiş, sömürülen sınıfların çocukları eğitimin dışında bırakılmışlardır. Siyasal iktidarı elinde tutan her sınıf, genç nesli kendi dünya görüşüne göre, kendi politik çizgisine göre, egemenliğini perçinlemek ve sürdurmek için eğitir. İki ayrı dünya görüşü eğitimde tam anlamıyla yansır.

Bir ülkede yaratılmak istenen insan modelinin nasıl olması gerektiğini saptayan, eğitim mekanizmasını elinde tutan egemen sınıflardır. Egemen sınıflar, amaçlanan insan modelini çizerken, bu modeli kendi sınıfsal çıkarlarına göre belirlemektedirler. Egemen sınıf siyasal iktidara da sahip olduğu içindir ki, eğitim sisteminin kendi sınıfsal çıkarlarına uygun bir biçimde olusup işlemesini sağlayabılmektedir. Bu bakımdan, belirli toplumsal yapıların belirli bir eğitim sistemine yolaçtığı kesin olarak ortadadır. Eğitilmiş insan, belirli bir uretimi gerçekleştirecek ve üretim de belirli amaçlara yönelik olacaktır. Egemen sınıf çıkarlarına yönelik bir üretim için gerekli olan insan modeli yaratılmak istenecektir. Bu açıdandır ki, eğitim sistemini düzenden, düzene egemen sınıf ve tabakaların sınıfsal çıkar yönelişlerinden ve siyasal iktidarın bu yönelişlere uygun tutumundan bağımsız, soyut bir bütün olarak düşunmek çok büyük aldanmalara yolaçacak bir hayalcilik olur.

Siyasal iktidar, okul öğrenimini ve planlamasını tek başına ve kendi sınıfsal niteliğine göre çizecek ve saptayacaktır. Bu saptama, yukarıda belirtildiği gibi, siyasal iktidarın sınıfsal yönelişleri paralelinde olmak durumunda ve zorundadır. Bu açıdan, okul öğretiminin programlanmasında devirmci bir nitelik, ancak siyasi iktidarın devrimci sınıf ve tabakaların elinde bulunmasına, diğer bir

deyisle, halk iktidarlarının yada işçi sınıfı iktidarlarının varlığına bağlıdır.

Devrimci iktidarlar, bütün düzeni devrimci bir çizgide dönüştürebilecek ve giderek bir «yeni insan» modelini de yaratacaktır. Buna karşılık, emperyalist ve emperyalizme bağımlı ülkelerin insan modeli, kapitalist ve işbirlikçi düzenden yana, onunla kaynaşmaya hazır, başkaldırmayan, robotlaşmış bir insan tipidir. Bütün bu okul öğretim sistemi, bu ana çerçeve içinde şartlandırmaya yönelik nitelik taşıyacaktır.

Okul dışı eğitim açısından da, egemen sınıflar, aynı amaçlar etrafında belirli bir şartlandırmayı gerçekleştirmek yönelişindedirler. Her türlü propaganda aracının, kitle haberleşme araçlarının yığınları aynı sınıfsal yönelişler yönünde biçimlendirme çabaları kendini gösterir. Bu tür şartlandırmanın devrimcilik açısından ölçüsü de, belirtildiği gibi, devletin devrimci sınıfın elinde olup olmamasına bağlıdır. Propaganda araçlarını kullanan güçlerin sınıfsal niteliği, şartlandırmanın yönelişini de belirler. Özellikle geri bıraktırılmış, emperyalizme bağımlı ülkelerde basın, radyo, sinema, televizyon ve benzeri kitle haberleşme araçlarını elinde bulunduran işbirlikçi sınıflar elbette ki bu araçları kendilerinden yana bir biçimlendirme içinde kullanırlar. Buna rağmen, okul dışı eğitimin devrimcilerce etkilenmesi, devrimci güçlerin yığınları devrimci çizgide eğitmeleri soz konusudur ve «devrim için eğitim» in esas geçerli olduğunu alan da budur.

●

sonuç

II. DEŞ, dünyadaki çeşitli eğitim sistemlerini daha da ayrıntılı bir biçimde tartışmalı ve karşılaştırmalı bir sonuca varmalıdır. İçinde bulunduğumuz bu ortamda, bu bildiride ana kavramlarla ortaya koymaya çalıştığımız gerçeklerin ışığında genel olarak şimdiye kadar eğitimin devrimci görevleri konusunda yoğun çalışmalara girişmiş olan TÖS'e ve devrimci üyelerine aşağıdaki önerileri sunmakta yarar görüyoruz.

● Öncelikle «devrim», «eğitim», «bilgi» kavramlarında açıklığa kavuşulmalı, devrimcinin kim olduğu kesin olarak ortaya konmalı ve «DEVRİMCİNİN GÖREVİ DEVRİM YAPMAKTIR» ilkesine uyulmalıdır.

● Devrim İçin Eğitim ilkesinin uygulanır olabilmesi için bu kavram içeriğinin bütün devrimci eğitimciler için gereği gibi anlaşılmış olması ve uygulama taktiklerinin bilinmesi zorunluluğu vardır. Bu açıdan TÖS, örgüt içi eğitimi derinleştirmeli, yaygınlaştırmalı ve bu eğitim «devrimci eğitim» ilkesi doğrultusunda II. DEŞ'te alınan kararlar ışığında merkezden planlanmalıdır.

● Yukarıdaki örgüt içi eğitimin gerçekleştirilmesi için sendikal mücadele yoğunlaştırılmalıdır. Devrimci düşünce ve davranışlarından dolayı baskı altında tutulanlara gösterilen destek sürdürmeli, meslek dışı bırakılan, do-

layısıyla TÖS üyeliği düşen devrimci öğretmenler, maddi ve manevi bakımdan yalnız bırakılmamalıdır.

● TÖS, işçi, köylü, gençlik ve diğer devrimci meslek örgütleriyle sıkı ilişki kurmalı, dayanışma göstermeli, bu örgütlerin eğitim çalışmalarına en üst düzeyde katılmalı, bu örgütler ile ortak eylem birliğine girmeli, sürdürülen bütün devrimci eylemleri desteklemelidir.

● Milli Eğitim Bakanlığı'nın müfredat programlarını ve öğretim biçimlerini daha ilerici bir düzeye çıkarabilme yolundaki mücadelesini sonuç alıcı bir biçimde daha da yoğunlaştırmalıdır.

● TÖS bir yandan kendi üyelerinin bilgi düzeyini artıracak, öte yandan bilinçlenen işçi ve köylü kitlelerinin eğitimine yardımcı olacak yayınlar yapmak üzere bir «Devrimci Araştırma ve Yayın Komisyonu» oluşturmalı ve bu komisyon bütün yerel özellikleri dikkate alarak derhal çalışmalara başlamalıdır.

● Eldeki müfredat programlarının olumsuzluğuna, karşı-devrimci niteliğine, öğretme biçimlerinin yetersizliğine ve gammazlayıcı yönetici ve müfettişlere rağmen devrimci öğretmen :

— Devrimci dünya görüşünün çizgisinde öğrencilerine aktarabileceği ilk bilgiler için kendine zaman ve ortam yaratmalıdır.

— Emperyalizmin emrinde kitle haberleşme araçlarının, özellikle film ve zararlı yayınların öğrenciler üzerinde bıraktığı olumsuz etkileri yokedebilmek için üstün bir çaba göstermelidir.

— Okul öğretimi süresince Türkiye'deki devrimci mücadeleyi tanıtmalı, öğrenciye bu mücadeledeki görevinin ilk kıvılcımlarını vermeli, bu öğretim sırasında canlı örneklerden ve günlük olaylardan faydalanmalıdır.

— İşçi ve köylülerle en yakın bağları kurmalı, işçi ve köylü kitleleri arasında politik çalışmayı, kitle çalışmalarını gerçekleştirmeli, işçi ve köylü kitleleri arasında devrimci düşüncelerin yaygınlaşmasına çalışmalıdır.

— Bütün bunları gerçekleştirebilmek için devrimci öğretmen, kendini yetiştirme konusunda en üstün bir çabaya girmelidir. Egemen sınıfları sarsıcı en ufak bir eyleme dahi girişmeden korkuya düşmeyi bırakıp, ufacık baskılardan bile şikayet ederek etrafa yılgınlık yaratmaktan vazgeçip mücadelede devrimci yerini almalıdır.

— İŞÇİ KÖYLÜ KİTLELERİ İLE KAYNAŞMALI, ONLARLA BİRLİKTE, BİR KÜÇÜK BURJUVA AYDINI OLARAK DEĞİL DE, BİR İŞÇİ SINIFI AYDINI OLARAK ORTAK EYLEME GEÇMELİDİR.

ortadoğu'da sosyalist mücadele ve komünist partiler

faruk pekin

ORTADOĞU'da bugün çeşitli ülkelerde sosyalist, komünist partiler yada devrimci örgütler tarafından sürdürülen mücadelelerin yada çeşitli ülkelerdeki devrimcilerin arasında geliştirilen tartışmaların köklerini ortaya koyabilmek için çok gerilere gitmek gerekir.

Ortadoğu'da sosyalist mücadele gerçek anlamda 1917 Büyük Ekim Devrimi ile başlamıştır. Daha önceki yayınların ve ufak gruplaşmaların önemli etkisi olmamıştır. Ortadoğu'daki sosyalist mücadeleler ve devrimci örgütler hakkında kaynak çok azdır. Eldeki kaynakların bir kısmı da, Ortadoğu'yu çok iyi tanımak isteyen emperyalistlerin emrindeki CIA ajanlarının yazdıkları anti-marksist incelemelerdir. Geçmiş günlere ait bilgiler yeni yeni toplanmakta ve o günlerin marksist-leninist yorumu yeni yeni yapılmaktadır.

Ortadoğu konusundaki ilk marksist yorumlar Marx ve Engels tarafından getirilmiştir. «Doğu Sorunu»nu yada Çin ve Hindistan meselelerini incelerken, marksizmin bu yüce kurucuları, Osmanlı İmparatorluğu ve dolayısıyla Ortadoğu konusunda bazı görüşler öne sürmüşlerdir. Ortadoğu'daki kitle hareketlerinin özünde toprak mulkiyetini gördüklerinden, Ortadoğu'daki üretim ilişkilerini açıklama çabasına girmişlerdir. Getirilen bu temel görüşler üzerinde marksistler arasında yapılan tartışmalar halen de devam etmektedir.

Marx ve Engels'ten sonra Ortadoğu ve Asya üzerinde genel olarak en fazla duran Lenin olmuştur. «Çin'de Savaş», «Asya'nın Uyanışı», «Geri Avrupa, İleri Asya» gibi makaleleri ile Asya'da yükselen devrimci kasırgayı belirten Lenin, gerçekte o dönemin devrimcilerinden çok farklı olarak, Asya ve ezilen ülkeler üzerinde en bilgili kişi olarak belirmiştir.

III. enternasyonal'de ortadoğu

III. Enternasyonal'in kurulmasıyla birlikte Ortadoğu ve ezilen ülkeler üzerine yapılan tartışmalar ve alınan kararlar, Ortadoğu'daki devrimci mücadeleleri çok etkilemiştir. «Milli devrim», «burjuva demokratik devrimi», «milli burjuvazi ile ittifak», «cephe» tartışmaları Ortadoğu'lu sosyalistleri uzun bir dönem uğraştırmıştır ve daha da uğraştırmaktadır.

III. Enternasyonal'in II. Kongresi'nde (Temmuz - Ağustos 1920) uzun tartışmalardan sonra «Milletler ve Sömürgeler Sorunu Üstüne» alınan kararlar üzerine konuşan Lenin şunları söylemiştir :

«Üçüncüsü, geri kalmış ülkelerde burjuva demokratik hareket sorununun önemine özellikle parmak basmak isterim. Aramızda bazı görüş ayrılıkları doğuran bir sonudur bu. Komünist Enternasyonal'in ve komünist partilerinin geri kalmış ülkelerde burjuva demokratık hareketi desteklemeleri gerektığini söylemenin ilke olarak ve teoride doğru olup olmadığını tartıştık. Tartışmalarımız sonunda, oybirliğiyle, 'burjuva demokratik' hareket yerine milli-devrimci hareketten söz etme kararına vardık... Bu değişikliğin anlamı şudur: biz, Komünistler olarak, sömürgelerde burjuva kurtuluş hareketlerini ancak gerçekten devrimci oldukları ve ancak bu hareketlerin yöneticileri bizim köylüleri ve sömürülen yığınları devrimci bir ruhla eğitip örgütlememize engel olmadıkları takdirde desteklemeliyiz ve destekleyeceğiz. Bu şartlar yoksa, bu gibi ülkelerde komünistler, İkinci Enternasyonal kahramanlarının da saflarında yer aldıkları reformcu burjuvazi ile mücadele etmelidirler.»

Lenin'in bu sözlerinin ve bunları yansıtan II. Kongre kararlarının çok açık ve kesin olmasına rağmen, bu konudaki tartışmalar III. Enternasyonal'in bütün kongrelerinde sürdürülmüştür. Bu arada 1920'nin Eylül ayında Doğu Milletleri'nin meselelerini tartışan Baku Konferansı'nda Sultan Galıev ve arkadaşları tarafından sosyalizm ve islamiyet ilişkileri dile getirilmiştir. Fakat Sultan Galiev ve arkadaşları tarafından öne sürülen islamiyet-sosyalizm açıklamaları Komintern tarafından ideolojik olarak yeterince eleştirilememiştir. O dönemde gerek islamiyet-sosyalizm ilişkileri üzerindeki düşüncelerin ve gerekse kemalizmin açık ideolojik eleştirisinin yapılmamış olması, sonraları Ortadoğu'daki yoğun sapmalara yolaçmış, onları önceden engelleyememiştir.

Komıtern'in IV. Kongresinde «Birleşik Cephe» üzerine kesin karara varılması ve «cephe» konusunda Çin'deki basarısızlık üzerine VI. Kongre'de (1928) getirilen yeni görüşler, Ortadoğu'daki partilerin eylemlerini de etkilemiştir. O dönemde Komintern'de Ortadoğu konusunda gerçekten uzman marksist-leninistlerın olmaması, Komintern'in Ortadoğu konusunda gerçekçi kararlar almasını engellemiş ve Ortadoğu'daki bazı yanlış taktiklere yol açmıştır.

Ortadoğu'daki devrimci mücadeleler ta başından beri dünya devrimci hareketleri çerçevesinde gelişmiştir. Ortadoğu'daki sosyalist mücadelelerın, devrimci örgütlerin, Ortadoğu'daki «sosyalizm» akımlarının başlıca özelliklerinin anlatılmasını ve karşılaştırmalı eleştirilerini gelecek bir yazıya bırakırken, kısaca ve eldeki kaynakların azlığından dolayı da kısmen yüzeyden Ortadoğu'daki çeşitli ülkelerdeki sosyalist hareketin ve komünist partilerin gelişimini daha çok politik bir düzeyde ortaya koymaya çalışalım.

mısır'da sosyalist hareket

Mısır'daki ilk çekirdeklerin kurulması 1918'lere kadar uzanır. Bu çalışmalar sonucunda 1920'de bir sosyalist parti kurulmuş ve III. Enternasyonal'in III. Kongresi'ne

katıldıktan ve 21 Nokta'yı kabul ettikten sonra partinin adı Mısır Komünist Partisi (MKP) olmuştur. Parti ilk başlarda ancak birkaç yüz üyeye sahip olabilmiştir. Parti üyeliği için ideolojik görüşten çok, politik hareketlere katılmak yeterli sayılmış. Parti üyelerinin çoğu mısırlı olmayıp, «azınlık»tan sayılan kişilerden oluşmuştur.

Mısır'da sosyalist hareket çok dağınık bir şekilde gelişmiş, 1920'lerde illegal olarak devam etmiş, ancak II. Dünya Savaşı'ndan sonra önem kazanmıştır. MKP'nin kurulduğu günlerde Mısır'da milliyetçi Vafd Partisi etkili durumdadır. Vafd'çı hareketler I. Dünya Savaşı'nın bitmesi ile birlikte başlamış, İngilizlerin tüm baskılarına rağmen devam etmiş ve 1923'de yapılan seçimlerin Vafd'cılar tarafından kazanılmasına kadar sürmüştür.

MKP'nin ilk programı Vafd'ın programından çok farklı olmamıştır. MKP, Komintern'e girdikten sonra çıkardığı bir yayın organında 8 saatlik işgünü, iş kanunu, Mısırlı ve Avrupalı işçilerin eşit olmasını, üretim ve tüketim kooperatiflerinin kurulmasını, yarıcılığın kaldırılmasını, büyük toprakların dağıtımını, dış politikada Sudan ile birleşmeyi ve Suveyş Kanalı'nın millileştirilmesini önermiş, MKP'nin ulusal harekette öncü olacağını belirtmiştir.

MKP, sendikalar yolu ile işçi arasına girmeyi denemiş ve bu yüzden uzun bir müddet sendikalar ve işçilerin ekonomik hakları için uğraşmıştır. 1900'lerde başlayan işçi gösterileri ve sendika kurma eylemleri, 1908'de Türkiye'de olduğu gibi büyük grevlerle devam etmiş, özellikle 1918-25 yılları arasında çok sayıda sendika kurulmuştur. İşçi hareketlerinin çoğu yabancı şirketlerde ve İngilizlerin baskısı altında geliştirildiğinden bu hareketler bazı ekonomik isteklerin yanında anti-emperyalist karakterde eylemler olmuş, bağımsızlık düşüncesi işçi sınıfı arasında yayılmaya başlamıştır.

1923 yılında hükümetin grev yapma hakkını ortadan kaldırmasına rağmen, İskenderiye'de bir fabrikada işçiler yeni bir grev yapınca, Vafd'cı hükümet MKP'nin merkez yürütme kurulunu ve bilinen sosyalistleri yakalayıp, hapse atmıştır. Partı'nin ve devrimci sendikaların kurucularından Artun Marun da hapiste ölmüştür. 1925'de İngilizler yeni bir hükümet kurdurunca, MKP'nin bütün üyeleri işbirlikçi iktidar tarafından yakalanmış ve Parti'nin çalışması büyük ölçüde durdurulmuştur. Parti, ancak illegal olarak ve çeşitli fraksiyonlara bölünerek varlığını yıllarca sürdürebilmiştir.

Komintern, MKP'ni yaşatabilmek için çeşitli yolları düşünmüşse de, bu girisimler başarılı olmamıştır. Mısırlı yürekli devrimciler buyük baskılar altında mücadelelerine devam etmişlerdir. Bu dönemde, Mısır'da işçi ve köylülerin objektif ve subjektif durumlarının yanısıra MKP üyelerinin daha çok yunan, yahudi, ermeni asıllı olması ve onlar arasında çalışma göstermesi ,üyelerinin çoğunun arapça bilmemesi, aydınları kanalize edememesi, islamcılara karşı gerçek bir ideolojik mücadele verememesi, köylü arasında çalışma yapamayışı gibi özellikler, MKP'nin başarısız olmasına yol açmıştır.

1941-42'lerde Mısırd'a kendilerinin en iyi marksist - leninist olduğunu ve gerçek MKP'nin kendilerinin olduğunu iddia eden çok sayıda gurup oluşmuştur. Bunlardan iki gurup, Mısır Ulusal Kurtuluş Hareketı (MUKH) ve Kıvılcım (Iskra - Eş Şerare) en önemlilerindendır. Bu iki gurup sürekli olarak bırbırlerini eleştirmişlerdir. Bunlar arasındaki en önemli tartışma, kitle hareketlerıne mı girişmeli yoksa önce kadroları mı oluşturmalı, üzerine yapılmıştır. Bu tartışmalar arasında hareketin «araplaştırılması» ve «cephe» meseleleri de yer almıştır.

1943'de MUKH içinde bölünmeler olmuş, bu arada Öncü (Al Talıa), Marksıst Bırlik, Yeni Şafak (El Fakr El Cedid) adlı guruplar da önem kazanmıştır. MUKH, cephe örgutü kurmaya çalışırken, diğer guruplar onu kadrolaşma yerine cephe kurmakla, proletaryaya ağırlık tanımamakla suçlamışlardır. Bır ara emperyalizme uşaklık yapan hukümetın «komünıst avı» na gırışmesi, Şerare ile MUKH'ni birbirine yaklaştırmış, hatta 1947'de Ulusal Demokratik Kurtuluş Hareketi (UDKH - HADITU) kurulmuş ve diğer guruplar da onlara katılmıştır. Ama bir müddet sonra «kadrolaşma» ve «cephe» meseleleri yüzünden Şerare ayrılmıştır.

İşçi hareketleri 1947'lerde iyice politize olmuş, özellikle bir bölgede polisin 4 işçıyi öldürmesınden sonra işçi arasında sosyalist ajitasyon ve propaganda daha hızlı gıtmeye başlamıştır. Sosyalıstler gelişen sendıkal mücadelede çok yaygın bir şekilde yer almış, bizzat sendikalar kurmuş, onlarda görev almış, işçi sınıfının tüm ekonomik haklarını savunmuşlardır. İşçilerin bu eylemlerıne sürekli olarak öğrenciler de katılmışlardır. «Ulusal İşçiler ve Öğrenciler Komitesi» kurulmuştur. İşçilerin sürekli direnişleri doğal olarak Mısır köylülerini de harekete geçırmiştir.

1948 Mayısında Mısır, Fılistin Savaşına katılma kararı alınca ülkede 1950 Şubatına kadar süren sıkıyönetim ilan edilmiş, sosyalistlerin yanında çok sayıda Müslüman kardeş, yahudi ve Vafd taraftarı toplama kamplarına gönderilmiştir. Fakat sosyalistler bu toplama kamplarını çok iyi kullanmışlar, oradaki en sağcı kişileri bile eğitmeye çalışmışlar, cephe çalışması yapmışlardır. UDKH, ordu içinde de çalışmak istemiştir. 1948-52 karmakarışık mücadele dönemi, işçi hareketleri, yoğun öğrenci hareketleri, köylü isyanları, barışseverlerin çalışmaları, emperyalizme karşı silahlı mücadele için örgütlenme çalışmaları, 1952'deki General Necip darbesi ile son bulmuştur.

UDKH, 1951'de yayınladığı programında amaçların şunlar olduğunu belirtmiştir :

UDKH, işçi sınıfının mücadele örgütüdür, ülkenin bütün sınıflarının, bütün yurtseverlerinin çıkarını korur. Mücadelesinde Marx - Lenin - Stalin teorisini kendine rehber edinir ve Mısır'da sosyalizmi, giderek komünizmi kurmayı amaçlar. (Belli bir çok isteğin yanında) bütün emperyalist güçler kovulmalı ve tekeller millileştirilmelidir. Emperyalizme karşı mücadelede onların da desteğini

sağlamak için, milli burjuvazinin küçük ve orta işletmeleri korunmalı, ama denetlenmelidir. Feodal ilişkiler tasfiye edilmeli ve büyük topraklara el konmalıdır.

İşçi sınıfının, köylülerin, orta ve alt sınıfların ve demokrat aydınların oluşturduğu bir halk cephesi kurulmalı ve bunu işçi sınıfı yönlendirmelidir. Halkın kurtuluşu için tek politik yol olan silahlı halk mücadelesine girişilmelidir. (Bu, özellikle 1950'lerden sonra gençlerin silahlı mücadeleyi heyecanlı bir şekilde desteklemeleriyle ilgilidir). Sözü edilen cephe ile işçi sınıfı önderliğinde bir demokratik hükümet kurulmalıdır ve bu, emperyalistlere, onun uşaklarına karşı bir halk diktatörlüğü olmalı ve Sovyetler Birliği'nin başını çektiği demokratik kampta yer almalıdır.

küçük burjuvazinin sosyalistlere baskısı

Böylesine bir programa sahip olan UDKH ve MKP adı altında çalışma yapan çeşitli kanatlar Necip cuntası ile görünüşte biraz olsun özgürlüğe kavuşmuşlardır. Her sosyalist gurup, cuntayı gerçekleştiren «Hür Subaylar» arasında kendi adamlarının olduğunu iddia etmiştir. Bu ortamda değişik adlarla, yeni örgütler kurulmuştur. Fakat Necip, 1952 Eylülünde ve 1953 Ocağında bütün sosyalistleri, MKP adı altında çalışma sürdürenleri, UDKH'nın ileri gelenlerini hapsettirmiştir. 1953'de UDKH taraftarları, Vafd'cı sol kanatlar ve bazı demokratik unsurlar çeşitli cepheler kurmuşlarsa da, Necip ve Nasır çekişmesine rağmen başarılı olamamışlardır. Nasır, kısa zamanda bütün sosyalistleri baskı altına sokmuş, zaman zaman birçoğunu hapishanelere attırmıştır.

Nasır daha sonra çok sayıda mısırlının katıldığı Ulusal Birlik Partisi'ni kurmuş, Mısır'da sosyalizm denemesi üzerine çeşitli yorumlar getirmiş, «arap sosyalizmi» olarak bilinen akımı sistemleştirmeye çalışmıştır.

Nasır iktidarı sırasında MKP'ne bağlı kanatlar çok zor devre yaşamışlardır. Bir yandan çeşitli baskılara göğüs gererken, öte yandan teorik çalışmaları geliştirmişler, sürekli olarak Nasır'ın eylem ve düşüncelerini eleştirmişlerdir. Parti Merkez Yürütme Kurulu, uzun çalkantılı dönemlerden sonra Mısır'daki dağınık bütün sosyalist güçlerin yeni bir sosyalist partide toplanmasını kolaylaştırmak amacıyla 1965'ten sonra Parti'yi tasfiye etmiştir. Merkez Yürütme Kurulu'nun kararında «Bugün bütün Mısır komünistleri, yüksek sesle ve kuvvetle bütün güçlerin birliğini ve kendini sosyalizme adamış olanların hepsini birleştirecek olan öncü bir partinin kurulması şiarını ortaya atmış bulunuyorlar... Mısır Komünist Partisi, bağımsız bir örgüt olarak varlığına son vermesinden sonra saflarında döğüşenlerin, uyuşukluğa gömülmesi, bir köşeye çekilerek bu memleketin siyasal hayatından uzaklaşması gerekmez» demesine rağmen bu karar marksistlerin geniş eleştirisine hedef olmuştur.

suriye ve lübnan komünist partileri

Suriye ve Lübnan'da sosyalist mücadele sürekli olarak çok yakın bir ilişki içinde sürdürülmüştür. Daha 1920'lerde her iki ülkede de çok sayıda sosyalist gruplar oluşmuş, bunlar çeşitli şekillerde eylemde bulunmuşlardır. Devrimciler Lubnan'da 1925'lerde Lübnan Halk Partisi adı ile bir parti kurmuşlar, ama kısa zamanda büyük baskı görmüşlerdir. Gerek Suriye'deki ve gerekse Lübnan'da gelişen devrimci hareketler daha sonra 1930'larda Suriye ve Lübnan Komünist Partisi adı altında örgütlü bir duruma getirilmiştir.

Özellikle 1934'ten sonra Halit Bektaş ve arkadaşları Parti'yi ele geçirmişler ve kısa zamanda milliyetçi görüşlerini Parti'ye hakım kılmışlardır. Parti, Fransa'da cephe hükümeti başa geçtikten sonra bunun Suriye'deki yansımalarıyla iyice Komintern'den kopmuştur. Proleter enternasyonalizminin ilkelerini değil, arap milliyetçiliğini izler olmuştur. Parti, bir dönem illegal çalışmış, sonra yeniden legal olanaklara kavuşabilmiştir. 1943-44 yıllarında Parti alınan bir karar ile iki ayrı parti haline getirilmiştir.

1946-50 aralarında Bektaş'ın, «Bizim ülkemiz ve partimiz milli demokratik kurtuluş aşamasındadır. Bu aşamada hedeflerimiz: a) Emperyalizmin ve onun ajanlarının ekonomik ve politik egemenliğine son vermek, b) Ülkemizdeki feodal kalıntıları tasfiye etmek, c) Demokratik halk rejimini kurtarmaktır» demesine rağmen, katıldıkları seçim propogandalarında sürekli olarak popülist bir çizgiyi sürdürmüşlerdir. Daha sonraları Halit Bektaş, milletvekili olarak parlamentoya girebilmiş, fakat Parti'ye hakim olan parlamentarist çizgi hiç değişmemiştir.

Suriye Komünist Partisi'nin özellikle 1949 cuntalarından büyük zarar görmesine rağmen, hem Suriye Komünist Partisi ve hem de Lübnan Komünist Partisi 1950 yılında Kore mitingleri tertiplemiş, anti-emperyalist toplantılar yapmıştır. Suriye'de kökü çok eskilere giden Baas Partisi ile SKP, sürekli olarak çekişmişlerdir. Mişel Eflak ve Salah Bitar'ın önemli etkilerinin olduğu Baas Partisi, «arap birliği» ilkesini işlemiş, ırkçı, milliyetçi bir politika gütmüş, sürekli olarak sosyalistlere saldırmıştır. Bugün için legal yada illegal olsun bütün Ortadoğu ülkelerinde bir kolu olan Baas Partisi içinde parlamentarizme karşı çıkan, halk savaşını savunun ve marksist-leninist olduklarını söyleyen geniş bir sol kanat doğmuştur. Bu kanat, artık tam anlamıyla parlamentarizme bel bağlamış olan ve son ayrılıktan dolayı Çin Halk Cumhuriyeti'ni ağır şekilde suçlayan Bektaş'ı sert bir şekilde eleştirmekte, küçük burjuva radikalizmine ve özellikle nasırcılığa karşı polemik sürdürmektedir.

ırak ve ürdün komünist partileri

Irak, sosyalistler arasında halklar meselesinin en çok tartışıldığı ülkelerden biridir. Irak'ta ilk güçlü eylemler

1928'lerde kurulan sendikalara ve onu izleyen yıllarda yapılan politik karakterli grevlere kadar uzanır. Irak Komünist Partisi, bu hareketler içinde yoğrulan marksistler tarafından kurulmuştur. Parti'nın kuruluş çalışmaları 1932'de başlamış ve Parti 1934'te faaliyete geçmiştir. Parti kurulduktan sonra bölünmeler başlamış ve bu bölünmeler 1944'te yapılan I. Ulusal Kongreye kadar devam etmiştir. 1945'te Parti'nın I. Kongresi'nde yeni bir program getirilmiş, ama bu da çeşitli fraksiyonları toparlayamamıştır.

IKP, özellikle 1947-49 arasında büyük baskılara maruz kalmış, 1949'da kitle tevkifleri olmuş, çok sayıda lider asılmış, çok sayıda militan hapislere sevkedilmiştir. Sosyalistler hapiste boş durmamışlar, parti eğitimini orada da devam ettirmişlerdir. II. Ulusal Kongresini 1956'da yapan Parti, 1967'deki III. Ulusal Kongresi'nde kürtleri ilgilendiren kararlar almıştır.

Bugün Irak'ta kürt halkı muhtar bir yapıya ulaşmış, Kürt Demokrat Partisi kendi bölgelerindeki gelişimi sağlamak amacıyla çalışmalara girişmiştir. Irak Komünist Partısı de son ideolojik ayrılmalardan dolayı artık Irak'taki sosyalist mücadeleyi temsil edemez olmuştur.

Ürdün'de sosyalist mücadele çoğu zaman değişik adlarla ve illegal olarak sürdürülmüştür. Feodal kurumların iyice hakım olduğu bu ülkede sosyalistlerin ilk çalışmaları 1930'larda kurulan Ürdün İşçi B.rlıği'ndeki trade - unionist eylemlerdir. Sosyalistler sürekli olarak ingiliz emperyalizmine ve onun iktidardaki uşağı kırallığa karşı savaş açmıştır. Filistın meselesi ortaya çıkınca sosyalistler sıyonizme karşı mücadeleye geçmisler ve bu arada yeni kadrolaşma denemelerine girişmişlerdir. 1953'de çıkarılan anti-komünist yasalara karşı çok şiddetle direnmişler ve 1955'de Ürdün Komünist Partisi adı altında çalışmalarına devam etmişlerdir. Bu yıllarda sosyalistlerın mücadelesi çok güç sartlarda gerçekleştirilmiş, polis çok sayıda militan öldürmüştür.

Ürdünlu sosyalistlerin bu kahramanca savaşı, bugün daha çok gerilla örgutleri için bir birikim olmuştur. Ürdün'deki sosyalist mücadele bugün artık direnis örgütlerinin ve o örgütler içinde yer alan marksist-leninistlerin eline geçmiştir.

İran'da sosyalist mücadele

Bugün Ortadoğu'daki devrimci mücadele içinde önemli bir yeri olan İran'da devrimci mücadeleler 1900'lere kadar uzanır. Feodal kalıntıları geniş bir şekilde bünyesinde barındıran ve emperyalistlerin boyunduruğu altına sokulan İran'da devrimciler sürekli olarak silahlı mücadeleye girismislerdir. Özellikle Tebriz'de silahlı fedailer ile sürdürülen mücadele İran'da ezilen ve sömürulen kitlelerin Şah'a karsı ilk zaferi olmustur. Fakat bundan sonra feodaller, ısbirlikçiler ve büyük bürokratlar gerekli tedbirleri alıp başkaldıran kitleleri sindirme yoluna gitmek istemislerdir.

1917 Ekim Devrimi ve emperyalist çarlık ordusunun İran'dan çekilmesi devrimci mücadeleye hız vermiş-

tir. Ekim Devriminden hemen sonra Gılan Cumhuriyeti'nin kurulması, Azerbeycan'da ilerici Demokrat Partı'nin hakim olması, sosyalistlerin önderliğinde gerçekleştirilmedığından kalıcı zaferler sağlayamamıştır. Daha sonra küçuk rütbeli bır subay olan Rıza Han'ın cuntası da devrimcilerin daha fazla bastırılmasına yolaçmıştır.

1920 yılında İran Komünist Partısi ılk kongresini yapmış, İran'dakı sosyalistleri toparlamaya gırışmıştır. İran Komünıst Partısi'nın önderliğinde iranlı devrimciler II Dünya Savaşı'nın sonuna kadar mücadele etmişlerdir. İran Komünıst Partisi'nin birikimi bu yıllarda kurulan marksist Tudeh Partisi'ne kalmıştır. İran'daki devrimci mücadele daha sonra ilerıci Musaddık'ın önderlığındeki «millı cephe» de kanalize edılerek sürdürulmüş, bu arada 1948'de Tudeh Partisi'nin çalışmaları yasaklanmış, 1953'de de petrol sanayiini millileştiren Musaddık CIA yardımıyla devrilmiştir. Emperyalızmin kuklası Şah bundan sonra devrimcılere yaptığı baskıyı arttırmış, 1963'te kendisi aleyhindeki gösterileri bahane ederek binlerce insanı öldurmüştür. Bu arada 1945'te Mahabad'da kurulan Kurt Halk Hükumeti de uzun ömürlü olmamıştır.

Bugün Tudeh Partisi artık iranlı butün devrimcileri kapsamamaktadır. İran'da Tudeh Partisi'ni eleştıren, İran halkının ancak sılahlı mucadele ile, halk savaşı ıle kurtulabileceğini savunan devrimciler daha aktif bir şekilde çalışmaktadırlar.

filistin komünist partisi

Filistin'de sürdürülen devrimci mücadele belki de Ortadoğu'daki mücadelelerin en eskisidir. Sosyalıstlerin Fılistin'deki faaliyeti, yahudilerin Fılistın'e geldıkleri tarihten itibaren başlar. Avrupa'dan çeşitli amaçlarla Fılistin'e göç eden yahudi sosyalistler oraya geldıklerinde siyonizmi daha iyı kavramışlar ve kısa zamanda siyonizmi gerçekte ingiliz emperyalizminin bir oyunu olarak gördüklerini açıklamışlardır. Yahudi sosyalistler önceleri Sosyalist İşçi Partısi'nde toplanmışlar, buradan giderek Filistin Komünist Partısi'nıi oluşturmuşlardır.

Siyonizme karşı tavır meselesi Parti'yi her zaman karıştırmıştır. Parti, Komintern'in 6. Kongresınden sonra «işçi-köylü» hükümeti sloganını kullanmaya başlamıştır. Filistin gibi, arapların henüz çok geri bir ideolojik seviyede olduğu ve sosyalist yahudilerin bile siyonizme kesin cephe almaktan zaman zaman kaçındığı bir ortamda Parti'nin çalışması çok güç olmuştur. Parti uzun bir dönem arapların arasında çalışma yapamamıştır.

FKP, siyonizme karşı savaşırken, sağcı ve terörist anti-siyonist akımlara karşı da savaşmak zorunda kalmıştır. Parti, Yahudi İşçileri Genel Federasyonu'na (Histadrut), MAPAI (Filistin İşçi Partisi) gibi aşırı milliyetçi bir partiye ve onun başındaki Ben Gurion gibi «sosyal demokrat» hainlere çok çatmıştır. Gerçekte siyonizm ile mücadele ederken en tehlikeli unsurlar «sol» siyonist partiler olmuştur. FKP, MAPAM (Birleşik İşçi Partisi) gibi aşırı milliyetçilik gütmeyen örgütlere yaptığı saldırılarda daha ılımlı davranmıştır.

1936-39'da Filistin halkının isyanlarında, FKP, ha-

talı bazı taktiklerine rağmen, bilinçsizce, ama kahramanca savaşan arapların emperyalizme ve siyonizme karşı birleşmelerinde gerçekten çok yararlı olmuştur. Bu savaşlar sırasında FKP, özellikle sıyonist-terörist örgütlere karşı çok yürekli bır mücadele vermıştir.

1943 yılında Parti içinde bölünmeler olmuştur ve bu bölünmeler bugün de sürmektedır. 1948'de Parti'nın adı, MAKİ (İsrail Komünist Partısi) olarak değiştirilmiştir. MAKİ daha sonra MAPAM'dan ayrılan sosyalistleri de bünyesıne almış, fakat artık daha çok araplar tarafından desteklenir olmuştur. Bugün İsrail Komünıst Partısi, Filistin meselesinde daha çok barışçıl bir yolu önermektedir. MATZPEN (İsrail Sosyalist Örgütü) demokratık bir çözümden yana olan bir örgüt olarak belırmektedir. Bugün için İsraıl'deki sosyalist mücadele daha çok Fılistin gerilla örgütlerinin çalışmalarına bağlı olarak gelişmektedir.

Çok yüzeyden vermeye çalıştığımız ve Türkiye'dekilerini bilinir kabul ettiğimizden anlatmadığımız bu partilerden başka Ortadoğu'da özellikle yeni kurulan çok sayıda devrimci örgüt daha vardır: 1926'da kurulan illegal Kıbrıs Komünist Partisi'nin legal uzantısı olarak 1941'de çalışmaya başlayan AKEL, Güney Yemen Ulusal Kurtuluş Cephesi, Arap Körfezi Halk Kurtuluş Cephesi, Arap Körfezindeki şehirlerde mücadele veren devrimci örgütler... Ayrıca ekonomik mücadeleyi surdüren sendikaların ve devrimci öğrenci örgütlerinin de çok önemli bir yerı vardır Ortadoğuda.

ortadoğu'daki devrimci örgütler geçiş sürecinde

1967'deki yenilgi bütün Ortadoğu ülkelerini sarsmış ve devrimci mücadelede yeni tartışmalara yol açmıştır. Bugün artık daha çok parlamentarist bir çizgide direnen, çoğunlukla Ortadoğu'da halk savaşı gerçeğini reddeden ve Sovyetler Birliği Komünist Partisi ile Çin Komünist Partisi arasındaki çatışmada çok kesin bir şekilde SBKP'den yana bir tutum takınan geleneksel komünist partiler, artık devrimci mücadeleyi sürdüren tek merkez olmaktan çıkmışlardır. Yeni yeni örgütlenmeler, yada mevcut örgütler içinde sert eleştiriler ve açık guruplaşmalar gelişmektedir.

Bütün bu guruplaşmalarda ve guruplar arasındaki ideolojik tartışmalarda bilimsel sosyalizm daha da açıklıkla tartışılmakta, klasik arap milliyetçiliği ve «arap sosyalizmi» nin ideolojik temelleri iyice sarsılmakta, küçük burjuva radıkallerine, «askercıl sosyalızm» denemelerine karşı halk savaşı gerçeğini ve her türlü objektif şartlara uyabilecek marksist-leninist örgütlerin gerekliliğini savunan devrimcilerin sayısı artmaktadır.

«Arap sosyalızmi» nin temellerini, cephe, örgüt, halklar meselesi gibi konulardaki tartışmaların teorik analizini başka bir yazıya bırakırken şunu belirtelim: Ortadoğu'daki devrimci örgütler yeni bir geçış sürecındedırler, bilimsel sosyalizm Ortadoğu'daki sosyalıst mücadelelere gerçek anlamda hakim olmaya başlamıştır ve Ortadoğu'da gelecek gunler bilimsel sosyalizmin çizgisinde en doğru taktiklerle mücadele eden yürekli devrimcilerindir.

doğu anadolu'da geri bırakılmışlığın oluşumu

ismail beşikçi

Türkiye devrimci mücadelesi içinde «halklar meselesi»nin doğru konulması bakımından Doğu Anadolu'da yaşayan Kürt halkının sosyo-ekonomik yapısı, gerek kendi iç çelişkileri, gerekse emperyalizmle ve yerli işbirlikçisi egemen sınıflarla olan çelişkileri bilimsel yöntemle genişliğine ve derinliğine incelenmek ve tartışılmak zorundadır. Bu konuda «Doğu Anadolunun Düzeni» incelemesiyle ilk cesaretli adımı atan Beşikçi, bu makalesinde Doğu Anadolu'nun geri bırakılmışlığının nedenlerini araştırmakta ve Türkiye devrimcileri tarafından üzerinde önemle durulması gerekli tarihsel gerçekleri ortaya koymaktadır. Beşikçi'nin makalesinin, özellikle sosyal yapı analizleri bakımından, devrimci mücadelemize ışık tutacak yararlı tartışmalara yolaçacağına inanıyoruz.

ANT

TÜRKİYE'nin ekonomik ve toplumsal yapısı ile ilgili araştırmalar gün geçtikçe artmakta ve anlam kazanmaktadır. Son birkaç yıl içerisinde yayınlanan kitaplar, gazete ve dergilerde yayınlanan makaleler, bu alandaki çalışmaların ne kadar büyük bir yoğunluk kazandığını açıkça göstermektedir. Öte yandan yine bu yayınlar etrafında yapılan dinamik ve etkili tartışmalar, kamuoyunun gittikçe bilinçlenmesine sebep olmakta ve bu bilinçlenme Türkiye'nin sorunlarına bakış biçimini temelinden değiştirmektedir. Türkiye'deki bilim hayatı yönünden son derece önemli olan bu olaylar, aslında bir «rönesans»tır. Çünkü, uzun zamandan beri, her alanda, sadece batıyı taklit etmekle yetinmiş ve kalkınmayı bu yolla gerçekleştireceğine inanmış aydınlar, artık batıyı taklit etmekle sorunların çözülemeyeceğini anlamış ve bu sorunlara daha gerçekçi bir açıdan eğilme zaruretini duymuştur. Bu eğilim gelişigüzel bir olay olmayıp Türkiye'deki temel toplumsal yapı çelişkilerinin ortaya koyduğu baskıların açık seçik olarak su yüzüne çıkmasından başka bir şey değildir. Başka bir deyişle, çeşitli ekonomik ve toplumsal yapı dinamikleri, üretim güçlerini ve üretim ilişkilerini etkilemekte, temelden gelen bu itmeler bilimsel çalışmaları da etkilemekte, yeni yeni analizlerin gereği kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Toplumumuzun uyanışı ile bilimsel faaliyetlerdeki dinamizm ve bilimsel çalışmaların Anadolu'ya daha fazla ağırlık vermeleri arasındaki ilişkiyi yakından izlemek gerekir.

Herşeyden önce Türkiye'nin ekonomik ve toplumsal

yapısının analizini yapmayı hedef alan bu gelişim içinde ortaya çıkan en önemli sorunlardan biri «Doğu Sorunu» olmuş, sorunun hem sosyo-ekonomik, hem de etnik yönleri bilimsel bir açıdan tartışılmaya başlanmıştır. Biz bu makalede Doğu Anadolu'nun ekonomik ve toplumsal yapısını ana hatlarıyla ortaya koyup bu yapıdaki değişmeler, değişmelerin dinamikleri, özellikle feodalizmin kapitalizme dönüşümü ve bu sürecin siyasal planda meydana getireceği «uluslaşma» olayı uzerinde durmak istiyoruz.

Bilindiği gibi bugün, Doğu Anadolu, Türkiye'nin öteki bölgelerine nazaran ekonomik, toplumsal ve kültürel yönlerden geri kalmıştır. Bilimadamları ve çeşitli siyasi kuruluşlar bu dengesizliğin nedenlerini açıklamaya çalışmakta ve dengesizliği giderici çareler aramaktadırlar. Fakat soruna, daima soyut bir hürriyet ve idealizm açısından bakılıp büyük bir gerçek olan toplumsal sınıflar ve bu sınıfların ideolojileri ihmal edildiği için ne Doğu Anadolu'nun geri kalması olayı açıklanabilmiş, ne de geri kalmışlığı giderici tedbirler getirilebilmiştir.

nüfus-toprak ve üretim ilişkileri

1965 nüfus sayımına göre, Doğu Anadolu bölgesinin nüfusu 5 milyon 903 bindir. Bu, Türkiye nüfusunun yüzde 18,8'idir. 18 ili içine alan Doğu Anadolu'nun kapladığı alan ise 220 bin 735 km²'dir. Bu, genel Türkiye arazisinin yüzde 29,9'udur. Bölgede nüfus yoğunluğu kuzey taraflarda daha düşük olup güneyde fazladır. Hakkari'de ise 9'dur. Nüfusun yerleşme birimleri itibariyle dağılışına baktığımız zaman ise şunları görüyoruz. Göçebe aşiretlerin sayıları hernekadar saptanamamışsa da, Doğu Anadolu nüfusunun yuzde 1 veya yuzde 1,5'unu meydana getirdiğini tahmin edebiliriz(1). Kom, oba, divan, mezraa, yayla gibi köy altı yerleşme biçimleri 9.717 olup buralarda yaşayan nüfus Doğu Anadolu'daki genel nüfusun yuzde 19'u kadardır. 9.936 adet köyde ise bu nüfusun yüzde 53,2'si, 138 kasabada yüzde 11,9'u, 18 il merkezinde ise yuzde 15,3'ü yaşamaktadır(2).

18 ilde çiftçi ailelerinin yüzde 38'i topraksızdır. Çiftçi ailelerinin yüzde 45,4'ü, 1-50 dönum arasında toprak kontrol etmekte ve bu toprak genel tarım arazisinin yüzde 27'sini meydana getirmektedir. Çiftçi ailelerinin yüzde 14,2'si 51-200 dönüm arasında toprağa sahip olup bu toprakların genel tarım arazisi içindeki oranı da yuzde 40'a yakındır. Çiftçi ailelerinin yüzde 2,4'ü ise 200 dönümden fazla toprak kontrol etmekte ve bu topraklar da genel tarım arazisinin yüzde 33'ünü meydana getirmektedir. Bu durum toprak mulkiyetinde çok buyuk dengesizliklerin varolduğunu göstermektedir(3). Toprak mülkiyetindeki bu

(1) İsmail Beşikçi, *Doğu Anadolu'nun Düzeni, Sosyo-Ekonomik ve Etnik Temeller*, E Yayınları, İstanbul 1969, s. 33.
(2) İsmail Beşikçi, *a.g.e.*, s. 43
(3) İsmail Beşikçi, *a.g.e., s. 64*

dengesizlik gelir dağılımında sınıflar arası keskinlikleri etkilediği için, insan ilişkilerinde anonimleşmemiş şekilleri de beraberinde oluşturmaktadır. Öte yandan eğitim, siyaset, demokrasi, din, tarikat, hukuk gibi üst yapı kurumları bu yapıya göre şekillenip ona göre fonksiyonel bir karakter göstermektedir. Fakat son zamanlarda, nüfusun büyük bir hızla artışı, temeldeki bu sorunun, yani toprak dengesizliğinin çok daha açık bir şekilde ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Doğu Anadolu'da nüfusun artışı gerçekten çok hızlıdır ve Turkiye ortalamalarının üzerindedir. 1945'-ten 1965'e kadar, 20 yıllık süre içinde Doğu'da artış hızı yüzde 2,88 olduğu halde, Türkiye'de bu oran yüzde 2,65'-tir. Şehir ve köylerdeki artış oranlarının incelenmesi ise daha ilginç sonuçlar vermektedir. Şehirlerdeki artış Doğu Anadolu'da yüzde 4,3, Turkiye'de ise yüzde 3,4'tür. Köylerdeki artış ise Doğu'da yüzde 2,4, Türkiye'de ise yuzde 2,1'dir. Artan nüfusun tabandan yukarı doğru yaptığı baskı çok önemlidir. Çünkü nüfus artışıyla birlikte, toprak, yayla, iş istekleri de artmakta ve dinamizm kazanmaktadır. Toprak, yayla ve işyeri istekleri, şimdilik devlete karşı yapılmış olsa da, dönüp dolaşıp üretim ilişkilerini kontrol edenlere karşı olacağı şüphesizdir. Doğu Anadolu'da statükoyu parçalayacak esaslı unsur, nüfus artışı ve bu oluşumun tarımdaki makinalaşma ile dıyalog haline gelmesidir. Zira tarımdaki makınalaşma hızı Doğu Anadolu'da çok hızlıdır. 1965-1966 yılında Türkiye'deki traktörleşme yüzde 19 artarken, Doğu'da bu hız yüzde 46'dır. 1966-1967 yılındaki artışlar da aşağı yukarı böyledir. Bu ise makinalaşma ile birlikte çok büyük bir köylü nüfusun tarım sektörü dışında kalması ve kendisine tarım sektörü dışında iş araması demektir.

Öte yandan normal bir şehirleşme olayı olmadığı, yani tamamen demografik bir yığılma olduğu için, bu yığının fonksiyonel hale getirilmesi de zordur. Zira sanayileşme son derece zayıftır. İşte geniş toprakları ve buna bağlı olarak geniş halk yığınlarını kontrol eden kişiler, temeldeki çelişkiyi çok iyi gördüklerinden, bu sorunu gizleyebilmek ve halkın bu konudakı bilinçlenmesini önlemek için hem baskı yapmakta, hem de kamuoyunun dikkatini daha başka ve ana sorunun dışında bulunan alanlara doğru kanalize etmeye çalışmaktadırlar.

Temeldeki ana sorunu gizleyen etkenlerden birisi, çeşitli tarikat ve mezhep gruplarının çatıştırılması, irticaın körüklenmesi, öteki ise, toplumsal muhtevadan uzak tutularak, duygusal bir şekilde saptırılmaya çalışılan kürt sorunudur. Milliyetçilik anlayışının, yeni fikirlere, özellikle devrimci fikirlere kapalı olduğu, toprak ağaları ve şeyhler tarafından iddia edilmektedir. Böylece egemen sınıflar, kürt milliyetçiliğini ana çelişkiyi gizleyebilecek bir etken olarak kullanmak istemektedirler. Örneğin milliyetçi adamın, kendi ağasını, şeyhini, aşiret reisini sevmesi gerektiği fikrini geniş ölçüde propaganda ederler. Ağaların kullandığı başka bir taktik de, doğrudan doğruya baskıdır. Ağa bu baskıyı günden güne artırdığı silahlı adamları vasıtasıyla sürdürmektedir. Bu baskının halk yığınları üzerindeki etkisi çok büyüktür. Bu bakımdan baskıya karşı

yeni direnme yolları aranmaktadır. Eşkiyalık herşeyden önce böyle bir direnme biçimidir. Bunun ötesinde az nüfuslu ağa köylerinin hemen yakınında kurulan ve nüfusları gittikçe artan köylerin durumu da çok ilginçtir. Ağa bu çözülmeleri baskı yolu ile önlemeğe çalıştığı andan itibaren yapıda bulunan az-çok hukukılık ve meşruluk durumu kaybolmakta, ağa ceberrut bir hüviyete bürünmektedir.

Bütün bunlara rağmen, halkın aradığı yeni direnme yollarının henüz sınıfsal bir bilinç kazandığı iddıa edilemez. Silahlı çatışmalar ve anlaşmazlıklar hâlâ, ağa ile ağa arasında, aşiret reisi ile aşiret reisi arasındadır. Henüz ağa ile köylü ve aşıret reisi ile köylü arasında bir çatışma başlamamıştır. Köylüler henüz ağa ile ağanın, aşıret reisi ile aşiret reisinın çatışmalarında bir alet olarak kullanılmaktadır.

Bütün bu söylenenler 1967 yılı yaz aylarında Doğu Anadolu'nun çeşıtli yörelerinde yapılan, daha sonraki yıllarda da büyük bir yoğunlukla sürdürülen ve Doğu Anadolu'nun geri bırakılmışlığını protesto eden mitinglerde gayet somut bir şekılde ortaya konmuş ve belgelenmiştir. Mitingler her ne kadar doğulu toplumcu aydınların feodal kalıntıları sürdürebilmek için her türlu tedbiri alan doğulu ve batılı egemen sınıflara karşı bir protesto hareketı olarak başlamışsa da, tabanda geniş etkiler yaratmış ve aydınların halk yığınlarıyla diyalog kurmalarını sağlamıştır. Mitinglere topraksız ve az topraklı köylüler yanında, ağa, şeyh, seyit, aşiret reisi gibi üretim ilişkilerini kontrol eden kişiler de katılmışlardır. Üretim ilişkilerini kontrol eden bu egemen kişılerın mitinglere katılmalarının başlıca üç nedeni vardır:

Bırincisi kamuoyunun temel toplumsal yapı çelişkilerinde bilinçlenmesini önlemektir. İkincisi kürt halkının hor görülmesini protesto etmek, üçüncüsü ise kapıtalist ağalar olmak özlemidir. Doğu'daki ağalar, batıdaki toprak ağalarının çok geniş birikimler yaparak daha çok zengın olduklarının, yani kapitalist ilişkiler kurduklarının farkındadırlar. Doğu'daki ağa da böyle işletmeler kurarak daha fazla birikim, daha fazla yatırım yapıp daha fazla kâr sağlamak amacındadır. Çünkü feodal ilişkilerin sürdüğü düzende kendisindeki birikim de çok az ve yatırım olanakları çok düşüktür. İşte bunu anlayan ağalar da mitinglere katılmakta, doğu-batı dengesizliğini ılerı sürerek, devletin doğuya el uzatmasını, özellikle, yol baraj su kanalları gibi alt yapı tesislerının kurulmasını istemektedirler. Devletin doğu için yukarıda sayılan alt yapı tesislerini yapması, aslında feodal ilişkilerın tasfiyesini hızlandırmaktadır. Çünkü haberleşme ve ulaştırma olanaklarının ve bunların gereği olan teknik bilgilerin yoğunlaşması, sosyal yapıların gerek ıç bünyelerini gerek dış ılişkiler alanını ergeç değiştirecek daha dinamık ve yoğun insan ilişkileri, kişisel bağların çok büyük rol oynadığı geleneksel ilişkilerin, yerini alacak, böylece feodal ilişkileri tasfiye edecektir. Feodal mülkiyet ve üretim ilişkilerini kontrol eden ağalar, şeyhler ve aşiret reisleri, şimdilik, yer yer baskıya dayana-

rak bu mülkiyetlerini kontrol olanağı buluyorlarsa da, nüfus artışı ve makinalaşmanın temelden yaptığı baskı, ağaların silahlı baskısını da aşacak güçtedir.

Üretim ilişkilerinin çok yönlülüğü ve feodal kurumlar

Feodal üretim ilişkileri tarihsel bir süreç içinde başlıca üç aşamadan geçiyor. Bunlar, emek-rant, ürün-rant, para-rant olmak üzere özetlenebilir. Ve bu aşamalar genel olarak birbirlerini izlerler. Öte yandan bugün saf şekliyle feodal sömürüyü arayıp bulmak olanağı yoktur. Belirli bir yerde üretim ilişkileri her ne kadar feodal bir karakter gösterse de, üretimin kapitalist pazar için yapıldığı da büyük bir gerçektir. O halde üretim ilişkilerinin çok yönlü bir karakter aldığını, aynı yerde ve aynı zamanda çeşitli üretim ilişkilerinin iç içe veya yanyana olarak yer aldığını görmek mümkündür. Burada söz konusu olan feodaliteyi, tarihsel bir süreç içinde ortaya çıkan feodal sömürü olarak değil de, feodal toplum yapısı olarak almak gerekir. Yani saf şekliyle feodal sömürüyü arayarak üst yapı kurumlarını katiyen ihmal etmemek gerekiyor. Çünkü feodal sömürüye göre şekil alan şeyhlik, ağalık, aşiret reisliği gibi üst yapı kurumları bir noktadan sonra alt yapı ile sıkı bir şekilde bütünleşmekte, alt yapı ilişkilerinin daha ileri bir aşamaya geçmesini engellemektedir.

Toprağın son derece dengesiz dağıldığını yukarıda belirtmiştik. Burada feodaliteyi belirleyen, şüphesiz ki, toprağın dengesiz dağılışı değil, topraksız ve az topraklı olanlarla toprak sahipleri arasındaki ilişkilerdir. Fakat üretim güçlerinin geniş ölçüde, öküz, karasaban ve kağnı tarafından belirlendiği yerlerde toprak dengesizliğinin feodal sömürüyü ortaya çıkaracağı da büyük bir gerçektir. Feodal sömürünün emek-rant, ürün-rant, para-rant olarak belirlenen üç aşamasını da bugün Doğu Anadolu'da görmek mümkündür. Tarikat liderleri şeyh ve seyitlerin durumunu emek-rant kategorisinde ele alabiliriz. Gerçekten şeyh ve seyitlerin müridlerine yüklediği görevler tamamen angarya niteliği taşımaktadır. Müridlerin ücretsiz yanı karşılıksız olarak şeyhin tarlasında çalışması, şeyhin ekinini ve samanını tarladan ambara taşıması, ekinini değirmene götürüp getirmesi, evinin günlük hizmetlerini yapması, bağında bahçesinde çalışması vb. Burada karşılığı ödenmeyen emeğin zaptedilmesi sözkonusudur. Şeyhliğin yaygın olduğu her yerde bu tip sömürüyü görmek mümkündür. Feodalizmin daha ileri bir aşaması olan ürün-rant şeklindeki sömürüde ise sözkonusu olan emeğin karşılıksız olarak zaptedilmesi değil, şeyh, toprak ağası, aşiret reisi gibi feodallerin, üreticinin meydana getirdiği ürünün bir kısmına doğrudan doğruya elkoymaları şeklinde olur. Bu duruma geniş toprak mülkiyetinin çok yaygın olduğu yerlerde rastlandığı gibi aşiret örgütünün kuvvetli olduğu yerlerde de rastlanır. Köylerin şahıslara ve sulalelere ait olduğu yerlerde daha çok rastlanır. Bu konu ile ilgili ola-

rak Köy İşleri Bakanlığı Köy Envanter Etüdlerinde gösterilen, şahıslara ve sülalelere ait köy sayıları ile ilgili rakamları büyük bir şüphe ile karşılamak gerekir. Aslında bu tip köylerin sayılarının çok daha fazla olduğu gerçektir(4). Burada üretici, ürettiklerinin bir kısmını doğrudan doğruya, ürün olarak, egemen sınıflara kaptırır. Üretici toprak sahibinin toprağında çalışıyorsa, yani toprak ağası tarafından kendisine bu görev verilmişse, sömürü tam anlamıyla feodal bir sömürüdür. Fakat ağanın toprağını kiralayarak veya ortakçılıkla üretim yapıyorsa sömürünün tam feodal bir sömürü olduğu söylenemez. Buna rağmen ortakçılıkta yarı feodal bir sömürünün sözkonusu olduğu iddia edilebilir. Feodalizmin son aşaması olan para-rant şeklindeki sömürüde ise emek veya ürün değil, doğrudan doğruya paranın zaptedilmesi sözkonusudur. Burada artık ilkel bir kapitalizmin yavaş yavaş geliştiğini görmek mümkündür.

Durumu ana hatlarıyla bu şekilde ortaya koyduktan sonra ilişkilerin başka bir yönüne daha bakmakta yarar vardır. Bu, ilişkilerin kapitalizme bakan yönüdür. Şöyle ki: Örneğin bir göçebe aşireti ele alalım. Göçebe aşiret sisteminde üretim her ne kadar tüketim için yapılıyor görünüyorsa da belirli bir üretim fazlası olduğu da şüphesizdir. Bu üretim fazlasını göçebe aşiret kendisi dışındaki bir takım kurumlarla ilişki kurarak değerlendirir. Bunlar sırasıyla çerçi, kasaba tuccarı ve şehir tüccarıdır. Çerçi, kasabadan sağladığı bir miktar para ile veya kredi ile şeker, çay, inci-boncuk, bisküvi, çocuk oyuncağı vb. satın alır. Bunu katıra yukler ve zoma zoma gezer. Oralarda bu şeyleri yün, kıl, kitre (kitre yayla otlarından sağlanan bir madde olup zamk endüstrisinde kullanılır) karşılığında değiştirir. Burada tamamen trampa ekonomisinin kuralları yürürlüktedir. Para katiyen işlemez. Elma, armut, karpuz vb. getiren çerçiler de vardır. Göçebeler çerçiden başka kasaba tuccarı ile de ilişki kurarlar. Bu seviyede pazarlık söz konusu olmaz. Göçebeler malını pazara götürür, fakat malın çeşidinde herhangibir değişiklik yoktur. Buna karşılık aldığı mallarda değişiklik olmuştur. Ayakkabı, elbiselik, giyim-kuşam malzemesi ve kap-kacak alır. Ve artık ekonomide para da rol oynar. Yüzde 50-60 trampa, yüzde 40-50 paralı ekonomi vardır. Göçebelerin üretim fazlasını değerlendirmek için ilişki kurdukları başka bir kurum da şehir tüccarıdır. İlişkilerin bu seviyesinde hem ekonomik ilişkilere konu olan araç ve gereçler hem de mekanizma farklıdır. Burada göçebenin başlıca ürünü koyun ve yündür, peynir değerinden kaybetmiştir. Para ekonomisi hakimdir. Tüccar aldığı koyun ve yünün karşılığında para ve kredi verir. Burada kredinin rolü şudur: Bir tüccar göçebenin koyun ve yünlerinin başka bir tüccara satılmasını önlemek için önceden göçebeye biraz kredi verir böylece göçebeyi kendisine bağlamış olur. Bazan bir tüccarın her yıl aynı göçebenin koyun ve yünlerini aldığı da görülür. Bu pazarlık doğrudan doğruya tüccarın çadırları ziyareti sırasında yani sürü başında yapılır.

(4) İsmail Beşikçi, *a.g.e.*, s. 66, dipnotu 14.

Burada belirtmek istediğimiz en önemli nokta bütün bu etkenlerin yani çerçi, kasaba tüccarı ve şehir tüccarının göçebe ekonomisinin bünyesinde aynı zamanda ve aynı mekanda görülebilmesidir. Yani çerçi, kasaba tüccarı ve şehir tüccarı hatta büyük şehir tüccarı göçebe aşiretin dışarı ile olan ilişkilerinin yoğunlaşması sırasında birbirlerini izleyen ekonomik ilişkiler değildir. O halde içiçe bir durum göstermektedirler. Çerçi ile olan ilişkiler feodalizmin daha aşağısında olan bir üretim ilişkisidir. Çünkü burada para sözkonusu değildir. Kasaba tüccarı ile olan ilişkileri ise feodal nitelik göstermektedir. Fakat ilişkiler göçebe aşiret bakımından feodaldir. Çunkü göçebe yün, kıl, peynir gibi bazı üretim artıklarını satmakta bunun karşılığında gaz, bez, tuz gibi ihtiyaçlarını almaktadır. Dolayısıyla bir değiş-tokuş olup pazar için üretim sözkonusu olmamaktadır. Fakat çerçi ve kasaba tüccarı ile olan ilişkiler göçebeler bakımından feodalizmden daha aşağı veya feodal bir nitelik olduğu halde çerçi ve kasaba tüccarı bakımından feodal niteliği biraz aşmaktadır. Çunkü az da olsa bir birikim sözkonusudur. Şehir tüccarı ile olan ilişkilerde bu ikileşme çok daha belirgindir. Şehir tuccarının aşirete bakan yönü feodal olduğu halde büyük şehir tüccarına bakan yönü kapitalisttir. Çünkü şehir tüccarı (buna tefeci de diyebiliriz) aşiretlerden koyunları toplarken feodal törelerden faydalanır ve bu töreleri kendi çıkarlarına göre kullanır. Bu hayvanları daha büyük tüketim merkezlerinde değerlendirmeye başladığı zaman artık feodal değildir. Batı'daki kapitalistlerle ilişki kurarak onlarla bütünleşmeye çalışır. O halde:

1. Aşiretin ekonomik ilişkilerinde iki esaslı yön vardır. a) feodal olan yön, b) kapitalist olan yön.

2. Üretimde hernekadar feodal ilişkiler görünüyorsa da, üretim kapitalist pazar içindir.

Aşiret bakımından düşündüğümüz bu ikili oluşumu Doğu Anadolu'daki öteki sosyal yapılar bakımından da izleyebiliriz. Örneğin Urfa'daki bir toprak ağasını ele alalım. Bu toprak ağasının köylerle olan ilişkileri tamamen feodal bir nitelik göstermektedir. Yani Urfa'daki toprak ağası yer yer emek-rant, ürün-rant veya para-rant şeklindeki bir sömürüyü gerçekleştirmektedir. Fakat bu ağalar feodal sömürü sonucu birıken artık ürünü Batı'daki kapitalist pazarlarda değerlendirmek istemektedirler. İşte ağaların Batı'daki kapıtalistlere bakan bu yönü artık feodal değildir, kapitalisttir ve ağalar Batı'daki kapitalistlerle bütünleşme çabasındadırlar. Aynı şey şeyhler ve aşiret reisleri için de söylenebilir. Bugün Doğu'daki her ağa, şeyh ve aşiret reisinin Batı Anadolu'da apartman, otel, işhanı gibi işletmeleri vardır. Çünkü bu kişiler Doğu Anadolu'da feodal törelerden yararlanarak sömürüyü gerçekleştirmekte, sömürü sonucu meydana gelen artık ürünu de Batı Anadolu'da yatırıp değerlendirmektedir. O halde Doğu Anadolu'da türlü üretim ilişkileri aynı anda ve aynı yerde yanyana veya içiçe gözlenebilmektedir. Fakat feodal ilişkilerin oranı yüzde şu kadar, kapitalist ilişkilerin oranı yüzde şu kadardır denemez. Türlü üretim ilişkileri

hakim bir üretim sürecine göre şekillenmektedir. Bu hakim üretim süreci elbette ki kapitalizmdir(5).

geri kalmışlık tarihsel bir oluşumdur

Günümüze kadar, Doğu Anadolu'nun geri kalmışlığı söz konusu edildiği zaman, bunun açıklanması iki sebebe dayandırılarak yapılıyordu: Bunlardan biri Doğu Anadolu'nun sıyasi iktıdarlar tarafından ihmal edilmesi, öteki ise bölgenin ekonomik ve toplumsal yapısında, hâlâ ağalık, şeyhlik-seyitlik, aşiret reisliği gibi, ortaçağ kalıntısı kurumların mevcut olmasıdır. Bu görüş en güzel ifadesini Cumhuriyet Halk Partısi'nin 12 Ekim 1969 Seçim Bildirisi'nde bulduğu gibi(6), bazı bilimadamlarımızın yazılarında da görülmektedir(7). Aslında Doğu Anadolu'nun geri kalmasını açıklamaya çalışan bu ifadeler, geri kalmanın nedenleri değil, İsmail Cem'in de çok yerinde ve doğru olarak ortaya koyduğu gibi, sadece geri kalmanın görüntüleri ve belirtileridir. Bu bakımdan bizzat kendileri sosyo-ekonomik bakımdan açıklanması gereken temel yapısal olgulardır. Başka bir deyişle, söylenenler, Doğu Anadolu'nun geri kalmasının nedenleri değil, Doğu Anadolu'ya karşı yürütülen, belirli ekonomik, toplumsal ve kültürel politikaların bir sonucudur. O halde, ağalık, şeyhlik-seyitlik, aşiret reisliği gibi Ortaçağ'a has kurumların mevcut olması, Doğu'nun geri kalmasının nedenleri değildir. Bu kurumların hâlâ ayakta kalmaları, sıyasi iktidarlar tarafından yürütülen ekonomik, toplumsal ve kültürel politikaların bir sonucudur. Siyasi iktidarların Doğu Anadolu'yu ihmal etmeleri, yine aynı politikaların bir gereği olmuştur. Çünkü geri kalma olayı, «Milli gelir düşük, beslenme yetersiz, sanayi zayıf, okuma-yazma bilenler çok az,» gibi günümüzdeki belirtileriyle açıklanamaz. Geri kalmışlığı tarihsel bir oluşum içinde ve dinamik bir açıdan ele almak gerekir(8). Bu bakımdan aşağıdaki iki soruyu açıkça yüreklilikle, her türlü duygusallıktan uzakta kalarak, cesaretle, tam bir bilimsel çaba içinde sormak ve cevap aramak gerekir :

1. Doğu Anadolu'da çeşitli alt yapı hizmetleri yapılıp kapitalist ilişkilerin geliştirilmesine öncülük edilseydi, ağalık, şeyhlik, aşiret reisliği gibi feodal kurumlar ayakta kalabilir miydi?

2. Merkezi otorite, kapitalist ılişkileri geliştirip feodaliteyi tasfiye edeceği yerde, neden feodal unsurlarla it-

---

(5) Bu konuda Bk. Korkut Boratav, «Tarımda Hakim Üretim İlişkileri Üzerine», *PD Aydınlık*, Sayı: 1-15, Ocak 1970, s. 179-180.

(6) *CHP'nin Düzen Değisikliği Programı*, «Doğu'da Yeni ve Halkçı Düzen», Ankara 1969, Bölüm 6, s. 45

(7) Özer Ozankaya, «Doğu Anadolu Sorunu», *Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. Cilt 24, Sayı 3, s. 75 vd.

(8) İsmail Cem, *Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi*, Cem Yayınevi, İstanbul 1970, s. 14.

tifak yapıp, bu unsurların Batı Anadolu'daki egemen sınıflarla bütünleşmesini sağlamıştır.

Bu sorulara, etnik etkenleri de gözönüne almadan, sıhhatli cevaplar vermek mümkün değildir. Çünkü geri kalmışlık ve yoksulluk, sadece Doğu Anadolu'nun değil, tüm Türkiye'nin sorunudur. Örneğin Orta Anadolu'da veya Batı Anadolu'da, Doğu Anadolu'daki gibi geri kalmış köyler ve halk yığınları vardır. Fakat bir Orta Anadolu sorunu yoktur.

Burada çok önemli gördüğümüz bir açıklamayı yapmak gerekir. Bütün merkezi otoritelerin kendi egemen sınıflarıyla ittifak yapacakları, başka bir deyişle merkezi otoritenin egemen sınıfların bizzat kendisi olduğu şüphesizdir. Fakat Batı Anadolu, kapitalist ilişkileri hızla geliştirip emperyalist pazarlarla ilişki kurduğu halde, Doğu sevaş sonrasında bir süre neden feodal bir düzende kalmıştır? Doğuda'ki feodal egemen sınıf, feodal üretim biçiminin ortaya koyduğu artık-ürünün çok az bir artık-ürün, dolayısıyla feodal sömürünün çok düsük bir sömürü olduğunun, halbuki Batı Anadolu'daki toprak sahiplerinin çok daha fazla ürünü kapatıp çok daha fazla birikim yaptıklarının neden farkına varamamışlardır? Merkezi otorite neden onların feodal olarak kalmalarını sağlayıp, onlarla kapitalist değil de, feodal olarak ittifak yapmayı tercih etmiştir?

osmanlı imparatorluğu devrinde kürt hükümetleri ve sancakları

Doğu Anadolu'da uygulanan bugünkü toprak mülkiyetinin kökleri Osmanlı İmparatorluğu'ndan daha önceki devirlere doğru uzanmaktadır. Kurtler, ilk çağlarda da, Van Gölü'nün güney taraflarında rastlanmakla beraber, ancak arap yayılması sırasındaki politik bir güç olarak belirmişlerdir. Kürtler Doğu Anadolu'da arap ordularıyla karşılaştıkları zaman ilkel bir feodal düzende yaşıyorlardı. Müslümanlığı kolayca kabul ettikleri için islam ordularıyla kanlı savaşlara girmediler. Böylece kürt feodal düzenleri, arap yayılması sırasında güçlenerek varlığını sürdürdü.

Türkler ilk defa 1028 yıllarında Anadolu'ya akınlara başladılar. 1071 Malazgirt Savaşı'yla birlikte bu akınlar tamamlandı. Bu akınlar sırasında türkler, herşeyden önce, Doğu Anadolu'daki kürt aşiret düzenleriyle karşı karşıya geldiler. Türkler ilk önce kürt aşiret düzenlerini ortadan kaldırarak, kürtleri tamamen kendilerine bağlamak istediler. Türk boylarıyla kürt aşiretleri arasında büyük savaşlar oldu. Bu savaşlar sonunda türkler, kürt aşiret düzenlerini ortadan kaldıramayacaklarını anladılar. Bu düzenleri tanıyarak onlarla ittifak yapmak zorunda kaldılar. Bu şekilde, gerek türk akınları sırasında, gerekse Selçuklu İmparatorluğu devrinde Doğu Anadolu'daki kürt aşiret düzenleri, feodal üretim ilişkileri düzeyinde yaşamlarını sürdürmüşlerdir.

Osmanlı İmparatorluğu devrinde de Doğu Anadolu'daki kürt feodal düzenleri çok önemli bünye değişikliği-

ne uğramadan devam etmiştir. Şöyle ki: Osmanlı sistemine göre toprak devletin hukûm ve tasarrufu altındadır. Topraktan faydalanma hakkı ise has, timar, zeamet örgütü içinde reayaya verilmiştir. Fakat imparatorluk üzerinde rakipsiz bir hakka sahip olan padişah, çeşitli nedenlerle, çeşitli kişi ve topluluklara çok geniş araziler vermiş ve bu araziler osmanlı toprak sistemi dışında tutularak özel hukuk kaidelerine göre işletilmiştir. Osmanlılar Doğu Anadolu'yu fethetmeye çalıştıkları zaman, feodal kürt düzenleriyle karşı karşıya geldiler. İlk önce, bu düzenleri organik olarak kendi bünyeleri içine almaya gayret ettiler. Fakat bunun mümkün olmadığını kısa zamanda anladılar. Çünkü kürtler de savaşçı ve atak bir kavimdi. Kürt aşiret düzenlerini organik olarak kendi bünyesi içine alamayacağını anlayan osmanlı, bu seter onları, kendi düşmanlarına karşı tampon olarak kullanmaya çalıştı. Böylece aşiret sistemine dayanan kürt feodal düzenleriyle osmanlı merkezi otoritesi arasında kuvvet dengesine dayanan bir «sözsüz anlaşma» yapıldı. Bu «sözsüz anlaşma uyarınca devlet, doğulu beylerin hayat alanına karışmamakta», buna karşılık, «savaşçı kürt kabileleri de merkeze başkaldırmamakta,»(9) ve osmanlıyı düşmanları olan Safevî ve Memluk devletlerinden gelecek tehlikeye karşı korumaktadır.

Bütün bunlar Doğu Anadolu'da kürt toplumunun Osmanlı Sarayıyla ilişkileri yönünden başlıca üç sistemin varlığını ortaya koyar. a) Kürt Hükümetleri, b) Kürt Sancakları (kürt beylerine verilen yurtluk ve ocaklıklar) c) Osmanlı Devlet Sancakları. Bunlardan Kürt Hükümetleri, tam feodal nitelikte bağımsız birliklerdir. Kürt Hükümetlerinde, toprağa ve aşiretlere Osmanlı Devleti karışmıyor, bunlar hükümetlerin feodal yöneticilerinin mülkü ve tebaası kabul ediliyordu. Bellıbaşlı Kürt Hükümetleri arasında, Cizre, Hazro, Eğil, Palu, Kîh, Bitlis, Hizan, Hakkâri, Mahmudî, Şehrizor, İmadiye, Mihrivana, Uştî, Ekrâd hükümetlerini sayabiliriz(10). Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde «Azil kabul etmez Kürt Hükümetleri ve Beyleri» olarak nitelenen beylikler bunlardır(11).

Kürt aşiret reislerine yurtluk ve ocaklık olarak verilen sancaklar öteki sancaklardan ayrılmakta, idari yetkileri bakımından hükümetlere yaklaşmaktadır. Bu çeşit sancaklara sahip olan aşiret reislerinin ellerinden toprakları alınamamakta, topraklara bir yabancı tayin edilememektedir. Yani toprağın ve aşiretin sahibi, sancak reisi olan aşiret reisleridir. Yalnız hükümetlerden farklı olarak, sancak beyi olan aşiret reisleri, bu yetkilerine karşılık, sipahi gibi savaşa katılmak zorundadır(12). Doğu Anadolu'da 50'ye yakın kürt sancağı vardı.

(9) İsmail Cem, *a.g.e.*, s. 368.

(10) Şerafettin Turan, «17. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İdari Taksimatı», *Atatürk Üniversitesi 1961 Yıllığı*, Erzurum 1963, s. 205.

(11) *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, 6. kitap, Türkçeleştiren: Zuhuri Danışman, Zuhuri Danışman Yay., İstanbul 1970, s. 263.

(12) Muzaffer Erdost, «Türkiye'de Feodalizmin Kaynakları ve Bugünkü Durumu Üzerine Bir Taslak», *Aydınlık*, Sayı: 5, s. 363.

Yukarıdaki ifadelerden anlaşılacağı gibi Osmanlı Sarayı Doğu Anadolu'yu hiçbir zaman, organik olarak kendi bünyesine alamamıştır. Bu durumda Doğu Anadolu'daki feodal ilişkiler, asırlar boyunca devam etmiş, imparatorluk içinde meydana gelen olaylardan önemli derecede etkilenmemiştir. Bilindiği gibi feodal üretim ilişkilerinin en önemli sonuçlarından biri, son derece az bir artık-ürünün yaratılmasıdır. Bu faktör Doğu Anadolu'nun dışarıya açılma, dış faktörlerle bütünleşme, dış faktörlerden etkilenme veya onları etkileme olanaklarını kısıtlayan önemli bir faktördür. Hayvancılık alanında elde edilen artık-ürünün ise, Doğu Anadolu'nun Batı Anadolu'ya değil, daha çok Ortadoğu'ya açılmasına sebep olmuştur. Böylece Doğu Anadolu kendine özgu bir sosyo-ekonomik sistemi sürdürmüştür. İmparatorluğun kudretli devirlerinde ilişkiler bu seviyede sürdürülürken Tanzimatla birlikte, özellikle batının etkisiyle, bu ilişkilerin bünyesinde bazı değişiklikler olmuştur. Bu devirde Osmanlı İmparatorluğu batıda oluşan milliyetçilik hareketlerinden geniş ölçüde etkilenmiş, Balkan halkları hızlı bir şekilde bağımsızlıklarına kavuşmuşlardır.

Milliyetçilik hareketlerinin geliştiği bu çağda Osmanlı Sarayı, Doğu Anadolu üzerinde uyguladığı son derece başarılı bir taktikle hem kürt halkının merkezileşmesini ve birlik olmasını engellemiş, hem de ermenilerle kürtleri birbirleriyle çarpıştırarak Ermenistan'ın kurtuluşunu başarısızlığa uğratmıştır. Osmanlı Sarayının Doğu Anadolu üzerinde uyguladığı bu taktik Hamidiye Alaylarının kurulmasıyla ilgilidir. 1891 yılında Sultan Abdülhamit tarafından 36 adet olarak kurulan Hamidiye alayları Osmanlı Sarayına iki bakımdan yarar sağlamıştır. Birincisi kürt aşiretleri arasında zaten mevcut olan çatışmaların, silahlı bir şekilde ve resmi olarak sürdürülmesini sağlayarak kürt halkının merkezileşmesini ve birlik olmasını önlemesidir. Padişah Abdülhamit'in, kürt aşiretlerinin bu özelliğini kavraması ve buna göre bir politika izlemesi, Osmanlı Sarayı yönünden son derece başarılı bir tutumdur. Hamidiye alayları kuruluşuyla Sarayın sağladığı ikinci yarar da, müslüman osmanlı halkları, türkler, kürtler, araplar vb. arasında birlik ve beraberliği sağlayan Hilafet Kurumu'nu, dinci ideolojiyi kullanarak ermenilere karşı bitmek tükenmek bilmeyen bir savaşın başlatılmasıdır. Osmanlı Sarayı, halkların birbirleriyle çarpıştırılması sonucu meydana gelen dengeden geniş ölçüde yararlanmış ve kendisine karşı muhtemel olan başkaldırıları önlemiştir. Bu denge politikasının sadece Doğu Anadolu'da değil, İmparatorluğun çeşitli yerlerinde ve çeşitli iç politika sorunları karşısında oynanmış olduğunu görüyoruz(13).

Bilindiği gibi, Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında, 1858 tarihli Arazi Kanunnamesi'ne rağmen, toprak, tamamen mahalli feodallerin kontrolu altına geçmiş ve bu süreç merkezi otoritenin zayıflamasına göre yoğunluk kazanmıştır. Cumhuriyetle birlikte son derece önemli

(13) Tevfik Çavdar, *Osmanlıların Yarı Sömürge Oluşu*, Ant Yayınları, İstanbul 1970, s. 49.

bir olay ile karşılaşıyoruz. O zamana kadar halk üzerinde derebeyi olarak huküm süren toprak ağası, şeyh, aşiret reisi gibi doğulu egemen sınıfların, Cumhuriyetle, özellikle Medeni Kanun'un kabulüyle birlikte, toprak mülkiyetine sahıplikleri de hukuksal bir hüviyete bürünmüş ve resmileşmiştir. Şu olayı kavramak çok önemlidir: Cumhuriyetin ilanı ve Medeni Kanun'un kabulüyle birlikte, osmanlı toprak sisteminden özel mülkiyete geçiş neden gürültüsüz patırtısız olmuştur? Veya devlet, toprağı halka geçirecek, mülkiyetini ona devredecek düzenlemeleri niçin yapmamıştır? Aslında böyle bir düzenlemeye lüzum yoktur. Çünkü toprak, zaten İmparatorluğun son zamanlarında mahalli derebeylerin eline geçmiştir. Mahalli derebeyler bunu halk uzerinde yaptıkları baskı ve zor ile elde etmişlerdir. Bu bakımdan Cumhuriyetle birlikte, devlet topraklarının vatandaşların mülkiyetine geçmesini sağlayacak yeni bir düzenlemeye lüzum kalmamıştır. Medeni Kanun'un kabulü, bu sosyo-ekonomik gerçeğe, yani fiili duruma sadece hukukilik ve meşruluk vermiştir.

Doğu Anadolu'da 1923'ten son yıllara kadar toprak mülkiyetinin dağılışı konusunda önemli bir bünye değişikliği olmamıştır. Cumhuriyetin ilanı ve Hilafetin kaldırılmasıyla birlikte merkezi otoriteye karşı yapılan isyanlar, bu isyanların sonucu olan sürgünler, durumda bir değişiklik yapmamıştır.

kurtuluş savaşının ideolojisi

Kurtuluş Savaşı, Osmanlı İmparatorluğu'nu sömürgeleştiren güçlere karşı anti-emperyalist bir savaştır. Bu bakımdan anti-emperyalist şiarlar sık sık kullanılmıştır. Fakat bu savaş hıçbir zaman anti-feodal bir savaş olmamıştır. Dolayısıyla demokratık hakların savunuculuğunu yapan şiarlara fazla yer verilmemiştir. Savaşın anti-feodal bir savaş olmaması, herşeyden önce feodal unsurların desteğiyle kazanılması demektir. Bu durumu Doğu Anadolu'da bütün açıklığıyla görüyoruz. Burada, Mustafa Kemal'in 1919-1922 yılları arasında Doğu Anadolu'yu, Anadolu'dakı «devrimci» harekete hangi ideolojiyi kullanarak kazandığının araştırılması çok önemlidir. Bu bakımdan dinci ideolojinin durumunun incelenmesi gerekir. Savaşın anti-feodal bir hüviyete bürünmemesi, dinci ideolojinin geniş çapta kullanılmasına sebep olmuştur. Savaş içerisinde, özellikle Erzurum ve Sivas Kongreleri'nde Mustafa Kemal tarafından dinci ideoloji geniş çapta kullanılmış ve bu şekilde Doğu Anadolu'daki kürt aşiretleri devrimci harekete kazanılmaya çalışılmıştır. Mustafa Kemal, «*Mutki'de aşiret reisi Hacı Mustafa Beye*», *Bitlis Küfrevizade Şeyh Abdülbaki Efendi hazretlerine*», «*Şırnak'lı Abdurrahman Ağa Hazretlerine*», «*Derşevli Ömer Ağa Hazretlerine*», «*Musaşlı Resul Ağa Hazretlerine*», «*Şeyh Mahmut Efendi Hazretlerine*», «*Norşin'li Mesayihi İrandan Şeyh Ziyaettin Efendi Hazretlerine*», «*Garzan'-*

da Rüesa'dan Cemil Çeto Beye» ... yazdığı mektuplar da(14) saltanatın ve hilafetin, dolayısıyla İslam aleminin büyük bir tehlike içinde olduğunu belirtmiş, hilafetin ve saltanatın otoritesini sürdürebilmek için düşmanla savaşmak gerektiğini ifade etmiştir. Mustafa Kemal'in şu ifadesi, Doğu Anadolu'daki kürt aşiret reislerine yazdığı bütün mektuplarda yeralmıştır: «*Zatı fazilanelerinizin, harbi umuminin imtidadınca Osmanlı Ordusu'na ifa eylemiş olduğunuz himedatı bergüzidelerine ve makamı muallayı hilafet ve saltanata göstermiş olduğunuz revabıtı kalbiyelerine yakından muttali bulunuyorum. Bu sebeple Zat-i Alinize kalben pek büyük hürmetim vardır.*

«*Bugün makamı hilafetin, saltanatı osmaniye'nin ve vatanı mukaddesimizin düşmanlarımız tarafından nasıl rencide edilmekte ve vilayeti şarkiyemizin ermenilere hediye edilmesinde ısrar olunmakta olduğu malumu arifaneleridir.*»

Dinci ideolojinin kullanılmasını sadece Mustafa Kemal'in söz ve yazılarında görmüyoruz. Kurtuluş savaşı sırasında 15. Kolordu Komutanı ve daha sonra Şark Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir'in çeşitli yazılarında da görüyoruz(15).

Dinci ideolojinin devrimci bir anlam kazandığı şeklindeki yargılara da katılmıyoruz. Çünku dın, şeyhlik, tarikat gibi kurumlarda belirgin bir hale gelmektedir. Bu kurumlar ise aslında feodal üretim biçiminin ideolojisini yansıtır. Feodal kurumlara dayanılarak yapılan bir savaşta ister istemez onlara taviz verilecektir. Fakat 1919-1922 Türkiye'si koşullarında, Doğu Anadolu'daki kurt aşiretlerini «devrim»e kazanabilmek için bundan daha iyi bir yol bulunabilir miydi? Kanımca hayır. Çünkü, Kurtuluş Savaşı boyunca ingiliz emperyalizmi, kürtleri kendi safına çekmek ve Anadolu'daki kurtuluş hareketini engellemek için her çeşit eyleme girişiyordu. İşte emperyalizmin bu olumsuz faaliyetleri, geniş ölçüde dinci ideolojinin, yani ümmet ideolojisinin kullanılmasıyla önlenebilmiştir.

Mustafa Kemal'in hocaları, giderek diğer feodal unsurları etrafına toplayabilmesi, aşiret yapısını en az emperyalizm kadar bildiğini ve eylemde kendi ideolojisi lehine kullanmayı başardığını göstermektedir.

Burada çok önemli iki nokta vardır:

a) Aşiret yapısı karşısında Mustafa Kemal'in ve emperyalizmin tutumu:

Aşiret reislerinin Mustafa Kemal'e «*evet sizin safınızdayım, sizinle beraber savaşacağız,*» demesiyle, ingiliz emperyalizmine, «*evet sizin yanınızdayız,*» demesi arasında hiç bir fark yoktur. Çünkü aşiret şeklindeki toplumsal ve siyasal örgütleşmede ulus bilinci yoktur. Bu bilinç olmayınca, aşiret reislerinin siyasi kanaatı esas olmakta, halkın çıkarları değil, aşiretin çıkarları sözkonusu olmaktadır. Zaten aşiret sistemindeki, aşıret, kabile, zoma, çadır şeklindeki kademelenme aşiret reisinin mutlak otoritesini

(14) *Nutuk*, Cilt III, Vesikalar, Vesika 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53.
(15) Kazım Karabekir, *İstiklal Harbimiz*, 2. Baskı, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1969, s. 155.

ister istemez kabul ettirmektedir. Bundan dolayı, ulusal bilincin gelişmemiş, sadece aşiret çıkarlarının sözkonusu olduğu bir ekonomik ve siyasal yapıda kürt aşiretlerinin Mustafa Kemal'e «evet» demesiyle, İngiliz emperyalizmine «evet» demesi arasında hiçbir fark yoktur. İşte aşiret yapısının bu monist özelliğini en az ingiliz emperyalizmi kadar bilen Mustafa Kemal, onları «devrimci» mücadeleye katabilmek için dinci ideolojiyi sık sık kullanmış, kürt aşiretlerinin emperyalizmin safında yeralmalarını engellemiştir. Çünkü, kürt aşiretleri de müslümandır, hilafet ve saltanata büyük bir inançla bağlıdırlar. İslamı ideolojisi sayesinde kürtler ermenilerle ittıfak yapmaya yanaşmamışlardır. Ermenilerden Haçador Ağa'nın, kürt aşiret reislerine yazdığı ve kürtleri kendi saflarında birleşmeye çağıran mektupta şöyle denilmektedir: «*Zatı devletleri ile hüsnü münasebet meydana getirmek ve bilumum kürtlerle hali suhunette ve uhuvvette yaşamak bizim en büyük emel ve maksadımızdır... Bugün olmazsa yarın, yarın olmazsa öbürgün muhakkak dost olacağız... Bizim gayet alicenap ve asil bildiğimiz kürt milleti neden dolayı bizlerle uzlaşma tarikini tercih edememişlerdir?... Kürt beyleri, kürt aşairi ve kürt milleti ile gotürülecek bu uhuvvet cephemizde müstahdem umum ermeni zabıtanı ve umerası arzukeş ve amadedir.*»*(16)* Bu mektuba karşı kürt aşiret reislerinin cevabında da şöyle denilmektedir: «*...Mektubunuzu aldım. Ermenilerin aguşu islamiyette pek mesudane idame-i hayat ettikleri sırada bile yine maksadı asliyeleri uğruna hafi ve celi her türlü fenalığı ikadan geri durmamışlar ve ezcümle bu harpte cepheden müsellehan firarla rus ordularına iltihak etmişlerdir. Bunu inkar edemezsiniz. Binaenaleyh ihanetleri tamamen ve gaye-i maksatları zahiren anlaşılan ermenilerle islam kürt milleti meyanelerinde uzlaşma imkanı kalmamıştır. Ve beş senedenberi islamiyeti mahvetmeye, fırsat buldukça nüfusu islamiyeyi şiarı insaniyete mugayir bir tarzda balta ve süngülerle ve mukaddetatı osmaniyeye tecavüz etmeyi mübah gören ermenilerle kürt milleti bir araya gelemez. Ermenilerin on misline faik olan kürt milleti, ermeni himayesine girmez ve girmesi imkânsızdır.*»*(17)*

Görüldüğü gibi, savaş yıllarında millet ideolojisinden ziyade ümmet ideolojisi daha ağır basmaktadır.

b) Türk ve kürt halklarının, bütün halkların kardeşliği:

Savaş yıllarında hernekadar ummet ideolojisi kullanılmışsa da, halkların kardeşliği, bu arada turk ve kurt halklarının kardeşliği de işlenmiştir. Mustafa Kemal 1920 Mayıs'ında Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı bir konuşmada şöyle diyor: «*Meclis-i Âlimizi teşkil eden zevat yalnız türk değildir, yalnız laz değildir, fakat hepsinden mürekkep anasır-ı islamiyedir. Samimi bir mecmuadır. Binaenaleyh muhafaza ve müdafaası ile iştigal ettiğimiz millet bittabi bir unsurdan ibaret değildir. Muhtelif anasır-ı islamiyeden mürekkeptir. Bu mecmuayı teşkil eden herbir islam un-*

(16) Kâzım Karabekir, *a.g.e.*, s. 345.
(17) Kâzım Karabekir, *a.g.e.*, s. 345.

sur bizim kardeşlerimiz ve menfaatı tamamen müşterek olan vatandaşlarımızdır.»(18)

Yine Mustafa Kemal tarafından Malatya Mutasarrıf Vekili vasıtasıyla Hacı Kaya ve Şatzade Mustafa Ağalara, 15 Eylul 1919 tarihinde çekilen telgrafta şöyle denilmektedir: *«Padişah ve millet hainlerının kandırmalarına kapılarak maazallah islam aleminde kan akıtılması ve günahsız zavallı kürt kardeşlerimizden birçoğunun asakiri şahane tarafından itlaf edilmesi gibi dünya ve ahret pek elim akıbetın men-i husulü emrında sebkat eden himmeti vatanperveraneleri Sivas Umumi Kongresi heyetince şayanı takdir ve şükran görülmüştür. Sizler gibi din ve namus sahibi büyükler oldukça türk ve kürdün yekdiğerinden ayrılmaz ıki özkardeş olarak yaş..makta devam eyleyeceği ve hilafet etrafında sarsılmaz bır vücut halinde dahil ve hariç düşmanlarımıza karşı demirden bir kale halinde kalacağı şüphesizdir. Cenabı hak mesainizi meşkûr eylesın.»(19)*

Görüldüğü gibi bu yazıda türk-kürt kardeşliği ve dinci ideoloji birlikte kullanılmaktadır. Savaş yılları boyunca ısrarlı bir şekilde işlenen türk ve kürt halklarının kardeşliği konusundaki yazıları başka yayınlarda da izlemek mümkündür. *«Başka milletlerin geceli gündüzlü mesailcri memleketimizde fitne koparmak suretiyle türkle kürdün girift bulunduğu ve büyük bir muhabbet ve hürmetle Hükümet-i Osmanıye'nin inkısam kabul etmez bir rüknü olduğunu fiiliyatla dahi gösteren mıntıkalarda hükümetsizlik göstermek düşmanlarımız hesabına zaferdir.»(20)*

Kürtlerin ayrı bir ırk olduğu, fakat tarih boyunca türklerle birlikte yaşadıkları, İsmet İnönü'nün Lozan Konferansı sırasında yaptığı konuşmalarla açık bir şekilde ortaya konmuştur:

«İsmet Paşa'nın söylediğine göre Musul Vilayeti'nin oturucu halkı 503.000 ve göçebe halkı 170.000 kişidir. Göçebeler mevsime göre Bağdat'ta, Diyarbakır'da ve hatta İran yaylalarında bulunurlar. Onun için onları Musul Vilayeti ahalisi saymak doğru olmaz. Vilayetın 503.000 halkından 263.830'u kürt, 146.960 kışısi turk, 42.210'u araptır(*).

«Kürtler eskidenberi kendi rızaları ile türk idaresine geçmişler ve mukadderlerini türklerınkine bağlamışlardır. O vakittenberi asırlardır kürtler ve türkler soy, adet, din ve ahlak birliğiyle birbirlerine bağlıdırlar.

«Son harpte, kürtlerin fena harp ettiği doğru değildir. Aynı gayeye varmak ve aynı dileği elde etmek yolunda kürtler, Dünya Savaşında ve Kurtuluş Savaşında tam olarak çalışmışlardır. Muhtariyet meselesine gelince: Kullanılan isim ne olursa olsun, hakikatte bir müstemle-

---

(18) *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, Cılt I, s. 28.
(19) *Atatürk'un Tamim, Telgraf ve Beyannameleri*, Cilt IV, s. 63
(20) Kâzım Karabekir, *a.g.e*, s. 352
(*) Lozan Konferansı'nda Lord Curzon'un verdiği sayılar ise şoyledır: 452.720 kürt, 65.895 türk, 185.763 arap. Bak: *Lozan Konferansı, Tutanaklar, Belgeler*. Çev: Seha L. Meray, SBFY, Takım I, Cilt I, Kitap I, Ankara 1970, s. 345.

le, şimdiki halini değiştirecek tek bir kürt yoktur. Kürtler pek ala bilirler ki, bu muhtar idarede, memleketin mukadderine fiilen hiçbir nüfuzları olmayacak ve işleri kendilerini temsil etmeyen bir hükümet ve parlamento tarafından yürütülecektir. Halbuki bugün kürt memleketin mukaderatında hakimdir.»(21)

hilafetin kaldırılması ve sonuçları

Bilindiği gibi, çok geniş bir alan üzerinde yayılma olanakları bulan Osmanlı İmparatorluğu, çeşitli ırkları ve dinleri bünyesinde toplayabilmiştir. Müslüman olmayan halkları merkezi otoriteye bağlayan kuvvet, feodal toplum düzeninin ortaya koyduğu toplumsal güvenlik kurumları olduğu halde müslüman halklar arasında birlik ve beraberliği sağlayan en önemli etken hilafet kurumuydu. Gerçekten imparatorluk içinde, türk, kürt, arap, çerkez, gürcü gibi çeşitli müslüman halkları müşterek bir hedefe doğru götüren, onlara müşterek bir ideal veren tek kuvvet hilafet ideolojisidir. Ve bu ideoloji Sultan'ın kişiliğinde kurumlaşmakta ve siyasi iktidarın kendisi olmaktadır. Çeşitli milliyetleri müslümanlık ideolojisi altında birleştiren bu kurum, imparatorluk içinde, özellikle müslüman halklar arasında milliyetçilik fikrinin gelişmesine de engel olmuştur.

Yukarıda açıklanan bütün belgelerden anlaşılacağı gibi, Mustafa Kemal Kurtuluş Savaşı boyunca, Doğu Anadolu'daki kurt aşiretlerini, dolayısıyla kürt halkını «devrim»e kazanabilmek için dinci ideolojiyi, yani hilafete ve sultanlığa dayanan ümmetçilik ideolojisini geniş ölçüde kullanmış ve kürt aşiretlerinin ingiliz emperyalizminin tahriklerine kapılmamaları yolunda büyük başarılar kazanmıştır. 1919-1922 kurtuluş hareketi sırasında dinci ideolojinin kullanılmasının devrimci bir yol olduğu, yani dinin «devrimci» bir görev ifa ettiği söylenemez. Yalnız ingiliz emperyalizminin etkisini azaltmak bakımından çok yerinde ve zamanında kullanılmış bir taktik olduğu her zaman iddia edilebilir. Nitekim dinin, hilafetin ve saltanatın devrimci bir görev yapamıyacağını Mustafa Kemal çok iyi biliyordu. Bildiği için de, cumhuriyetin ilan edilişinden hemen sonra hilafetin kaldırılmasıyla ilgili düşüncelerini fiiliyata koymaya başladı. Ve hilafet kaldırılıp saray mensupları yurt dışına sürüldü.

Hilafetin kaldırılması, onun yerine hilafetin görevini yapacak yeni bir ideoloji getirilmesi, giderek bu ideolojinin sonuçları, araştırılması gereken son derece önemli bir olaydır. Bu bakımdan üzerinde son derece dikkatli bir şekilde durmak gerekir. Çünkü, üst yapı kurumunda meydana gelen bu değişme, Doğu Anadolu'da üretim ilişkilerinin değişmemesi yüzünden, çok önemli etkilerde bulunmuş, alt yapının değişmesini etkilemiştir. İşte bunun

(21) Cemil Birsel, *Lozan*, İkinci Kitap, İstanbul 1933, s. 217-232.

için Doğu Anadolu'da geri kalmışlığın oluşumunu bu olayla birlikte ele almak ve bu süreç içinde üst yapının alt yapıya olan etkilerini araştırmak gerekir.

İki Mustafa Kemal:

Hilafetin birdenbire kaldırılması Doğu Anadolu'daki aşiret reisleri üzerinde derin ve olumsuz bir etki yarattı. Çünkü onlar savaş yıllarında olduğu gibi Mustafa Kemal'i hilafet ve saltanatın koruyucusu ve islam aleminin kurtarıcı olarak biliyorlardı. Mustafa Kemal'in bu makamlar için savaştığını ve kendilerinden de yardım istediğini anlatan mektupları 2-3 yıl önce yazılmış olup henuz ellerindeydi. Hilafetin ve saltanatın kaldırılabileceğine, hele bunu Mustafa Kemal'ın yapacağına bir türlü inanmıyorlardı. Nitekim bu iş kesin olarak öğrenilince Mustafa Kemal'e karşı duyulan eski sevgi ve güven kürt aşiret reisleri arasında azaldı. Ve hilafetin kaldırılması huzursuzluk yaratmaya başladı.

Bugün Doğu Anadolu'nun bazı kesimlerinde yaşlı kimselerle konuşulduğu ve Mustafa Kemal'den sözedildiği zaman, «hangisini soruyorsun, iki tane Mustafa Kemal var, biri seferberlikte aşiret reislerini teker teker ziyaret eden, hilafeti, saltanatı, padişahı, dini-imanı koruyacağız, gavurlara karşı savaşacağız, diyen ve aşiret reislerinden yardım isteyen Kemal, öteki de seferberlikten sonra padişahı kovan, medreseleri kapatan, kuranımıza, dinimize önem vermeyen Kemal. Hangisini soruyorsun?» diyorlar.

hilafet ve sultanlık yerine «türk milliyetçiliği» ideolojisi[9]

Bilindiği gibi, Osmanlı İmparatorluğu devrinde imparatorluk içinde islam halklarını birleştiren, halklar arasında müşterek bir ideal olan tek kuvvet vardı. Bu, hilafet ve saltanat kurumu idi. Bu kurum siyasi iktidarın laikleşmesi süreci içinde ortadan kaldırıldı. Onun yerine konabilecek, yani halk yığınları arasında birlik ve beraberliğini sağlayabilecek yeni bir ideolojiye ihtiyaç vardı: «Turk Milliyetçiliği». Fakat Türk Milliyetçiliği fikrine toplumsal bir muhteva verilmediği için (bu husus milliyetçiliğin köklü ekonomik ve toplumsal devrimler sonucu meydana gelmediği sorunu ile ilgilidir), bazı ırkçı gelişmelerin önüne geçilemedi.

Hilafet ve sultanlık yerine hakim kılınmak istenen türk milliyetçiliği ideolojisinin etkilerini üç ana grupta toplayabiliriz:

a) Osmanlı İmparatorluğu devrinde birbirleriyle hilafet, saltanat gibi dinci ideoloji yansıtan kurumlar sayesinde türklerle birleşen, birlik olan kürt halkı, otomatik olarak yeni ideolojinin etki alanının dışında kaldı. 1924 anayasasının *«Türkiye ahalisine din ve ırk farkı gözetmeksizin (Türk) ıdlak olunur...»* hükmü, fiili durumu değiştirmemiştir. Çünkü hilafet ve sultanlığa yani ümmete dayanan islam ideolojisinin çok geniş bir kapsamı olduğu halde, milliyetçiliğe dayanan ideolojinin kapsamı çok daha dar olup, sadece temsil ettiği milleti içine alır.

b) Türk milliyetçiliği ideolojisinin ikinci etkisi, türk halkının uluslaşma sürecinin hızlanmasını sağlamasıdır. Böylece Osmanlı İmparatorluğu devrinde küçümsenen, kuçük görülen, türkmen denilerek aşağılanan ve ilk olarak Mehmet Emin Yurdakul'un, «*Ben bir türküm, dinim cinsim uludur,*» şiirinde değerini bulan türk halkı, türk milliyetçiliği ideolojisi ile birlikte hızlı bir uluslaşma süreci içine girmiştir. Fakat bu uluslaşma kapitalist dönüşümler sonucu meydana gelen bir uluslaşma değil, tepeden inme ideolojiler yoluyla meydana getirilen bir uluslaşmadır. «Bir türk dünyaya bedeldir», «Dünyanın en asil ırkı türklerdir», «Ne mutlu türküm diyene», gibi sloganlar bunlardandır. «Türk tarih teorisi», «Güneş-dil teorisi» gibi zorlamalar da, bu ideolojilere bilimsel olarak kılıflar aramak zorunluğundan doğmuşlardır.

c) Türk milliyetçiliği ideolojisinin toplum yapımızda yarattığı üçüncü buyük etki, ikinci faktörun içinde gizlidir. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, türk halkının uluslaşması ekonomik yapıda hızlı kapitalist dönüşümler sonucu meydana gelmiş bir milliyetçilik ve ulusçuluk değildir. Üst yapı kurumlarında yapılan değişikliklerle getirilmiş bir ulusçuluktur. Bu ise birden fazla halkın yaşadığı bir toplumda «hakim ulus» ideolojisinin meydana gelmesine sebep olmuştur. O halde türk halkının toplumsal. muhteva ile beslenmeyen bir milliyetçilik fikriyle uluslaşmaya başlaması, kısa zamanda «hakim ulus» ideolojisini meydana getirmiş, ırkçı bir karaktere bürunmuş, bütün bunlar ise kürt halkının uluslaşmasını engellemiştir, geciktirmiştir.

kürt halkı ve bürokrasi

Bürokrasi, aslında egemen sınıfların ideolojisi doğrultusunda hareket eden bir üst tabakadır. Sınıflı toplumlarda bu daima böyledir. 1923-1945 yılları arasındaki türk bürokrasisi ise, doğulu egemen sınıflara hizmet şöyle dursun, onlarla kesın bir çelişme süreci içine girmiştir. Çünkü hakim ulus ideolojisi türk bürokrasisini kıskıvrak bağlamıştı. Fakat bu çelişme bütün isyan ve isyanlar sonundaki sürgünlere rağmen feodalizmin sosyo-ekonomik gücüne karşı olmayıp, sadece feodalizmin kültürüne, özellikle kürt dili ve kültürüne karşıdır. Hem «kürt demek, kurt (dağlı) demektir. Kürt yok, türk milleti vardır.» denilıyor, hem de kürt, kürt olduğu için küçümsendiği gibi, dili ve kültürü de reddediliyor.

Yukarıda değindiğimiz gibi, halk yığınlarının gerçek kurtuluşu alt yapıda köklü bir reforma gitmek, yani alt yapıda devrim yapmaktır. Bu yapılmadan halkın kurtuluşunun hiçbir olanağı yoktur. Fakat Cumhuriyet Türkiye'si içinde alt yapıda devrim yapılamamıştır. Bunun nedeni, Ulusal Kurtuluş Savaşının anti-feodal bir nitelik göstermemesi, yani Cumhuriyetten sonraki siyasi iktidarların geniş ölçüde feodal kurumlara ve burjuva sınıfına dayanma-

sıdır. Başta bu neden olmak üzere, çeşitli nedenlerden dolayı, alt yapıda devrim yapılamamış, dolayısıyla ne Doğu Anadolu halkının, ne de tüm Türkiye halklarının kurtuluşu yolunda yeni düzenlemelere gidilememiştir. Bu böyleyken ve daha 1920'lerde kürt halkından, türk-kurt kardeşliğinden bahseden Mustafa Kemal'in, 1937'de kürtlerin en yoğun olduğu Dıyarbakır'da, Dıyarbakır'ı tamamen türk olarak göstermeye çalışması, normal ölçüler içinde anlaşılması son derece güç bir olaydır(22). Mustafa Kemal, türk ve kürt halklarını köklü yapısal reformlar ile bütünleştireceği yerde neden hakim ulus ideolojisiyle bütünleştirmeye çalışmıştır? Birincisinin son derece zor, büyük çabalar sarfettireceği şuphesizdır. Ikincisinin ise son derece yanlış ve başarıya ulaşamayacak bir tutum olduğu büyük bir gerçektir. Çünkü çeşitlı halkların hakim ulus ideolojisi ile bütünleştirilmeye çalışılması, toplumların objektif gelişim doğrultusuna zıt bir davranıştır. Başarıya ulaşmasına imkan yoktur.

doğu isyanları

Yukarıdaki kısımlarda da açıkladığımız gibi, Doğu Anadolu'daki feodalizmin siyasi kurumu aşırettir. Aşiret, ulustan önce gelen bir siyasi şekildir. Halk yığınları aşıretler şeklinde bölünmüştür. Aşiretler arasında müşterek bir hedef yoktur. Bilakis üstünlük, asillik yarışı vardır. Bu koşullar altında herhangibir aşiret reisinin yabancı çıkarlara kolayca alet olması çok doğal bir olaydır. Fakat 1923'ten sonraki esas mesele, doğulu aşiret reislerinin neden yabancı çıkarlara kolayca alet olduklarını araştırmak değil aşiretlerin neden daha ileri bir kademe olan ulusa dönüşmediklerini araştırmaktır. Öte yandan, 1924 Nasturi, 1925 Raman ve Raçkoyan, 1925 Şeyh Sait isyanları için emperyalizmın rolü üzerinde her zaman durulabilirse de (bu doğru bir tutumdur), 1926 Koçuşağı, 1927 Bicar, 1930 Zilân, 1926, 1927, 1930-1932 Ağrı(23), 1937, 1938 Dersim isyanları hakkında emperyalizmin doğrudan etkilerini aramak, zorlamadan öte bir anlam taşımayacaktır. Bu bakımdan Doğu İsyanlarının sebebini yine, Türkiye'nin 1923'ten sonraki iktidar yapısında ve ideoloji değişikliğinde aramak gerekir.

Osmanlı İmparatorluğu devrinde Doğu Anadolu'da tamamen feodal bir üretim biçiminin ve feodal toplum yapısının egemen olduğunu yukarıda açıklamıştık. Yine yukarıdaki bölümlerde söyledik ki bu yapıda önemli hiç bir değişme olmamış, bilakis batıdan aktarılan özel hukuk, feodal mülkiyetin resmilik kazanmasını sağlamıştır. Fakat yine Cumhuriyetle birlikte, bu feodal kurumlara dı-

(22) *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri*, s. 531; Güneydoğu Birinci Mufettişlik Bölgesi, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul 1939, s. 58; Kadri Kemal Kop, *Atatürk Dıyarbakır'da*, İstanbul 1938, s. 88.

(23) Temmuz-Ağustos 1969 tarihli *Cumhuriyet* gazetelerinin «40 Yıl Önce Bugün» sütunlarında Ağrı isyanına ait önemli bilgiler vardır.

şarıdan bazı etkiler ve karışmalar olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu devrinde Saray, yani merkezi hükümet, Doğu Anadolu'daki feodal hükümetlere hiç karışmıyor, onları her işlerinde serbest bırakıyordu. Feodal hükümetlerle merkezi hukümet arasında organik hıçbir bağ yoktu. Böyle bir bağın olmaması ise, feodal hukümetlerin kendi arzularına göre hareket etmelerini sağlıyordu. Cumhuriyetten sonra ise durum değişti. O dönem feodal üretim bıçımi ve buna göre belırlenen feodal toplum yapısının aynen devam etmesine rağmen, merkezi hukümet, bu feodal diyarlarla, özellikle aşiret reisleriyle organik bir bağ kurmak, onları merkezi otorite içinde tamamen eritmek istıyordu. Yine üst yapı kurumlarında yapılan reformların Doğu Anadolu'da da yürürlüğe konması gerekiyordu. Bunlardan en önemlileri şunlar idi: Tahsildar, jandarma, zorunlu eğitim, türkçe konuşmak vb. Osmanlı İmparatorluğu devrinde vergi toplamak ve bunları gerektiği gibi harcamak yetkisine sahip olan doğunun feodalleri, şimdi kendi dışındaki bir otoriteye vergi ödemek zorunda kalıyordu. Burada şunu hemen belirteyim ki, bu vergi meselesi doğudaki üretim biçımini katiyen değiştirmiş değıldır. Aşiret reisleri, toprak ağaları, şeyhler ile köylüler arasındaki ilişkiler yine feodaldi. Yer yer feodalizmden daha aşağı üretim biçimleriydi. Fakat feodal egemen sınıfın dış faktörlerle ilişki kurmaları, sadece onları, ilkel bir kapitalizm ile karşı karşıya getirmiştir. Vergiden sonra ikinci müdahale jandarmanın görevleriyle ilgılidir. Bilindiği gibi Osmanlı Devrinde güvenlikten sorumlu olan bölgedeki üretim ilişkilerini kontrol eden feodal idi. Herşey feodalin kişiliğinden sorulurdu. Halbuki Cumhurıyetle birlikte merkezi otoritenin yayılması, feodallerin bölgede serbestçe hareket etmek olanağını kısıtladığı gibi, eskiden sahip olduğu nimetleri ve yapmakla görevlı bulunduğu işleri artık ifa edemez bir duruma geturdi. Feodalin bu görevleri yavaş yavaş jandarmaya geçiyor, bu ise feodalleri ıçten içe kızdırıyordu. Doğuda'ki feodal kurumlara karşı üçüncü bir karışma eğitim meselesinde görülüyordu. Osmanlı Devrinde istediği yerde medrese açan, ıstedığı dılde eğitim yapan ve yaptırabilen feodaller, Cumhuriyetle birlikte bu konuda da rahatsız oldular. Medreselerin çalışması yasaklandığı gıbi türkçe eğitim de zorunlu kılınıyordu. Buna bağlı olarak, hernekadar anayasal bir mecburiyet olmamakla beraber türkçe konuşmaya da mecbur oluyorlardı.

İşte Cumhuriyetle birlikte temel yapıda, yani üretim biçiminde herhangibir önemli değişiklik olmamış, fakat üst yapı reformları şayesinde Doğu'daki feodal kurumlar ile merkezi otorite arasında organık bır bağ kurulmak, yani merkezi otorite içinde doğu feodalizmi eritilmek istenmiştir. Bütün bunlardan dolayı doğu isyanları, merkezi otoritenin gelişimi karşısında sıkışan, rahatsız olan, bazı çıkarlarını kaybeden feodallerin, merkezi otoriteye karşı bir reaksiyonu olarak başlamıştır. İsyanlarda çeşitli faktörlerin etkisi yanında, milli duyguların rolü olduğu da söylenebilir. Doğu isyanlarında bilinçli bir milliyetçilik «Kürt milliyetçiliği» fikrinin de rol oynadığı tartışma götü-

rür bir gerçektir. Bu konuyu aydınlatacak en önemli kaynak, şüphesiz ki, çeşitli doğu ısyanlarına katılarak isyancılar veya isyanı bastırıcılar safında görev almış ve bugün hayatta olan kişilerle yapılacak uzun konuşmalardır. Resmi kaynakların bu konuda objektif bilgiler vermesi mümkün değildir. Zaten çoğu da gizlidir.

Doğu isyanlarında emperyalizmin de rol oynadığı bilinmekle beraber, aşağıdaki iki sorunun açıklıkla cevaplandırılması gerekir.

1. Kurtuluş Savaşı süresince Batı Anadolu'da, Anadolu'da gelişen anti-emperyalist hareketi baltalayıcı karakterde olan birçok isyan olduğu halde (Çerkez Etem, Aznavur, Katırcıoğlu), Doğu Anadolu'da bu tıp isyanlar neden görülmemiştir?

2. Kürtler neden, Mustafa Kemal'in ve arkadaşlarının çok daha sıkışık oldukları bir zamanda, koşulların daha elverişli olduğu, ingılız emperyalizminin faaliyetlerinin bütün yoğunluğuyla devam ettiği bir zamanda isyan etmemişler de, Türkiye Cumhuriyeti'nin yavaş yavaş teşekkül ettiği, kudret kazandığı, karışıklıkların sona erdığı ve sorunların durulmaya başladığı bir zamanda isyan etmişlerdir? 1919-1922 yılları arasında Mustafa Kemal'le birlikte Anadolu'daki kurtuluş hareketine katılan kürtler, Cumhuriyetten sonra niçin merkezi otoriteye karşı sık sık, adeta sürekli bir direnme hareketi içine girmişlerdir?

Öte yandan bu isyanların bastırılmasında ordu kullanılmıştır. «*Türk Ordusu 1925 ve 1930 yıllarında olmak üzere iki defa rejime karşı vukubulan ayaklanmaları bastırmak için kullanılmıştır. Her iki isyan da, doğu bölgesinde olup etnik bir mahiyet arzetmekteydi.*»*(24)* O halde yakın tarihimiz içinde ordunun defalarca kullanılmasına yolaçan olayları çok iyi tahlil etmek ve anlamak gerekir. Emperyalizmin oyunudur, deyip geçmek hiçbir zaman yeterli değildir. Bütün bu oluşum içinde Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi bakımdan en bağımsız devreleri olduğunu da hiçbir zaman unutmamak gerekir.

doğu isyanlarının sonuçları

Doğu isyanları en önemli sonucu 1923'de hilafet ve sultanlık ideolojisi yerine getirilen türk milliyetçiliği ideolojisinin giderek hakim ulus ideolojisi haline gelmesi, dolayısıyla türk ve kürt halkları arasında bir çelişme, yani uçurum yaratmasıdır. Çelişme aslında türk ve kürt halkları arasında değil, bu halkların egemen sınıfları, giderek emperyalizm ile bu halkların ezilen sınıfları arasındadır.

Bu olgu temel gerçek olduğu halde, türk bürokrasisinin, toplumsal bir muhteva ile beslenmeden ortaya çıkan hakim ulus ideolojisine uygun davranışları, çelişmeyi daima türk ve kürt halkları arasında göstermeye çalışmış bu

(24) İlter Turan, *Cumhuriyet Tarihimiz. Temeller, Kuruluş, Milli Devrimler*, Çağlayan Kitabevi, İstanbul 1969, s. 113

da, türk ve kürt egemen sınıflarının giderek emperyalizmin işine yaramıştır.

Her isyanın sonunda bir sürgün olayı vardır. İsyanlar sonunda, merkezi otorite Doğu Anadolu'daki bazı bölgeleri sık sık boşaltıp Batı Anadolu'da muhtelif yerlere aktarmıştır. Bu sürgün furyası içinde, sadece aşiret reisleri, toprak ağaları, şeyhler vb. gibi feodal egemen sınıf sürülmemiş, örneğin bir aşiret tümüyle, bir köy veya bir şeyh bütün muridleriyle beraber gönderilmiştir. Bu olay üzerinde çok dikkatli bir şekilde durmak gerekir. Çünkü Cumhuriyet'le birlikte, üretim ilişkilerinde köklü değişikliğe gidilmemiş, sadece üst yapı kurumlarında bazı reformlara gidilmiştir. Bu reformlar ise, Doğu'daki feodal üretim ilişkileri ve üst yapı kurumu olan dın, şeyhlik, siyasi ideolojisi olan aşiret reisliği gibi kurumlarla çatışmıştır. Bu çatışmalar silahlı isyanlara kadar varmıştır. Feodallerle mücadele için sürgunler yapılmıştır. Fakat esas yapı olan üretim ilişkilerinde herhangibir değişiklik yapılmadığı için, bu sürgünler uzun vadeli olmadı. Dolayısıyla her sürgün sonunda aşiret reisleri, şeyhler, toprak ağaları, vb. yerlerine yurtlarına döndüler, mallarına mülklerine kavuştular. Fakat sürgüne gönderilen geniş halk yığınları için durum aynı değildir. Şeyh, ağa ve aşiret reislerinin feodal ilişkileri kontrol eden fonksiyonları onları tekrar yerlerine götürdüğü halde, halk yığınları yerlerine yurtlarına dönemedikleri gibi, dönenlerin de zaten kötü olan durumları daha beter bir hale gelmiştir. Bu konuda Kemal Tahir'in «Kondurma Siyaseti» isimli hikayesi gerçekten ilginçtir(25) Bunun gibi Kemal Bilbaşar'ın *Cemo-Memo* serisinde -roman tezinin yanlış olmasına rağmen- isyanlar sonunda halk yığınlarının ne kadar büyük perişanlıklar çektiğine dair önemli izlenimler vardır(26).

Ağaların, beylerin, şeyh ve seyitlerin yine yerlerine dönüp eski sınıfsal statülerine kavuşmaları onların ekonomik gücü ile ilgilidir. Bu ekonomik güç daha sonraki yıllarda onların Batı Anadolu ile bütünleşmelerini sağlayacaktır.

Doğu isyanlarını, daima merkezi otoriteye karşı devamlı bir direnme hareketi olarak almak gerekir. Bu oluşum içinde görülecektir ki, herhangibir toprak üstünde yaşayan birden fazla halkı hakim ulus ideolojisi altında birleştirmeye çalışmak, ekonomik ve toplumsal kanunlara son derece zıt bir tutumdur. Halk yığınları ancak üretim ilişkilerinde köklü değişmeler yaparak ve halkların kültürüne saygı duyularak ve bu kültürü geliştirmek suretiyle birleştirilebilir, bütünleştirilebilir. Hakim ulus ideolojisi ise halkları birleştirmek şöyle dursun, çelişme ve çatışmaları artırmaktan öte bir anlam ifade etmez. Bu çelişme ve çatışmalardan da egemen sınıfların, giderek emperyalizmin faydalandığı büyük bir gerçektir.

---

(25) Kemal Tahir, *Göl İnsanları*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1969, s. 281-335.

(26) Kemal Bilbaşar, *Cemo*, Tekin Yay., 3. bs, İstanbul 1969; *Memo*, Cilt I, İstanbul 1969, *Memo*, Cilt II, İstanbul 1969.

1945: çok partili rejime geçiş

Aslında kaypak bir yapıya sahip olan bürokrasinin olağanüstü çelişmeli durumu, 1945 yılına kadar devam ediyor. Bu tarihten itibaren çok partili demokratik düzene geçiliyor. Bu oluşum içinde halk yığınlarının oyu değer kazanıyor. Bu, halk yığınlarını kontrol eden ağa, şeyh, aşiret reisi gibi feodal üretim ilişkisini kontrol eden kişilerin değer kazanması demektir. Çünkü çok partili demokratik rejim, yani biçimsel burjuva demokrasisi, bu ilkel yapı üzerinde hiçbir değişiklik yapılmadan getirilmiştir. Halbuki batıda, yani Avrupa'da burjuva demokrasısı birden bire ortaya çıkmış değil, çetin sınıf çatışmalarından sonra oluşmuştur. Bunun için de toplumsal bir muhtevası vardır. Ve bu toplumsal muhteva ancak gelişmiş kapitalist ülkeler için anlamlıdır. Avrupa'nın bir takım sınıf çatışmaları sonucu oluşturduğu bu burjuva demokrasisi yer yer feodalizmin egemen olduğu bir bölgede uygulandığı zaman, tabiidir ki, feodal unsurların ve onlarla ittifak yapmaya başlayan burjuvazinin çıkarlarını koruyacaktır. Bu durum Doğubeyazıt'ta çıkan *ŞERESİYAR* isimli toplumcu bir gazetede şu şekilde ifade edilmektedir:

«...Günü geldi Hamidiye Alayları tarumar oldu, aşiretler kabilelere bölündü, kabileler sülalelere bolündü, millet peyderpey dağdan düze indi. Beyoğlubeyler köyden şehire indiler, foter giydiler, kravat taktılar. Palabıyıklarını kesip modaya uydular. Çeşitli devirlerde sürülmüş beyoğlubeylerden büyük şehirlere postu serip sosyeteye girenler bile oldu. Yüzlere ak olsun.

«Beyoğlubeyler 1950 yılından beri arazilerine traktör, pulluk, biçerdöver aldılar, ticaret hayatına atıldılar. Para ve servet elde etmek için yedi boyaya girdiler. Dinleri imanları para oldu. Beş paranın hesap kitabını tutmayı öğrendiler. Çok parti icat olmuş olalı, rey reşat altını kadar kıymetli olmuş olalı*(altını biz çizdik) siyasetin kuyruğuna kene gibi yapıştılar.»(27)*

İşte bu demokrasicilik oyunu içinde doğulu egemen sınıflar, ağa, şeyh ve aşiret reisleri yavaş yavaş merkezi otorite ile, yani Batıda'ki egemen sınıflarla bütünleşmeye başladılar. Merkezi otorite ile sürtuşen ve sürtüşmeyen ayırımı yavaş yavaş ortadan kalkmaya, hepsi de merkezi otorite ile iyi geçinmeye ve bütünleşmeye çalıştı. Bilindiği gibi, doğu ısyanları sırasında Doğu'da'ki aşiret reislerinin, ağa, bey, şeyh ve seyitlerin hepsi de isyana katılmadı. Bunlardan bir kısmı merkezi otorite yanında gözüktü. Veya tarafsız kaldı. Çok partili demokrası süreci içinde ise herkes, merkezle sürtüşmeyı bırakıp Batı'dakilerle birlikte sömürü koalisyonuna girdi.

Bu yeni oluşumun en önemli özelliklerinden biri, bürokrasinin 1923-1945 arasındaki çok çelişmeli olan durumunun normal bir hal almasıdır. Burada, bürokrasinin kürt halkıyla çelişmesinin ortadan kalktığını söylemek is-

(27) *Şêresiyar*, Sayı: 2, Ocak 1970, s. 1.

temiyoruz. Kürt egemen sınıflarıyla ve feodalizmin bazı üst yapı kalıntılarıyla (aşiret reisliği, şeyhlik vs.) çelişmesinin ortadan kalktığı da büyük bir gerçek. Bu tarihten sonra bürokrasi normal devrelerde olduğu gibi, iyice egemen sınıfların hizmetine girmiş ve onların ideolojisini gerçekleştirme doğrultusunda hareket etmiştir.

1960'ta, 27 Mayıs hareketiyle birlikte 55 toprak ağasının sürülmesiyle, bürokrasi doğulu egemen sınıflarla tekrar çatışmışsa da, toplumun kendi kanunları kısa bir süre içinde yine ağırlığını ortaya koymuş, ağalar, beyler, şeyhler-seyitler tekrar yerlerine dönmüşlerdir. Bugün doğulu ve batılı egemen sınıflar geniş bir çıkarbirliğine girmiştir. Bu süreç büyük bir yoğunlukla devam etmektedir.

kapitalistleşmenin kaçınılmaz sonucu ulus ve ulusçuluktur

Doğu Anadolu'da temelden gelen köklü bir değişim vardır. Bu değişim feodalizmin kapitalizme doğru evrildiğidir. Bu evrim Turkiye'deki az gelişmiş kapitalizme göre şekil alarak devam etmektedir. O halde, Doğu Anadolu'da henüz oluşmakta olan değişimin yine egemen sınıflar lehine bir değişim olduğu görülür. Fakat geniş halk yığınları yararına meydana gelecek bir devrimin de ancak bu oluşum içinde gizli olduğunu hiçbir zaman unutmamak gerekir.

Feodalizm kapitalizme dönüşürken siyasi planda ulus ve ulusçuluğu yaratması çok normal bir olaydır. Bilindiği gibi siyasi iktidarlar şimdiye kadar Doğu Anadolu'yu ihmal edip oraya yatırım yapmamışlardır. Fakat şimdi doğunun ağaları, beyleri, şeyh ve seyitleri de, daha fazla sömürebilmek için kapitalistleşmek istemekte ve siyasi iktidarlar da bu isteklere cevap vermektedir. Nitekim son yıllarda Doğu Anadolu'da, baraj, su kanalları, yol, fabrika vs. gibi alt yapı yatırımlarına hız verilmiştir. Ekonomik ve toplumsal alanda meydana gelen bu değişimin siyasal planda aşiret şeklindeki toplumsal ve siyasal örgütleşme sistemini yıkıp çok daha ileri bir aşama olan uluslaşma sürecini başlatması kaçınılmazdır. Uluslaşmanın belli başlı dinamiğinin yine toprak mülkiyetindeki çelişkide aranması yerinde olur. Kapitalist kişiler oldukları zaman çok daha iyi sömüreceklerini anlayan doğunun feodalleri süratle makinalaşmaya başlamışlardır. Makinalaşma, traktör ile el emeği arasında bir çelişki doğurmuştur. Bu çelişki tarım sektöründe çalışan bir yığın köylünün şehirlere akın etmesine sebep olmaktadır. Sahte de olsa bir şehirleşme başlamakta ve hızla gelişmektedir. Endüstri yatırımlarının bu gelişmeleri hızlandıracağı şüphesizdir. Bütün bu oluşum içinde aşiretler arasında kaleler yıkılacak, aşiret sisteminin değerleri yıkılıp ulusal değerler önem kazanacak, alım satım kapasitesi büyük şehirlerin meydana gelmesi ve nüfusun hızla artması bu oluşumu hızlandıracaktır. Feodalizmin yıkılışıyla birlikte bu oluşumun meydana gelmesi kaçınılmazdır. Zira aşiret

feodalizmin, ulus da kapitalizmin siyasi kurumudur. Herhangi bir bölgede kapitalist ilişkiler yoğunlaşırken, aşiret orgütlerini ayakta tutmanın hiçbir olanağı yoktur. Bu oluşum içinde değer kazanacak en önemli şey, kürt dili, kürt edebiyatı, kürt folkloru ve kürt tarihi araştırmalarıdır. Öte yandan «kırmanç» da değer kazanacaktır. Bu konu üzerinde biraz duralım. Bilindiği gibi Osmanlı İmparatorluğu'nda ümmet ideolojisi hakim olduğundan arap olmayan milletler teker teker hor görülmüştur. Hor görulenler arasında türkler ve kürtler de vardır. Osmanlı egemen sınıfları gerek «turkmen»i, gerekse «kırmanç»ı daima küçümsemişlerdir. Bugün Orta Anadolu'da analar, oğullarına kızdıkları zaman, hâlâ turkmen derler. Bir kişiyi yüceltmek için ise «eski osmanlı» tabiri kullanılır. Fakat Cumhuriyetle birlikte (bunun daha önceki yıllara inen temelleri de vardır) türk halkı hızlı bir uluslaşma süreci içine girdiği için türkmen değer kazanmıştır. Kırmanç ise Doğu'da halâ aşağılanan bir anlamda kullanılmaktadır(28). Kürt halkı uluslaşma sureci içine girdiği zaman türkmen gibi kırmanç da değer kazanacaktır. Bu arada çeşitli şubelere, ağızlara ve diyalektlere(29) ayrılan kürt dili de aşiret dilinden ulusal dile doğru evrilecektir. Devrimci Doğu Kültür Ocakları da tesadüflerin sonucu kurulmuş değildir. Toplumsal gelişmenin belirli bir safhasında uluslaşma hareketinin küçük burjuva kökenli aydınlara, devrimcilere yansıyacağı ve bunun ilkönce burjuva tarafından savunulacağı şüphesizdir.

İşte bu oluşumun bilincine çok iyi bir şekilde varan egemen sınıflar ve onların siyasi iktidarları Doğu'ya ekonomik yapıda bünye değişiklığine sebep olacak yatırımları götürdüğü gibi, bu yatırımların meydana getireceği uluslaşma sürecini geciktirici yozlaştırıcı tedbirleri de getirmektedir. 27 Mayıs hareketinden sonra bir hükümet kararnamesi ile kürtçe köy isimlerinin değiştirilmesi, bölge yatılı ilkokullarının hızla artması, doğuda radyo istasyonlarının gittikçe çoğalması, bunun en belirgin örnekleridir. Fakat bu tedbirlerin umulan sonucu vermemesi üzerine iktidar baskı yollarına başvurmuş ve komando hareketini başlatmıştır(30).

Fakat uluslaşmanın dinamiği sadece, sosyo-ekonomik alt yapıda feodalizmin kapitalizme doğru dönüşümü değildir. Siyasi iktidarlar tarafından yürütülen ırkçı politikalar karşısında da hızlı bir ulus bilinci oluşur.

İlhan Selçuk bir yazısında şöyle demektedir:

«Bu memlekette bir vakitler türk kelimesi yadırganırdı. Milli Mücadele kuşağı türkliğü benimsemek için kaç kez ateş çemberinden geçti? Harbiye kumandanı öğrenciler arasında türkçülük akımlarını kovalar, böyle 'tehlikeli fikirler'e sarmış öğrenciyi cezalandırırdı...

---

(28) Ahmet Aras, «Türkiye'de Feodalite Var mıdır?» *Ant Dergisi*, Sayı: 139, 26 Ağustos 1969, s. 12.

(29) Kemal Badıllı, *Türkçe İzahlı Kürtçe Grameri* (Kurmançca Lehçesi), Ankara 1965.

(30) Bu konuda, *Doğu Anadolu'nun Düzeni* kitabımın ikinci baskısında geniş bilgiler vardır.

«Ve kendisine türk denilen kişide başlardı bir rahatsızlık. Çünkü türk, kaba köylüye verilen aşağılatıcı bir sıfattı. Milliyetçilik bilinci osmanlılık bilincinden üste çıkmasın, ümmetçilik bilincini eritmesin diye türk kelimesi aforoz edilmiş, turkçülük tehlikeli ve aşırı bir akım sayılmıştı. Balkan harbinden İstiklal harbi sonuna kadar onbir yıllık kan ve ateş sınavından geçen milli güçler, türklük kavramını yüceltip, milli bilinci keskinleştirdiler. Yüce Gazi Mustafa Kemal de, şimdiki batıcı beylere gereksiz gibi gelen: 'Ne mutlu türküm diyene!' gibi sözlerle, türk olmanın övünç verici bir algı sayılması gerektiğini inatla savundu.»(31).

50 yıl önce osmanlı tarafından türk halkına reva görülen bu baskılar, bugün, egemen sınıflar ve türk bürokrasisi, asker-sivil aydın kadroları tarafından kürt halkına reva görülmektedir. Kürt olan kimse kürtlüğüyle övünmek şöyle dursun, «ben kurdüm» bile diyememekte ve çeşitli ceza tehditleriyle karşı karşıya bırakılmaktadır. Bunun en ilginç örneklerinden biri Atatürk Üniversitesi'nde, Müslim Seval isimli bir öğrencinin kendini yakması sonucu başlayan öğrenci olayları ile ilgili olarak kurulan tahkikat komisyonunda cereyan etmiştir. Komisyon öğrenciye: *«Beşikçi, kürt diye birşeylerden bahsediyor, halbuki böyle bir şey yok, ne dersin?»* şeklinde bir soru sormuş, öğrenci ise bu soruya sadece, *«ben kürdüm»*(32) şeklinde cevap vermiştir. Bu durum karşısında komisyon şoke olmuş, «kürtçülük yapıyor,» iddiasıyla öğrenciyi mahkemeye vermeye kalkışmıştır.

Görülduğü gibi her türlü baskı ve teröre rağmen bilinç gelişmektedir.

SONUÇ

Bünyesinde ağa, şeyh, aşiret reisi gibi feodal kalıntıları barındırdığı ve siyasi iktidarlar tarafından ihmal edildiği için Doğu Anadolu geri kalmıştır demek, aslında doğunun geri kalmasını açıklayan bir görüş değil, sosyo - ekonomik bakımdan açıklanması gereken temel olgulardan biridir. Bu açıdan bakıldığı zaman Doğu Anadolu'nun kendi kendine geri kaldığı değil, güdülen ekonomik, toplumsal ve kültürel politikaların bir sonucu olarak geri kaldığı, yani geri bırakıldığı gerçeği ortaya çıkar Doğu Anadolu'nun geri kalmışlığının incelenmesinde sınıf-

(31) İlhan Selçuk, «Proleter Millet», *Cumhuriyet*, 24 Eylul 1970. İlhan Selçuk'un bu yazısı, bugünkü kürt toplumunun, turk toplumundan en az 50 yıl geride olduğunu göstermesi bakımından çok ilginç bir belgedir. «Ne mutlu türkum diyene», «bir türk dünyaya bedeldir», «turk gibi kuvvetli» gibi sözlerle türk halkının uluslaşması hızlandırılmış, fakat bu oluş, biraz da kurt halkının uluslaşmasının geciktirilmesi bahasına sağlanmıştır. Bunun en buyuk suçluları ise, «Doğun Sorunu»nun özünü, halklarının eşitliği ve kardeşliği temel prensibini kavrayamayan, anlamayan, anlatmayan, sivil-asker aydın kadrolardır.

(32) Bu olaylarla ilgili belgeler ileride aynen yayınlanacaktır.

sal analizlerin yanısıra etnik faktörler de gözönüne alınmalıdır.

Çok partili düzene geçiş, ağa, şeyh ve aşiret reislerini yeni bir biçimde müesseseleştirdiği gibi, onların batılı egemen sınıflarla bütünleşmelerini de sağlamıştır. İşte bu süreç içinde gerek merkezi otoriteye isyan eden, gerekse merkezi otoriteyle sürtüşmesi olmayan bütün feodal unsurlar yavaş yavaş Batı Anadolu'daki egemen sınıflarla çıkar birliğine girmeye başlamıştır. Bu oluşumun en belirgin görünüşü kırsal alanlara hakim olan feodallerin, artık kasaba ve şehirlere doğru kayması ve toprakla birlikte ticaret, el sanatları, kredi, politika gibi başka alanları da kontrol etmeye başlamasıdır. Bu, feodallerin burjuvalaştığını ortaya koyar. Yani Doğu Anadolu'daki feodalizm, toplumun kendi iç dinamikleri sonucu değil, Türkiye'de yaygınlaşan kapitalizme göre değişmektedir.

Doğulu ve batılı egemen sınıflar, bu değişim içinde, daha sıkı bir bütünleşme süreci içine girmekte, bu bütünleşme ise Doğu'da yaratılan artık-ürünün Batı'da yatırılıp değerlendirilmesine ve Doğu'nun sürekli olarak fakirleşmesine sebep olmaktadır. Bu bütünleşmeye paralel olarak Doğu Anadolu'daki sınıf yapısı değişmekte, feodal egemen sınıf kapitalistleşmekte ve uluslaşma süreci, sosyo-ekonomik alt yapıda olagelen bu değişmeye paralel olarak, yoğunluk kazanmaktadır. Doğu Anadolu'da feodalizmin devrimci olmayan bir yolla, yani feodal egemen sınıfın kapitalistleşmesi şeklinde çözüldüğü şüphesizdir. Fakat bu oluşum, sonuçları itibarıyle devrimcidir. Çünkü ilkel bir siyasal şekil olan aşiret yapıları parçalanarak ulus teşekkül etmekte, emek bağımlılıktan kurtularak hürleşmektedir.

Mustafa Kemal, 1919-1922 yılları arasında, Doğu Anadolu'daki kürt aşiretlerini Anadolu'daki «devrimci» harekete kazanabılmek için geniş ölçüde dinci ideolojiyi kullanmıştır. Bugun bu olanak katiyen yoktur. İki bakımdan yoktur. 1) Dinci ideoloji artık tam anlamıyla karşı-devrimcilerin silahı olmuştur ve devrimciler bu ideolojiden yararlanamaz. 2) Doğu Anadolu'da hernekadar aşiret reisi, şeyh, seyit, ağa, bey gibi egemen sınıfın unsurları varsa ve halk yığınlarını bunlar kontrol ediyorlarsa da özellikle küçük burjuvazinin öncülüğünde (bu öncülük devrim stratejisinde bir zamanlar tartışılan öncülük değildir. Sadece kuçük burjuvanın devrimci fikirleri halk yığınlarına götürmesi olarak anlasılmalıdır) devrimci bir kadro gelişmekte ve günden güne ağırlık kazanmaktadır. Bu bakımdan Doğu Anadolu'yu devrimci mücadeleye kazanabilmek için başka faktörleri aramak gerekir. *Bu, ulusların eşitliği ve kardeşliği temel doğrusunun fiili olarak gerçekleştirilmesi için mücadele etmektir.* Doğu Anadolu'yu türk görmek, türkleştirmeye çalışmak başarısız kalmaya mahkumdur.

«Halklar kendilerini sömüren, ezen sınıflara ve emperyalist güçlere karşı kardeşçe ve dayanışma içinde etkin bir mücadele verebilirler. Bunun temel şartı *HALK-*

LARIN EŞİTLİĞİ ilkesini bütün şartlanmalardan kurtularak içtenlikle, tavizsiz kabul etmektir. Halkların eşitliği ilkesi vatandaşların eşitliği ilkesinin de temel şartıdır. Birbirlerinin varlığına, etnik özelliklerine saygılı olmadan, milliyetler meselesinde devrimci titizliği göstermeden, beraber mücadele için gerekli olan güven ortamı yaratılamaz. Halkı eritme ve yoketme ve diğer baskı metodlarını uygulamak isteyen herhangibir iktidara karşı:

«HAKİM ULUSLARIN HALKÇI GÜÇLERİ VE DEVRİMCİ GÜÇLERİ BÜTÜN İMKANLARI İLE DİRENMEZLERSE, EZİLEN ULUS VEYA ETNİK GRUP BUNLARA KARŞI GEREKLİ GÜVEN DUYGUSUNU BESLEYEMEZ.»(33).

Türkiye'deki halklar sorunu konusunda 29-31 Ekim 1970 tarihleri arasında toplanan TİP 4. Büyük Kongresinde son derece ilginç bir karar alınmıştır. Burada şöyle denilmektedir:

«*Kürt halkının yaşadığı bölgenin, Türkiye'nin öteki bölgelerine oranla geri kalmış olmasının temel nedenlerinden birinin, kapitalizmin eşitsiz gelişme kanununa ek olarak, bu bölgede kürt halkının yaşadığı gerçeğini göz önüne alan hakim sınıf iktidarlarının güttükleri ekonomik ve sosyal politikanın bir sonucu olduğunu; (...) kabul ve ilan eder.*»(34).

Doğu Anadolu'da oluşan yeni süreç yani feodalizmin kapitalizme doğru evrimi yine egemen sınıflar yararına olan bir değişimdir. Fakat geniş halk yığınlarının kurtuluşunun da bu değişimin içinde olduğu, kurtuluşu bu değişimin hazırlayacağı da şüphesizdir (35).

---

(33) Devrimci Doğu Kültür Ocakları, *1. Dönem Genel Kurulu, 1969-1970 Karar Tasarısı*, (çoğaltma) D.D.K.O. yayını, Ankara 1970, s. 7; Ayrıca bk. Ali Harzya, «Kürt Sorunu», *Emek Aylık Sosyalist Dergi*, Sayı: 6, Kasım 1970, s. 64.

(34) *Ant Dergisi*, Aralık 1970, Sayı: 8, s. 38.

(35) Bütün bunlardan dolayı burjuvalaşan kürt ağaları üzerinde dikkatle durmak gerekir. Bunların iki yönü vardır. Batı Anadolu'daki işbirlikçi kapitalistlerle bütünleştikleri ve işlerini yoluna koydukları için statukonun aynen devamını isterler. Bu bakımdan Doğu'da, özü itibarıyle devrimci olan «ulusçu» harekete de karşıdırlar. Fakat Doğu'daki devrimci potansiyelin de farkındadırlar. Böyle bir potansiyelin dışına düşmek de işlerine gelmez. Çünkü o zaman halkın desteğini tamamen kaybedip yığınların dışına düşerler. İkili oynadıkları için de devrimci, yani ulucçu harekete faydaları olmaz. Bu ifadelerin bütün burjuvalaşan kürt ağaları için geçerli olmadığı şüphesizdir. Fakat genellikle doğrudur. Dolayısıyla kapitalistleşme olayını emekçi halk yığınları lehine kanalize edebilmek için burjuvalaşma olayı üzerinde önemle durulmalıdır.

allende'nin seçim başarısı, sosyalistlerin fiili mücadelesinin sonucudur

şili'de "devrim" ve "halk iktidarı"

hüsnü dilli

BREZİLYA'da, Venezuella'da, Bolivya'da, Peru'da... kent ve kır gerillaları, sağcı veya «solcu» görünen tüm sıvıl-asker hükümetlere, ABD emperyalizminin uşağı burjuva iktidarlara karşı, kiminde yeni, kiminde eski bir silahlı mücadeleyi yürütüyorlar. Latin-Amerika'da silahlı, silahsız halk hareketleri genişliyor, gelişiyor, şiddetleniyor. Hükumet darbeleri birbirlerini kovalıyor. Ama ABD emperyalizminin ekonomik-politik egemenliği bunlara karşı yine olanca gaddarlığı ile sürüyor. Latin Amerika kıtasının ilk sosyalist ülkesi Kuba, gerillalar tarafından dayanışmayı sürdürmemek ve ekonomisini güçlendirmeyi en acil hedef olarak aldığından içine kapanmakla suçlanıyor.

Ve sanki tüm bunlardan habersiz ve sanki Arjantin, Peru, Bolivya'nın komşusu değilmiş gibi, bir ülkede 4 Eylul 1970 günü her altı yılda bir yeralan olağan seçimler gayet olağan bir şekilde yapılıyor. Ne bir hukümet darbesi, ne bir halk ayaklanması. Ve Latin-Amerika'da ikinci bir «halk hukümeti» kuruluyor. Dunyada ilk kez, seçimle bir «halk hukümeti» ulke yönetimini bir sosyalist başkanlığında ele alıyor. Birkaç bin kilometrelik bir kıyı şeridi uzerinde dağlık, çolluk, en sert iklimlerin kaynaştığı bir ulke bu ŞİLİ.

Ve emperyalizmin, uluslarası burjuvazinin ağzı ballı aptal tilkileri sosyal-demokratlar öne atılıyorlar: «Sol, iktidarı ancak devrim ile, yani ihtilal ile ele edilebileceği inancını gozden geçirmek zorunda kalacak, Şili deneyini inceleyerek yeni ve demokratik stratejiler üzerinde durmak gerektiğini duyacaktır.» Biz devrim konusunda, sömürü düzenini değiştirmek yolları konusunda bu gibilere ders vermeye kalkmayacağız. Onlara asıl dersi tarih ve tarihsel gelişimi içinde ele almadıkları, ama üzerinde «ahkam kesebildikleri» Şili'nin yarınları verecektir.

Tarihsel gelişimi

Yüzyıldan fazla bir zaman içinde Şili'de, diğer Amerika ülkelerinin tersine, önemli hükümet değişikliklerine yolaçan askeri veya sıvıl ayaklanmalar, yer almamıştır-1970 yılı içinde General Viaux'nun başarısız denemesi hariç-. Ancak Şili'ye ozgu bu nitelikten dolayı Şili'lilerin «pasif» insanlar olduğu yargısına varmak büyük bir yanılgıdır. Gerçi Şili'nın tarihsel evrimi incelendiğinde ülke içinde *devleti ele geçirmeye* yönelik içsel büyük ayaklanmaların, ihtilallerin yeralmadığı görülür, ama, yabancı bir ülkenin saldırısına karşı Şılı halkı her zaman başkaldırmış ve zaferi elde etmeden mücadeleyi bırakmamıştır. Örneğin, ilki 1536'da Diego Almagro'nun 500 İspanyol ve 15.000 kiralık yerli askerleriyle giriştiği saldırı olmak üzere, birkaç yıl içinde aynı yolda iki denemeye daha girişilmiştir. İlk ikisi Şılı halkının direnişi karşısında erimiş, üçüncüsü uzun kanlı savaşlardan sonra Şili'nin İspanyol Pedro de Valdivia taratından ele geçirilmesiyle son bulmuştur. (Santiago del Nuero Extremo kenti bu sırada kurulmuştur).

Ancak yerlilerin (arankanlar) direnişi İspanyolları çileden çıkartacak şekilde XIX. yuzyıla değin sürmuştur. Sonunda İspanyol Valdivia, fethini hayatıyla ödemiştir. (Bugun yaşamak için kentlerde en adi işleri yapmak zorunda kalan veya bakır ve nit-

rat madenlerinde çalışan arankanlar 200.000 kişi kadardırlar) «Bu fetih öyküsü, arankanların gurur ve sertliklerinden bazı özellikleri nüfusun % 60'ını oluşturan Şili melezlerinin kanına geçirmeseydi, anlatılmağa hiç değmiyecekti» (1).

San Martin Şili'ye bağımsızlığını kazandırmak için 1817'de Mendoza'da 4.000 kişilik bir ordu toplayarak 18 günde dik yarları aşıp, Acangagua düzlüğünde general Las Heras'ın öncü güçlerivle birleşecektir. 5 Nisan 1818'de de Maıgu'da altı saatlik bir çarpışma sonucu Şili Bağımsızlığını kazanacak ve «İspanya monarşisinden ayrılacaktır» (2).

O 'Higgins ile Freyre'ın diktatörlüklerini izleyen 1830 yılından itibaren, çelişkilerin keskin olduğu, sert, acımasız dığa koşullarında yaşayan Şili'liler, ayaklanmaların, kıpırdanmaların yer almadığı hayatlarını bugüne değin sürdürdüler.

şili'nin ekonomik ve sosyal durumu

Nasıl her Latin Amerika ülkesinin ilk akla gelen bir veya birkaç hammaddesi varsa, Şili'nın ilk akla gelen hammaddesi bakırdır. Şili'yi yaşatan da, ABD emperyalistlerinin orada bulunmasını nedenleyen de Halkın Birliği'nin seçimleri kazanmasını sağlayan da bakırdır temelde. «Survey of Current Business»e göre, Şili'de ABD yatırımları 1967'de 1 milyar 268 milyon dolara yükselmiştir. (Tüm Latin Amerika'daki ABD sermayesinin onda birinden fazlası.) Bunun 887 milyonu maden ocaklarında, 181 milyonu kamu hizmetlerinde, 27 milyonu manufaktürde kullanılmaktadır.

Çıkarılan yıllık 600.000 ton bakırın %90'ı iki büyük Kuzey Amerikan ortaklığı tarafından satılmaktadır: «Anaconda Sales Company» ile «Kenecoth Sales Corporation» ortaklıkları ve bu ikisi Şili'de değil, A B D'de, New York'ta çalışmaktadırlar. Hiçbir şekilde Şili hükumetiyle ilişkisi yoktur, bağımsızdır Şili'den. Şili'de bakırın satışında «Anaconda Chile Exploration Company» ile «Ande Copper Mining Company»'nın üretimini; Kennecoth, da «Braden Copper Company»nın üretimini satmaktadır. 40 yılda bu iki ortaklık, başlangıçta yatırdıkları 3,5 milyon dolara karşılık 3.000 milyon dolar kâr transfer etmişlerdir. Bu 3.000 milyon dolar, Şili'nin doğal sermayesinin üçte biri demektir. Ve de bu doğal sermaye 40 yılda değil, tam 400 yılda oluşmuştur'»(3).

Bu iki büyük emperyalist ortaklık zaman zaman birbirleriyle rekabete girişmekte ve Şili'de çıkan bakır üzerinde büyük oyunlar döndürülmekte, fiyat dengesizlikleri olmakta ve bundan yine Şili ve Şili emekçileri zarar görmektedir. *Millileştirmek yetmez, satışı da millileştirmek, devletleştirmek gerekir. Satışta da sabit bir alıcı değil, pazarı yenileştirmek şarttır.* İşte bugün Allende hükümetinin karşısında bulunduğu en zorlu işlerden birisi.

Şili tarım sistemi, ekonomisinin en geri dalıdır. İşlenebilecek toprakların azlığı ve işlenenin % 60'ının da 600 Şili'linin elinde toplanması, Şili'de «sömürge tarım sistemi»nin yerine ileri bir tarım sisteminin getirilmesini engellemektedir(4). Üstelik bu 600 büyük toprak sahibi bu toprakları işlemeyi devam ettirmek yerine kentlerde yaşamayı yeğ tutmaktadırlar. Tarımın bu geriliği, Şili'deki en büyük sorunlardan birisinin «beslenme» olduğunu ortaya koymaktadır. «Gıdasızlık» yüzünden her yıl binlerce çocuk ölmektedir.

(1) *Les 24 Amérique Latines*, C. 2, Chili-Bolivie-Perou-Equateur-Colombie-Venezuela. Marcel Niedergang. Ed. du Sevil 1969.

(2) *a.g.e.*

(3) *L'Amérique Latine entre hier et demain*, Christian Rudel, Ed. du Centurian, 1965.

(4) «Tarım arazisinin % 77,6'sı -işlenen arazinin % 52,9'u- varolan tarım işletmelerinin % 4,1'inin elindedir» *a.g.e.*; «Somurge tarım sisteminden kalma devasa toprak mülkiyetleri -5000 hektarlık *fundos* ve 100.000 hektarlık *haciendas* geçerliktedir». *Les 20 Amériques Latines.*

Bu sömürge tarım sisteminde elemeği gereksinimi, inquilino'lar tarafından karşılanmaktadır(5). İnquilinos-yarıcı, ortakçılar ve tarım işçileri 500.000 kişilik bir kitle oluşturmaktadır. Ortalama günlükleri 50-70 sent arasında değişmektedir (7,50-12 TL). Şili'nin temel gereksinimlerden bile yoksun olsa bu en geri bıraktırılmış emekçi kitlesinde her 3 çocuktan biri 1 yaşını doldurmadan ölmektedir.

Terratenientes sınıfına son verecek köklü bir tarım reformu, ancak, bu sınıfla ve burjuvazi, emperyalizmle çelişkili olan emekçi sınıf ve tabakaların iktidarının yapabileceği bir iştir. Yani Devrimci Halk İktidarı'nın işidir.

Tarım proletaryasının ortaya çıkması, politika sahnesinde güçler dengesini bozmuştur. Tarım işçile i hızla örgütlenmekte, örgutlendirilmekte ve siyasal bilinç düzeyleri yukseltilmektedir. Ancak yukarda saydığımız nedenler ve ülkenin coğrafı koşullarının tarıma elverisli olmaması, eskiden içerilerde gelenekleri sürduren kitleleri sadece «yaşayabilmek», «ölmemek» amacıyla kentlere goçe zorlamıştır. Başka bir neden de, kentsel sanayide işgücüne olan taleptir, çünkü Şili sanayi diğer birçok Latın Amerika ülkesine oranla daha gelişmiştir Sanayi ve tarım proletaryası nicelik ve nitelik ve örgütsel düzeylerde bir batı ülkesi düzeyinde ve kendi özgelişimi içinde bakıldığında birçok batı ülkesinden de ileridedir.

Şili nüfusu 9.457 797 kişidir. Nüfus artışı yılda % 2,4'dür.* Dünya'da nüfusu en hızla artan ülkelerden biridir. Toplam nüfusun % 60'ı kentlerde yaşamaktadır. Örneğin başkent Santiago'nun nüfusu 1865'ten bu yana her iki yılda bir iki kat artmıştır (1968'de 2.500.000). Bu da gösteriyor ki, sağlık ve beslenme koşullarının çok geri düzeyde olduğu Şili'de doğum oranı, yine ölüm oranından daha yüksektir.

Şili politik durumu

Şili, kentleşmenin ve kentlere akının daha çok ve daha hızlı, emekçi kitlelerin daha yoğun, çok daha örgütlü ve bilinçli olduğu bir ülkedir. 1837'den bu yana büyük politik sarsıntı veya hareketlerin olmaması, Şili'yi komşularından ayıran bir başka önemli özelliktir.

Bugün dahi Şili politik hayatında söz sahibi olabilen partiler; Komünist Partisi, Allende'nin Sosyalist Partisi, Hristiyan Demokrat Partısı ve Ulusal Partıdır. Şili'lilere gore ülkelerinde üç büyük politik aile vardır: Sol, orta ve sağ

«Halkın Birliği» adayı Allende'nin başkanlığı almasına değin suren ve bugun de surecek olan muhalefetin en güçlu adamı, sağcı aday Jorge Alessandri'yi alalım once

Babası, ciddi olarak ilk kez «*roto*»(6) sorununun onemi üzerinde duran ve Latin Amerika ülkelerinde eşi olmayan bir sosyal güvenlik sisteminin temellerini atan bir kişiydi. Ancak ekonomik baskıların sonucu burjuvaziye teslim oldu. Alessandri, ilk kez Eylul 1958'de babasının bıraktığı bazı iyi anılardan da yararlanarak iktidarı ele aldı. Büyük kağıt, metalurji ve tekstil şirketleri şebekesinin sahibi olan Alessandri burjuvazinin ve emperyalizmin adamıydı. Ancak, bundan onceki̇ler gibi, o da, «halk kitlelerine» dayanarak(!) «köklü reformlar» vadederek başa geçmişti. Seçim sloganı şuydu: «Ülkenin devrimlere yada buyulu ve demagoji dolu reçetelere gereksinimi yoktur. Ona gereken iyi yönetilmektir». Alessandri, rakibi sosyalist senator Allende'nin

(5) İstatistiklere göre 1960'dan bu yana nüfusun % 60'ı kentsel bölgelerde yaşamaktadır. 1968'de dört Şili'liden birisi büyük Santiago'da oturmaktadır». *Les 20 Amériques Latines*

(6) Roto: «Şili Campo'sunun geri kalmış köylusü ile Santiago varoşlarının ihtisaslaşmış işçisi arasına uzun bir çizgi çekmek gerekir. İşte bu çizgi *roto*dur. Başka hiçbir Latın Amerika ülkesinde yoktur *Roto* bir *estancia*yı, marangoz, zanaatkar, madenci veya elektrikçi olmak için terketmiştir». *Les 20 Amériques Latines.*

354.000 oyuna karşılık az bir farkla 386.192 oy alabildi. 4 Eylul 1964 tarihinde Eduardo Frei'ın iktidarı ele geçirmesine değin özel mülkiyet savunuculuğu, anti komünizm propagandacılığı, A.B.D yandaşlığı ve kuyrukçuluğu politikasını, ordunun ve egemen sınıfların desteğiyle yuruttü.

Şili'de «ortanın solu» çıkmazı

«1930'dan 1960'a değin, sol ve sağ arasındaki politik mücadele *ortanın solu* ile aşırı sağ ve aşırı sol arasında bir kavga haline gelene değin gelişti» (7). *Ortanın Solu*'nun kavgası en belirgin noktasına 4 Eylul 1964'ten sonra Frei iktidarında erişti. Şili tarihinde ilk kez mutlak çoğunlukla (82 milletvekili) başa geçen ilk hukumet olma ünvanı da yine Frei'ye aittir. Ve yine Latın Amerika'da ilk kez bir «Hristiyan Demokrasisi» uygulanıyordu. Şili politik tarihinde hristiyan demokratların, reformistliğin yanında diğer bir işleri de, komunistlerin karşısında alternatif yaratmaktır

Frei'ın yapacağını soylediği reformların başında ileri bir tarım reformu, bakırın milleştirilmesi v.b. geliyordu. Bunun yanında A.B.D.'ne doğrudan karşı çıkılmasının olanaksız ve yanlış olduğunu soyluyor ve hiçbir zaman dayandığı sınıfları da «cocunduracak» yenilikiere gidemiyordu. Yaptığı işlerden biri de 1948'de yasa dışı ilan edilen Şili Komünist Partisi'nin yasallığını sağlamak oldu. Hristiyan Demokrat senator Rafael Gumucio (1968'e degin parti başkanı ve 1964'te tüm dinamik güçleri birleştirebileceğini ileri sürdüğü «başkaldırı» denen bir hareketin liderlerinden birisi) Jacques Chonchol (Latın Amerika İçin Birleşmiş Milletler Ekonomik Komisyonu'nun eski eksperi ve hükumetin tarım reformu taslağı hazırlayıcılarından) gibi ekonomistler hükümetin «sağa kaydığı»nı soyluyorlardı. Rafael Gumucio soruyordu: «Soz verilen devrim nerede?» İşte bugünlerde hâlâ hristiyan demokratların parolası olan «Özgürluk İçinde Devrim» partının bu sol kanadı tarafından atılmıştı. Ogun olduğu gibi, bugün de, Allende'nın gerekleştirmek zorunda olduğu, Frei'i suçlayan hristiyan demokratların ongörduğü bazı onemli reformlar şunlardır. Tarım reformunun hızlandırılması, gerçek bir vergi reformu, demir yatakları üzerine oturmuş yabancı ortaklıkların (Amerikan ve Japon) monopolune son verecek ölçüler getirilmesi (demir, Şili'nin ikinci ihraç urunudur) ve bakır trostlerine karşı *daha az uzlaşıcı* bir politika.

«Daha hızlı, daha ileri» sloganına karşı başkan Frei, «ritmi kararlaştıracak olan benim» şeklinde cevap veriyordu. Bu sürtuşmenin sonunda «başkaldırı» kanadına mensup bazı kişiler Hristiyan Demokrat Partisi'nden çıkarak «Birleşik Halkçı Mücadele Hareketi»ni oluşturdular. Bu grup, seçimlerde de eski hükümetin tutucu ve gerici politikasına karşı Allende'yi desteklemiştir. Alessandri'nın Hristiyan Demokratlara Allende için oy kullanmalarını (Parlamentoda) istemesinin bir nedeni de, bu grubun H.D.P'nin içinde hâlâ etkinliğini sürdurebilmesidir.

Şili'de kitle hareketleri

Frei iktidarı sırasında birçok işçi ve köylü hareketleri olmuştur. Birçok kez Frei, grevlere, yurüyüşlere karşı orduyu çağırmıştır. 1967 Kasım genel grevi ve olayları sırasında Santiago'da 6 kişi öldürüluyor ve onlarca kişi de yaralanıyordu. 1969 Mart'ında «Puerto Montt Katliamı»nda polis, bir arazıyı işgal eden evsizlere karşı silah kullanıyor ve 9 kişiyi öldürüyordu. 1968'den itibaren ciddi birçok olaylar çıktı. Devrimci Sol Harekete bağlı öğretmenlerce desteklenen köylu grupları ile polis arasında. Bu arada hareketler geliştikçe orgütlenme de daha üst bir düzeye ulaşıyordu. «Ley»de Sindicacion Campesina, 1968'de, aktif nüfusun dortte birini gösteren 600.000 kır emekçisine, küçük köyluye ulaşıyordu. «Şılı Tarım Emekçileri Konfederasyonu» geleneksel sendika akımlarının ulaşamadığı 50.000 emekçiyi örgütlüyordu.

(7) *age*

En güçlü işçi örgütlerinden biri olan «Emekçiler Birliği Merkezi» 1968'de Frei hükumetinin acil talepleri karşılayamaması üzerine yurt çapında grev ve yuruyuşler gerçekleştiriyor, kitleleri orgutlüyor ve bilinçlendiriyordu. Bu arada Şili tarihinde ilk kez olarak 1969'da hakimler ve adalet uyeleri 48 saatlik grev ilan ediyorlardı. Örgutlenmenin ustun bir duzeye ulaşmasının başlıca nedenlerini şöylece sıralayabiliriz:

1. İşçi sınıfının eski bir geçmişe sahip olması, niceliğinin diğer Latın Amerika ülkeleri nufusuna oranla daha yüksek olması. Güçlü bir tarım proletaryasının varolması ve işçi-köylu ittifakı koşullarının ortaya çıkışı.

2. Komünist Partisi'nin ve diğer sol güçlerin eskiden bu yana güçlenen işçi sınıfı ve diğer emekçi kitleleri yakından izleyebilmesi, örgutlendirebilmesi, olayların kuyruğuna takılmaması.

3. Şili'de diğer Latın Amerika ulkelerinde olmayan «Şili'vari» bir demokrasinin (burjuva demokrasisi de olsa) varlığı.

4 Kitlelerin, artan hayat pahalılığı, işsizlik, yeni vergiler, enflasyon karşısında isteklerinin karşılanmaması...(8).

5. Sol güçlerin birleşebilmeleri ve devlet yönetiminde sık sık bazı yerleri işgal edebilmeleri, etkinliklerini artırabilmeleri.

6. Özellikle Frei doneminde, sınırlı da olsa gerçekleştirilen bir kısım donuşümlerden Komunist ve Sosyalist Parti'nin örgütlenme yolunda yararlanabilmeleridir.

şili komünist partisi ve diğer sol güçler

«Tüm mücadelelere girmiş militanlar, 1970 yıllarında *Enternasyonal* ve *Bandéra Rosa* ile beraber romantik bir valsin mırıldanmalarını dile getiriyorlar: Ah! Artık insanların birbirlerine kin tutmayacakları guzel bir sosyalist ülkeyi düşlemek, düşunmek ne hoştur!»(9).

İşte bugün hükümeti kural sol güçlerin (Halkın Birliği) bu başarısı, işçi sınıfının, tüm emekçilerin, koku değil 1930'lara, XIX. yüzyıl ortalarına giden ve gittikçe orgütlenen mücadelelerinin sonucudur. Yoksa ucuzuna kazanılmış, gökten inen bir başarı hic değildir. Şili emekçi birliklerinin sabırlı mucadelesini sonuca ulaştıran örgutlerin başında da Şili Komunist Partisi ve Şili Sosyalist Partisi gelmektedir.

Şili Komünist Partisi, 1924'te ö'en ve Sendika Birliği başkanı olan Luis Emilio Recabarren tarafından kurulmuştur. Batı dunyası içinde alınırsa, Fransız ve İtalyan komunist partilerinden sonra kurulan ucuncu komunist partisidir Şili'de sosyalizmin Küba örneğindeki gibi silahlı ayaklanmayla değil, kitlelerin örgütlü mücadelesi sonunda, parlamenter yoldan kurulacağı inancını taşımıştır kurulusundan bu yana. Sovyetler Birliği ile her zaman sıkı iliski halindedir. Bugün 40.000'den fazla uyeye sahiptir. Şili tarihinin her donum noktasında Komünist Partisi'nin mutlak büyük etkisi vardır. Sol orgutler arasında, her alanda işçi sınıfının en güçlü örgütudür. 1938'ın *(Frente Popular)* Halk Cephesi'nde başkan olan Aguiorra Cerda'nın, komünistlerin desteğinde başkanlığı kazanması, 1946'da Gonzales Videla'nın başkanlık seçimlerini, 40.000'i yine komünistlere ait olan, 50.000 oy çoğunluğuyla elde edebilmesi, 1927-1931 arası Şili'yi yöneten ve bir çeşit diktatorlük kuran Carlos İbanez del Campo'nun Şili'nin Peron'u olmak üzere 1952'de yeniden, komünistlerin ve milliyetci asırı sağın desteği sayesinde az bir farkla seçilebilmesi örneklerinde olduğu gibi, Komünist Partisi, yaptığı işlerin doğruluğu veya yanlışlığı, tutarlılığı veya tutarsızlığı bir kenara, Şili politik hayatında her zaman en on plandaki örgütlerden biri-

(8) «Enflasyon 1960'da % 30'a yükselmiştir. Hayat pahalılığı 1965'te % 25, 1966'da % 17 ve 1967'de % 22 arttı. Şili *escudo*'su dolara oranla sürekli develüasyona uğradı...» *a g e.*

(9) *L'Humanité*, 3/XI/1970.

dir (10) Komunist Partisi, 1948'de yasa dışı ilan edildi. Ancak, Şili demokrasisinde ender görulen bu karara rağmen Parti, halk kitleleri içinde en ön plandaki işlerini yürütmeyi bırakmadı. Bundan bir yıl önce Şili'li komünistler, belediye seçimlerinde toplam oy'un % 16'sını alıyorlardı. 1958'de şimdiye değin görülmemiş ve egemen sınıfları urkutecek bir şekilde 155.000 oy ile en azından parlamenter düzeydeki güçlerini sergiliyorlardı.

1919'dan bu yana Komunist Partisi eğilimli «Şili İşçi Federasyonu» sadece bir gösteri için Santiago'da 100.000 kişiyi harekete geçirebilecek güçtedir.

Komunist Partisi ile Sosyalist Partisi arasında, özellikle 1930-1957 arasında, bazen keskinleşen sürekli ayrılıklar vardı. Ancak Şili'de en güçlü sınıfsal temele dayanan bu iki parti, 1952'de Ulusal Halk Cephesi, 1958'de Halk Cephesi, 1964'de Devrimci Hareket Halk Cephesi, ve en son da 1970'de Halkın Birliği'ni oluşturarak aralarındaki birçok ayrılıkları gidermişlerdir. 1941'den bu yana tüm parlamento seçimlerinde toplam oyların %32'sini, yani üçte birini elde etmişlerdir.

«halkın birliği»nin zaferi

1970'de Halkın Birliği, Alessandri'ye karşı 39 000 oy farkla seçimleri kazandı. 26 Ekimde Allende, parlamentoda 195 oy'dan 153'unu alarak Şili tarihinde ilk sosyalist başkan oldu. Parlamentonun durumu ise şöyledir: Halkın Birliği 80, Hristiyan Demokrat Partı 75, aşırı sağ, 45. Allende, Halkın Birliği yanında Hristiyan Demokratların da oyuyla başkanlığı almış, hükümetini kurabilmiştir.

Bu kısa veriden sonra Halkın Birliği'nin durumunu inceleyelim:

Bu Birliği temsil eden üç politik görüş vardır: Komünizm, sosyalizm, radikalizm (hükümette de 4 sosyalist, 3 komunist, 3 radikalist vardır). Halkın Birliği 1970'te kurulmuştur. Bunu oluşturan örgütler: Komünist Partisi, Sosyalist Partı, Radikal Parti, Sosyal-Demokrat Parti, Birleşik Halk Mücadele Hareketi, Bağımsız Halk Birliği.

Seçimlerden çok önce emekçi kitleleri ve gençlik arasından 15.000 komite oluşturuldu ve hatta bazı temel komiteler silahlandırıldı. Örgütlenen kitleler seçimlerden çok önce hareket halindeydi. Çeşitli yürüyüşler, grevler, ekonomi ve politik etkinliklerini artırmaktaydı. Allende, bir noktada, taktik olarak kabul edilse de şunu söyluyordu: «Ters bir durumda, silahları ele almakta duraksamayacağım». Bunlara karşılık ABD emperyalistlerinin bir sözcüsü olan *New York Times* gazetesi şunu ileri sürüyordu: «Bir askeri hukumet derbesi Santiago'da Halkın Birliği'nin iktidara gelmesinden yeğdir». Aşırı sağcı Vatan ve Özgürlük Hareketının kurucusu Pablo Sodriguez de aynı ağızı kullanıyordu: «Gençliğin ana görevi, her ne pahasına olursa olsun, demokrasiyi savunmaktır. Sizlere tekrar söyluyorum, marksistler başa geçemeyeceklerdir...».

22 Ekim 1970 günü kongrenin toplanmasından 48 saat önce, 24 Ekim 1969'da başa geçen, 4 Eylul 1970 seçimlerinden sonra, Parlamento kararına sonuna değin saygılı kalacağını söyleyen Şili Orduları Başkomutanı General «René Schneider», başlarında eski ordu komutanı Arturo Marshall, general Viaux, Gamboa gibi emperyalist ajanı aşırı sağcı hükümet darbesi taraftarlarının bulunduğu bir suikastle öldürülüyor. Ancak 15 000 komite içinde toplanmış örgütlü işçiler, köylüler ve öğrencilerin oluşturduğu kararlı güç, daha büyük olayların gelişmesini önlüyor. Grev, yürüyüş, genel grev, işgal parolaları atılıyor: «Rüzgar eken fırtına biçer».

1970 Halkın Birliği, 1938'deki Pedro Aguirre Cerda'nın Halk Cephesi'yle hiçbir şekilde benzerlik göstermemektedir. Zaten o

(10) «1946 Gonzales Videla'nın ilk kabinesinde, ancak iki yıl kalabildilerse de, üç komünist bakan vardı .. İbanez'in ikinci kez başa geçmesini sağlayan komünistler 1953'ten itibaren durumlarını yeniden gözden geçirmeye başladılar». *a.g.e.*

günün Şili ve dünya koşulları ile bugünkü durum arasında büyük farklar vardır. 1938'de *Frente Popular*'ın kurulması, «Faşizm ve nazizm» tehlikelerinin Avrupa'nın coğrafi sınırlarını aşması ve diğer dünya ülkelerini etkilemesi sözkonusu olduğu bir doneme rastlamaktadır. Fransa'da 1936'da kurulan Halk Cephesi, Şili'de de Cerda'nın liderliğinde iki yıl sonra kurulmuş, ancak o uzun ömürlü olmamıştır. Oysa Sovyetler Birliği'nce de savunulan ulaşılması gerekli hedef, bu cephelerin burjuva iktidar karşısında, halk iktidarlarını kurmaktı. Ancak Fransa'da Léon Blun'un liderliğindeki cephe de gerekli temel donuşümlere girişememiş, giderek faşizm ve nazizm tehlikesine karşı sınıflararası çelişkileri gozonüne almadan veya ikincil plana duşurerek tum «ulus»un buraya gelmesini savunmuş ve burjuvazıyle işbirliği ve güçbirliğine girişmiştir. Bu da Halk Cephesi'nin «halk iktidarı» hedefini ikincil plana duşurmüş, iktidarın burjuvazı tarafından yeniden elegeçirilme ortamını hazırlamıştır.

İki yıl sonra Şili'de Cerda burjuvaziyle birleşerek, Halk Cephesini zayıflatmış ve aynı sekilde burjuvazının iktidarı ele geçirmesinin koşullarını yaratmıştır.

«halk iktidarı» olabilmek için

Bugün de olaylara bakarsak, Allende'nin hukumetı kurabilmesinde egemen sınıfların partisi «Hristiyan Demokrat Partisi»nin etkisini gorurüz. 1938'deki sorun, bugun de ortadadır. Ancak Allende'nın bugune değin yaptığı konuşmalar, Halkın Birliği'nin örgütlenmemesi ve giriştiği eylemler, sosyalist ülkelerle gerçekleştirilen ve gerçekleştirilecek olan (Kuzey Kore, Çin Halk Cumhuriyeti) ilişkileri, Allende'nın geçmiş deneylerden ders aldığı kanısını uyandırmaktadır. Bugunku ekonomik ve politik koşullarda Allende'nın hemen sosyalist donşumlere girişmesi olanaksızdır. «Şili'liyiz, bugunden yarına sosyalist rejimi kurmak sozkonusu değildir». Bizce sözkonusu olan, sınıflararası çelişkilerin devam ettiği ve sosyalizm yolunun açılması gereklilığıdır.

1938 Halk Cephesi ile 1970 Halkın Birliği arasındaki görüş ve eylem farklılığını belirtmek için, bir de, Şili'li buyük ailelerle ABD yandaşı sektörlerin çıkarlarının sözcusü *El-Mercurio* gazetesinde çıkan yazıdan bir bölumu aktaralım:

«1938'de Şili Komünist Partisi bugunku gelişimine ulaşmamıştı. Radikal Başkan Pedro Aguirre Cerda, Salvador Allende'nin rahatlıkla sozunu ettiği marksist-leninist ideolojiye bağlı değildi. O gun Latin Amerika'da hiçbir komunist hukumet yoktu. Ve devrim yayan, kastrist politikanın aracı OLAS(11) mevcut değildi. 1938 Halk Cephesinde Komünist Partisi en zayıf ogeydi. Bugun ise en güçlüsu. Diğer tüm kuruluşlara egemendir. Kısaca liberal eğilimli demokrat Aguirre Cerda ile Sosyalist Partı'sinin kurucusu ve Kuba devrimının savunucusu marksist Allende'yi karşılaştırmak olanaksızdır...»

Karşı devrimcilerin ülke içinde ve dışında orgutlendiği, suikastlere giriştiği, ABD emperyalistlerinin Allende Hukumetine karşı izleyecekleri ekonomik politikanın çok kesin olarak belirlenmediği ordunun parlamento sonuçlarına saygılı kalacağını söylediği ve hukumetin heterojen bir nitelik gösterdiği bir belirsizlik ortamında Allende Hukumetinin başarıya ulaşıp ulaşmaması bundan sonra izleyeceği politikaya bağlıdır. Cancepcion bolgesi madencileri sendikası başkanı 38 yaşındaki komunist Luis Flores Boyarzan'ın söylediklerine dikkat edelim: «İktidarı kazandık ve onu artık hiç yitirmeyeceğiz.. Bizim için sosyalist devrim 3 Kasım'da(12) başlamaktadır» (13) Bir kez daha uzerinde durmak ge-

(11) O.L.A.S. (Organization Latino-Americaine de Solitarité): Latın Amerika Dayanışma Örgutu. 1967'de Havana'da kurulmuştur ve başlıca Amerikan başkentlerinde burolar bulundurur. Gerilla hareketlerinin yayılması, gelişmesi, en önemli çalışmalarındandır.

(12) 3 Kasım: Allende ve hukumetinin resmen goreve başlaması, yani *Moneda*'ya girmesi. «Benimle birlikte yonetecek olan halktır.»

(13) *Express*, 2-8 Kasım 1970.

rektiği kanısındayız. Allende Hükumeti henüz bütünü ile iktidarı ele geçirmiş değildir. Bir noktada Hıristiyan Demokrat Parti onu çok yakından izlemektedir. Allende bir yandan H.D.P. içinde ve dışında, ama ona bağlı çelişkilerden yararlanmak, ve şimdilik sadece demokrat dönüşümler yapmak durumundadır. Bu arada örgütsel bütünlüğü donanmış komiteleriyle her an korumak, daha da geliştirmek zorundadır. Ülkenin güçler dengesini daha iyi gözetebilmek ve güçler içinde Allende Hükümeti'nin yerini daha somutlaştırmak için yeni kabinenin «kapitalist sistemin, halk iktidarı ile yer değiştirmesini» sağlayacak programını kısaltarak maddeleyelim:

1. Yasalara uydukları *ölçüde* muhalefetin haklarına *saygı*. Bugünkü parlamentonun «Halk Meclisi»ne dönüşümünü sağlayacak ve halk egemenliğini belirleyecek bir anayasa reformu. Devlet bakanlıklarının ve yargı organlarının halk kontrolüne geçirilmesi.

2. Temel zenginliklerin, özel sigortaların, ülkenin ekonomik ve toplumsal durumunu belirleyen *dış ticaret* ve büyük monopollerin millileştirilmesi. İşçi ve hizmetlilerin haklarını garantiledikleri *ölçüde* özel mülkiyete, özellikle küçük sanayi işletmelerine *saygı*, milli ve özel sermayenin etkinliğini kaynaştıran *karma sanayi* sektörü.

3. Ülkeyi yabancı sermaye bağımlılığından kurtarmayı gözeten ekonomik kalkınma, politik tarım reformunu derinleştirmek ve yaygınlaştırmak.

4. Enternasyonal politikada, Şili'nin kendi kendini yönetmesine ve çıkarlarına saygılı olan, ideolojileri ne olursa olsun tüm dünya ülkeleriyle diplomatik ve ticari ilişkiler.

Kalkınmaları ve bağımsızlıkları için mücadele eden halklarla dayanışma ilişkilerinin sağlamlaştırılması, Amerika Devletler Örgütünün ABD emperyalizminin organı olduğunu ilan etmek...

en karanlık nokta: ordunun tutumu ne olacak?

Altlarını çizdiğimiz kelimeler Allende Hükümetinin bazı dönüşümleri gerçekleştirmek amacıyla güçler dengesine gereken önemi titizlikle verdiğini göstermektedir. Ancak bu titizliğin aşırılığa dönmemesi gerekmektedir. Görüldüğü gibi gerçekleştirilmesi istenen noktalardan birisi de «devlet güçleri» içinde reforma girişilmesidir. Allende Hükümeti bu konuda şunu ileri sürmüştür: «Polis ve mahkemeleri yeniden düzenlemek». Devlet gücü olarak orduya dokunulmamaktadır henüz. İşte, en karanlık kalan nokta, yasalara bağlı kalacağını bildirmesine rağmen, ordunun bugünkü durumu sürdürüp sürdüremeyeceğidir.

İleride belli olacak diğer çok önemli bir noktaya da değinmek gerekir. 1952 yılında Nasır ve bir kısım subaylar, Mısır egemen sınıflarından iktidarı almışlar ve ancak, demokratik dönüşümleri gerçekleştirip iktidarı devrimci Halk İktidarı'na dönüştürememişler, üstelik, emekçi kitlelerin uyanışını, örgütlenmesini engellemişlerdir. Allende, 1938, 1952, 1958, 1964 Şili deneylerinden ve 1938 Fransa Halk Cephesi ile 1952 Nasır örneklerinden ve de diğer tüm tarihsel deneylerden dersler almaz ve bunları uygulamazsa, ne sosyalizme geçilebilir ve ne de iktidarda kalınabilir. Burjuvazi iktidarını tekrar eline geçirebilmek için dört gözle yeni hükumetin büyük yanlışlara düşmesini beklemektedir. Allende Hükumeti'nin, Halk Birliği'nin İKTİDARI ele geçirmesi, İKTİDARI elinde tutması, ancak bunların ışığında devrimci bir tutumla, marksist-leninist ideolojinin rehberliğinde gerçekleşebilir. Şili'nin bugünü ve geleceği «Sosyalizmin zaferi için Kesintisiz Devrim Yolunda» ve işçi sınıfının ideolojik, politik, örgütsel ve donanmış gücünün önderliğinde ilerlemesine bağlıdır. Gözlerimizi asıl şimdi Şili'ye çevirelim!

kurtuluş'un "ilk adım"ı

a. cerrahoğlu

KURTULUŞ-*Refreiung*, 1 Mayıs 1919'da, iki nüsha bir arada -ve son iki sayfası (28-29) Almanca olarak- Berlin'de yayınlanmıştır. Mes'ul Müdür: Mühendis İlhami Nafiz (Pamir).

Dergide sayfa numaraları yoktu. İmzalar şunlardı:

1) Vedat Nedim (Tör): *Cemiyet Geliri ve Siyasi Partiler* (s. 5-9).

2) Mümtaz Fazlı (Taylan): *Karl Marks* (s. 10-12).

3) Sem'i Nihat: *Hortlak* (s. 13-22).

4) Sadık Ali (Mehmet Eti): *Jores'ten Ayrılış* -Anatol Frans'tan tercüme- (s. 23-24).

Türkiye İşçi ve Çiftçi Partisi'nin «Bütün Memleketlerin Proletaryasına» seslenen bildirisi (s. 25-26).

Bibliyografi (s. 27).

Dergide sunulan «Karl Marks» ve «Jores»in portreleri ressam Namık İsmail'in fırçasıyla çizilmişti.

Aşağıda okuyacağınız *İlk Adım* başlıklı yazı derginin ilk dört sayfasında yer almıştı. Üslup ve öz bakımından dikkate değer özellik taşıyan bu yazı «İdare Heyeti» adına yazılmıştır:

«Son ikiyüz yıldanberi, bu eski dünyanın üstünde sihirli bir yel esiyor, tarihi aykırı bir semte doğru sürükleyen bir yel! Harbin akıttığı kanlarla temelleri büsbütün gevşeyen bu eski dünyanın üstünde, ikiyüz yıldanberi kâh siner gibi hafifleyen, kâh yeni bir sar'a ile köpüren bu sihirli yel artık vurup kıran, sarsıp deviren bir bora oldu. Şimdi bir göz kırpısı kadar uzayan fasılalar içinde, asırların çöktüğünü görüyoruz. Evvel zamanın tılsımlı bağlariyle hayata asılı kalan ihtiyar ve fütursuz an'aneler birden kırılıp dökülüyorlar. Her şeyden yeni bir akıbete, yarının ufuklarında belirir gibi olan taze hayata kavuşmak için ateşli bir istical var. Tekamül rakkası asabi bir tempo ile çarpıyor. Şüphe yok ki bugüne kadar uzayıp gelen maziden süratle uzaklaşıyor.

«Nereye gidiyoruz, ikiyüz yıldanberi tarihin yelkenini şişiren bu sihirli rüzgar, bu kızgın bora bizi nerelere sürüklüyor?

«Bir dakika için başımızı arkaya çevirelim. İki asırdanberi geçtiğimiz yollarda, büyük boranın takip ettiği istikamet çizili duruyor.

«Onsekizinci asır, beyninde bir (şüphe) ile beraber dünyaya geldi. (Reformasyon) hareketlerindenberi bir (sürfe) devri yaşayan bu (şüphe), onyedinci asır boyunca muhtelif inkişaf safhalarından geçerek, teşekkülünü ihmal eden bir kurt halinde yeni asrın beynine yerleşmişti. O zamanın mevcut ve müesses herşeyi, tabiata, cemiyete, dine, devlete, ilh... ait bütün telakkiler, bu kurdun hücumuna uğradılar. Binaenaleyh herşey, affetmeyen, aman vermeyen bir tenkit mahkemesine çekiliyor, orada (akıl)ın huzurunda, varlığındaki lüzumu izaha mecbur tutuluyordu. Akla uygun gelmiyen her şey, ister mukaddes bir inanış, ister dünya kadar yaşlı an'ane olsun, iflas ve idam hükmünden kendini, kurtaramıyordu.

«Aklî tenkitçilik *Critisisme rationnel* Fransa'da, onsekizinci asrın ihtilal unsurlariyle meşbu ferdiyetçi felsefesini vücuda getirdi. Bu felsefeye göre, cemiyetin ve Devletin şekilleri makul değildi; dünya o zamana kadar peşin hükümlerle (Prejugé), vahime ile idare olunmuştu. Binaenaleyh mazinin acınmağa değeri olabilirdi. İnsanlık ancak bundan sonra, yeni doğan akıl güneşinin ilâhî nurları altında, bulutsuz bir gündüze kavuşabilecek, batıl zulüm ve doğuş imtiyazları yerine (ebedi hakikat), (ebedi adalet) ve tabiat içinde hükümdar olan büyük (müsavat) kaim olacaktı...

«Ansiklopedistlerin Büyük Fransız İhtilaline yol açan (ideolojik) felsefeleri, görüldüğü veçhile, yeni cemiyeti teşkil için bir kalemde, maziyi hapsediyor, yaşayan hayata göz yumuyordu. (Hegel)in tabiriyle, dünya başın üzerine yükletilmişti. Yani (akıl)a anlamak ve izah etmek değil, her şeyi yeniden kurmak vazifesi verilmişti.

Fransız İhtilali, nazari cihetten, ferdiyetçi felsefenin dizdiği kalıplar içine döküldü: (Hürriyet), (adalet), (müsavat), (uhuvvet)!.. Zannediliyordu ki, ferde hürriyet verilmekle o zamana kadar küçük bir ekalliyetin -Sarayın, feodal asilzadelerin, kilisenin- esareti altında yaşayan mazlum insanlık ebedi bir azatlığa varacak; zannediliyordu ki, herkesin kanun nazarında bir tutulması, hayatta da müsavat tesis edecek, ekseriyete karşı imtiyazlı bir sınıfın teşekkülüne mani olacak, bu suretle cemiyet içindeki zıddiyetler umumi kardeşliğin ılık kucağında birbirlerine ısınacaklar ve dünya yanılmaz bir adaletin kanadı altında mesut ve hür, devredip gidecek!..

Fakat hayır; ihtilalin daha ilk neticeleri gösterdi ki, koca dünya küçük başı içine sığmıyor. Feylesoflar, orada yeni hayat için yeni (dekalog)lar istemeğe uğraşırken, beride hayat, yine kendi ezeli mecrasını takip etti, gitti...

Kralın tacını almak için başını koparan İhtilal, şatoları terk eden aristokrasi yerine, şüphesiz hiç farkında olmayarak, burjuvaziyi geçirmişti. (Halk) mefhumu, burjuvaziye ait hususi mülkiyeti mukaddes ilan eden dar ve hodbin bir formül içine zarflanıyordu. Ferdin hürriyeti, ancak herkesi herkese karşı harp ilanına sevk eden (serbest rekabet) zemininde, (konkre) bir manaya delalet edebiliyordu. Ve uhuvvet yerine, bir nefeslik sükuna bile razı olmayan ebedi bir didişme, yakan, yıkan, öldüren bir rekabet didişmesi kaim oldu. Binaenaleyh (adalet)in vazifesi, İhtilalde aristokrasiden müsadere edilen şeyleri spekülasyon kanallariyle, kanuna uydurulmuş dolandırıcılıklarla ele geçirerek daha fazla kanlanan ve kuvvetlenen burjuvazinin sınıf imtiyazlarının muhafazadan, (müsavat)ın manası da çalışma kuvvetinden başka dünyada hiç bir şeyi bulunmayan amele ile, cemiyetin bütün istihsal vasıtalarını inhisarı altında tutan fabrikatörü, çiftlik beyini, bankeri, tüccarı hayat kavgasında aynı kuvvette addetmekten ibaret aldı. Yani, ihtilalden çıkan netice, kısaca şuydu: Aristokrasiye ait (arma) duvardan indirilmiş, yerine kapitalistin (firma) levhası çakılmıştı. Burjuvazinin ihtilalde temsil ettiği (üçüncü sınıf-*tiers etat*), burjuvazi aradan çıktıktan sonra, adını daha kati bir tahsis ile (proletarya)ya çevirmişti. Sanki bu kanlı macera bir

isim değiştirme oyunundan ibaretti: Yine ortada imtiyazlı bir sınıf vardı, yine içtimai haksızlık, içtimai müsavatsızlık, içtimai zulüm devam ediyordu.

Ferdiyetçi felsefe, diğer ismiyle -liberalizm-, ihtilallere rağmen fenalığı kaldıramadı. Fakat inkar edilemez ki, bu felsefenin vaz'ettiği prensipler -tabiiyat ilimlerinin terakkisiyle birleşerek- zenginlik harikalariyle dolu, yepyeni bir dünya yarattı. Bu dünya kapitalist dünyasıdır. Kapitalist dünyası insanlığın istihsal kuvvetini yüzlerce, hatta binlerce defa ziyadeleştirdi. Fakat ne yazık ki refahlar, zenginlikler ne kadar artmış ise, sefalet o kadar umumileşmiştir. Kapitalist dünyası bugün, kavramlardan mürekkep mesut bir ekalliyetle, bu saadet karşısında (tantal) işkencesi duyan, yoksullardan sa'yiyle bütün zenginlikleri hasıl etmesine mukabil karnını bir türlü doyuramıyan zavallılardan mürekkep büyük bir ekseriyetin vatanı oldu.

Almanya'da doğan yeni bir felsefe, canlı hadiselerin şahadeti önünde zaten itibarı sarsılan ferdiyetçi felsefeye son ve unutulmaz darbeyi vurmuştu. (Hegel), bu yeni felsefenin babası, meşhur «*Alles was ist, ist vernünftig*» (motto)siyle ilan ediyordu ki; «mevcut cemiyet şeraiti, o an için, en tabii olandır. Mevcut her şey tabii ve ma'kuldür. Bütün tabii, tarihi ve ruhi dünya, hareketlerden, değişmelerden, yeni tertiple teşekküllerden, tekamüllerden ibaret daimi bir seyir *(Prozess)* arz eder. Sükun ve devam yok ve mevcut olan şey için o an içinde gösterdiği halden daha ma'kul ve tabii hal yoktur». Binaenaleyh (akıl)ın vazifesi, bildiği gibi dünyayı yapmak değil, ama olduğu gibi tanımaya çalışmak, ve bu daimi hareket ve intikal hadiselerini yekdiğerine bağlıyan deruni münasebetleri keşf etmektir. Şu halde mazinin büyük değeri vardır.

(İlmi sosyalizm)in vazii (Marks), (Hegel)in verdiği bu anahtarla mazinin içinde dolaştı ve (maddiyetçi tarih telakkisi)ne vardı. Sahifelerimiz müsait olmadığı için burada ondan bahsetmemize imkan yok. Yalnız iki kelime ile söylemiş olalım ki, (maddiyetçi tarih telakkisi) kafanın içinde bulunmuş düsturlara değil, fakat bizzat tarihi hadiselere, hayata istinat eder. Marks gördü ki, cemiyetler, (istihsal)in tarzına ve servetin cemiyet dahilinde taksim olunuşu haline göre şekiller alırlar ve onların değişmesiyle değişirler. Binaenaleyh tarihi devirleri anlamak, felsefe ile, (ebedi hakikatler) aramakla değil, iktisadiyatla kabildir. Kapitalist dünyası kendi içinde sakladığı tezatlar yüzünden infisaha mahkumdur. Çünki kapitalist dünyada istihsal tarzı (iş bölümü)nün tesiri altında içtimai bir şekil almış olduğu halde, servetin inkısamı, hâlâ ferdi surette cereyan ediyor.

Bu satırlar iki yüz yıldan beri esen rüzgârın bizi nerelere sürüklediğini göste-ebilir zannediyoruz. Her tarafta duyulan gürültüler, yıkılmakta olan şeyden geliyor: Kapitalizm...

Türkiye proletaryası, dünyadaki bütün kardeşleriyle beraber muhakkak bir (yarın)ı dört gözle bekliyor.»

142. maddeden beraat etti

MİLLİ KURTULUŞ CEPHESİ

Douglas Bravo

5 lira

ANT YAYINLARI - P.K. 701 - İSTANBUL

ant
SOSYALİST TEORİ VE EYLEM DERGİSİ

ZAFER VİETNAM HALKININ OLACAKTIR

Yiğit Vietnam halkının emperyalizme karşı mücadelesine yıllardan beri tarihi sorumluluğuna layık şekilde başarıyla öncülük eden ve sosyalizme yürüyen Vietnam İşçi (Lao Dong) Partisi, 1971 Şubat'ında 20. kuruluş yıldönümünü kutlayacaktır. Amerikan askerlerine karşı silahlı savaşın başlamasının da 10. yılına rastlayan bu yıldönümünde Vietnam İşçi Partisi'nin yirmi yıl önceki kuruluş bildirisinden parçalar veriyoruz:

o

İşçi sınıfının ve emekçi Vietnam halkının baş görevi tüm halkı birleştirmek, Direniş Savaşı'nı tam zafere dek sürdürmek, bağımsız, birleşik, demokratik, güçlü ve müreffeh bir Vietnam kurmak ve Halk Demokrasisinin giderek sosyalizme doğru ilerlediğini kesinlikle idrak etmektir. Bu görevi yerine getirmek için işçi sınıfı ve emekçi Vietnam halkı, öncü bir orduya, genel bir yönetime, güçlü, açık görüşlü, kararlı, tepeden tırnağa devrimci siyasal bir partiye sahip olmalıdır: Vietnam İşçi (Lao Dong) Partisi.

.....

Partinin teorik temeli marksizm-leninizmdir.

Partinin örgüt ilkesi demokratik merkeziyetçiliktir.

Parti disiplini sıkı, gönüllü bir disiplindir.

Parti politikası ülke ve halkın çıkarlarına hizmeti amaçlar.

Partinin gelişmesini yöneten yasa, eleştiri ve özeleştiridir.

.....

Parti üyelerinin çabalarına, işçilerin desteğine ve bütün halktan yükselen karşılığa güvenerek Vietnam İşçi Partisi aşağıdaki görevlerini bütünüyle yerine getirecektir:

Direnişi zafere değin yürütmek.

Halk demokrasisi rejimini geliştirmek,

Dünya barış ve demokrasisinin korunmasına katkıda bulunmak.

Sosyalizme doğru yürümek...

5 lira